

**Universitat de les
Illes Balears**

**Títol: El setmanari *Andraitx* (1920-1945). 25 anys de la
vida d'un poble**

NOM AUTOR: Juan Miguel Álvarez Martínez

Memòria del Treball de Final de Màster

**Màster Universitari de Patrimoni Cultural: Investigació i gestió
(Especialitat/Itinerari d)**

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

Curs Acadèmic 2012/2013

Data 02/09/2013

Signatura de l'autor

Nom Tutor del Treball Antoni Marimon Riutort

Signatura Tutor

Nom Cotutor (si escau)

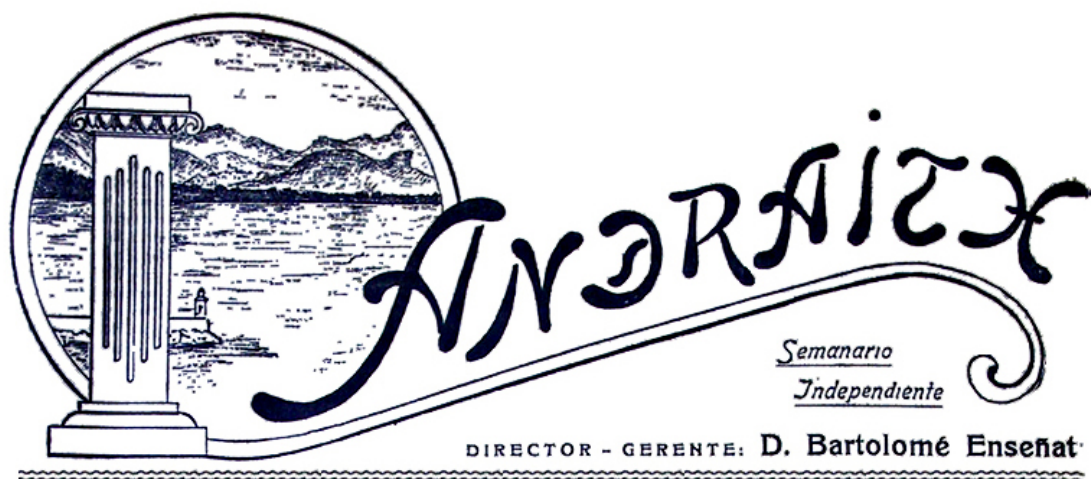
Signatura Cotutor

Acceptat pel Director del Màster Universitari de Patrimoni Cultural

Signatura

El setmanari *Andraitx* (1920-1945)

25 anys de la vida d'un poble

Juan Miguel Álvarez Martínez

Treball de Fi de Màster

Màster en Patrimoni Cultural: Investigació i Gestió

Universitat de les Illes Balears

2012/2013

Dirigit per: Antoni Marimon Riutort (professor titular de Història Contemporània,
Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts)

ÍNDEX

1. Introducció	3
2. Hipòtesis i objectius	5
3. Metodologia i fonts	7
4. Estat de la qüestió	9
5. Introducció a la premsa mallorquina	12
6. Aproximació històrica al municipi d'Andratx	20
7. Un segle de premsa andritxola (1912-2013)	23
7.1. <i>Villa de Andraig</i> (1912-1913 i 1919)	23
7.2. <i>Pueblo de Andraitx</i> (1913-1923)	25
7.3. <i>El Pueblo</i> (1923-1932)	26
7.4. <i>La Voz Arraconense</i> (1924-1936)	27
7.5. <i>Ecos de s'Arracó</i> (1926-1929)	29
7.6. <i>Maricel</i> (1928-1936)	29
7.7. <i>La Voz de María</i> (1931-193?)	31
7.8. <i>París-Baleares</i> (1954-1998)	31
7.9. <i>Andraitx</i> (1975-1978)	33
7.10. <i>Pariatge</i> (1979-1980)	34
7.11. <i>N'Alí</i> (1986-1998 i 1998-...)	35
7.12. Altres publicacions	36
8. Anàlisi del setmanari <i>Andraitx</i> entre 1920 i 1945	38
8.1. Final de la Restauració i Dictadura de Primo de Rivera (1920-1931)	38
8.2. II República i Guerra Civil (1931-1939)	52
8.3. Postguerra (1939-1945)	59
9. Preservació i difusió de la publicació com a bé patrimonial	67
10. Conclusions i tesis	70
11. Bibliografia	76
12. Apèndix documental	87

1. Introducció

La importància de la premsa per a la disciplina històrica és indubtable. Tant la premsa diària com les publicacions periòdiques són una font històrica cabdal per a l'estudi de la contemporaneïtat, ja que donen testimoni de primera mà de fets de caire polític, cultural, econòmic o social. No tan sols a Palma i altres grans ciutats sorgiren publicacions que informaven als ciutadans sinó que també a la Part Forana de Mallorca, a finals del segle XIX, començà a desenvolupar-se una premsa periòdica que ha arribat fins als nostres dies i que nasqué amb la missió d'informar als lectors dels pobles sobre el seu entorn.

Dins aquest context, el 10 de juny de 1920 va sortir a la llum el primer número del setmanari *Andraitx*. Un periòdic que va aparèixer a un municipi del ponent mallorquí amb la vocació d'arribar a qualsevol racó del món on es trobés un andritxol. Aquesta publicació no era la primera que es feia al poble ni tampoc la única que existia, però ningú hagués pogut imaginar que seria la de més llarga durada, arribant fins el 16 de gener de 1971. Fins aquest moment era la tercera publicació de més llarga trajectòria en la història de la premsa forana darrera del *Sóller* i el *Felanitx*.

Tot plegat, les seves pàgines reflecteixen més de 50 anys de notícies, de col·laboracions, de política, de festes, d'esports, de cultura, de publicitat,... de la història d'un poble. Això va ser possible gràcies a la figura d'Antoni Calafell Juan, que durant quasi mig segle va ser el propietari i impressor de la publicació i que va aconseguir treure al carrer la revista setmana rere setmana de forma inalterable, batallant contra dificultats econòmiques i conjuntures històriques.

El paper que va tenir la publicació com a mitjà de comunicació i d'informació dels andritxols és indubtable, però també és destacable per la seva durada i per haver sortit sense interrupcions. Així representa una font vital per a estudiar, entre d'altres, processos com l'emigració andritxola a Europa i Amèrica durant el segle XX i l'establiment de la indústria turística al municipi. L'*Andraitx* també és un patrimoni sentimental pels andritxols, en les seves pàgines apareixen reflectits els padrins, els pares i els fills, s'informa de noces, naixements i defuncions, de la partida a terres llunyanes i del retorn, dels èxits i dels fracassos.

La publicació que va ser conservada quasi en la seva totalitat per la família d'Antoni Calafell representa un patrimoni bibliogràfic i periodístic amb el que pocs pobles poden presumir de comptar. Per aquest motiu es fa necessari preservar aquest patrimoni per a evitar que es perdi, per a que sigui difós a la societat i que les generacions futures puguin accedir a ell. En aquest sentit l'any 2002, des del servei

d'Arxiu i Biblioteca de l'Ajuntament d'Andratx, es va encapçalar un projecte de preservació de la publicació mitjançant la signatura d'un conveni amb la família Calafell que ha permès reproduir digitalment la publicació i iniciar la divulgació de la mateixa. S'ha dut a terme un llarg procés per transformar les imatges digitals en números de la publicació, el que suposa que actualment aquesta es conservi en format digital i pugui ser consultada pel públic.

En el present treball s'ha volgut analitzar quines varen estar les vicissituds de la publicació durant els seus primers 25 anys de vida (1920-1945). Es pretén conèixer quines foren les seves principals característiques en aquesta etapa i també realitzar una aproximació als aspectes polítics, socioeconòmics i culturals del municipi d'Andratx a través de la revista. La raó d'escollir aquest període és perquè suposa la meitat de la vida del setmanari i es documenta una etapa que va des del final de la Restauració, passant per la Dictadura de Primo de Rivera, la II República, la Guerra Civil i la postguerra posterior. L'anàlisi de l'altra meitat de la publicació en futurs treballs permetrà establir comparacions amb la seva primera meitat i també documentar l'adveniment de la indústria turística que començarà a desenvolupar-se a partir de la dècada de 1950 i els canvis socioeconòmics que produirà al municipi.

Com ja s'ha esmentat anteriorment el setmanari no estava sol al panorama periodístic andritxol, era hereu d'una premsa sorgida a principis de la dècada de 1910 i que es perllongaria amb multitud de publicacions fins al nostres dies. Això suposa que durant tot un segle ha hagut premsa a Andratx de forma ininterrompuda, circumstància que no es troba a la majoria dels pobles de Mallorca. Per això en aquest treball es pretén realitzar una aproximació a aquest segle de premsa andritxola per tal de conèixer quins han estat els diferents periòdics que han aparegut i quines han estat les seves característiques principals.

A l'hora de realitzar aquesta investigació han influït motivacions personals. Per una banda, el fet de ser historiador i andritxol ha fet que tingui un interès particular per investigar la història del meu municipi. Per altra banda, la meua vinculació al món de les dels arxius i les biblioteques m'ha facilitat entrar en contacte amb el setmanari *Andraitx* i poder valorar la seva importància com a publicació i com a font documental per a la història del poble en el segle XX. Per aquest motiu he decidit analitzar l'esmentada revista, que encara romanía inèdita dins de la investigació històrica, per a realitzar una aportació a l'estudi de la premsa i la història del poble d'Andratx.

2. Hipòtesis i objectius

Les hipòtesis plantejades en el present treball han estat varies. Per una banda, al primer terç del segle XX es va produir un relatiu dinamisme al municipi d'Andratx que va facilitar l'aparició de nombroses publicacions periòdiques i s'ha de determinar quines varen ser les raons que varen facilitar aquest sorgiment. Per altra banda, l'*Andraitx* va ser la publicació més important i amb aquesta investigació es pretén esbrinar quins varen ser els motius que ho varen fer possible. A més, la premsa andritxola va comptar amb la col·laboració de personalitats rellevants i es vol conèixer quines varen ser i quines aportacions varen realitzar.

Els objectius establerts van en consonància amb les hipòtesis i es divideixen en dues línies. En primer lloc, es pretén analitzar a g rans trets quines han estat les publicacions periòdiques sorgides a Andratx a banda del setmanari, quina va ser la seva cronologia, quins aspectes formals presentaven, quins responsables i col·laboradors tenien i per què varen desaparèixer. En definitiva, determinar quina ha estat la història de la premsa andritxola al llarg d'un segle, quins títols l'han conformada i quins han estat els seus principals protagonistes.

En segon lloc, es cerca conèixer quines han estat les característiques principals del setmanari *Andraitx*, tant formals com de contingut, i la seva evolució històrica. Respecte als aspectes formals es vol determinar quina va ser l'evolució respecte al tiratge, el nombre de pàgines, el format, les capçaleres, la impressió i la disposició interna amb les principals seccions.

D'altra banda, és molt important saber quines eren les persones que varen fer possible aquesta publicació. Així, és un altra objectiu saber quins van ser els principals responsables de la publicació, tant propietaris, directors, administradors, redactors i principals col·laboradors, al llarg d'aquest primers 25 anys. En aquest sentit, es vol determinar quines persones fundaren la revista, quines foren les seves motivacions i quina va ser orientació política del periòdic. També es vol determinar quin va ser el paper que va jugar la censura i quin pes va tenir la l'ús de la llengua catalana a una revista redactada majoritàriament en castellà. A més, es pretén esbrinar perquè raons la publicació va ser l'única d'Andratx que va poder continuar amb l'esclat de la Guerra Civil, mentre que les altres varen haver de tancar, i com va poder sobreviure a la immediata postguerra i com va tenir tant llarga durada.

Amb totes les dades recopilades en aquest estudi es vol elaborar una fitxa descriptiva del setmanari, el més exhaustiva possible. Per a això es prendrà com a model

la fitxa hemerogràfica elaborada per Celso Almuiña Fernández, professor de la Universitat de Valladolid¹.

¹ Almuiña Fernández, Celso Jesús. 1991. «Fondos y metodología para el análisis de la prensa local». Dins Diversos Autors. *Fuentes y métodos de la historia local: actas*. Instituto de Estudios Zamoranos "Florián de Ocampo". Zamora. 389-402.

3. Metodologia i fonts

Per a afrontar el present treball s'han traçat una sèrie de línies d'actuació per tal de situar a la publicació dins el seu context. En primer lloc, s'ha realitzat un buidatge de la historiografia sobre premsa mallorquina amb la finalitat de conèixer quines característiques presenta al llarg de la seva història. En segon lloc, s'han consultat obres específiques sobre el municipi d'Andratx per tal d'establir la realitat socioeconòmica on va néixer la publicació. En tercer lloc, s'ha realitzat un buidatge de les obres o articles apareguts sobre l'*Andraitx* o que fan servir el periòdic com a font per a altres estudis per tal d'establir un estat de la qüestió sobre la publicació.

D'altra banda, s'ha dut a terme una recerca sobre els 100 anys de la premsa andritxola emprant una ampla bibliogràfica específica, fent recerques a través de la xarxa per tal de trobar noves referències per a la consulta i visitant les principals hemeroteques de l'illa. Tot plegat s'ha tractat de localitzar les màximes publicacions possibles i així identificar quines han estat, quina és la seva cronologia, els seus responsables, aspectes tècnics que presenten i quins exemplars es conserven. Aquesta darrera part ha ocupat molt de temps ja que s'han consultat les hemeroteques de Biblioteca Pública de l'Estat a Palma, Biblioteca Bartolomé March i Biblioteca Lluís Alemany i les publicacions que conserven l'Arxiu Municipal d'Andratx i la Biblioteca Municipal d'Andratx. Amb els resultats de les recerques s'ha elaborat una base de dades de publicacions on s'identifica la publicació, els exemplars disponibles amb el seu número i data d'edició i a on es poden trobar. A més, s'ha fet una reproducció digital de la majoria dels números trobats.

Per a l'estudi sobre l'*Andraitx* s'han desenvolupat diverses actuacions. Per a començar, s'ha digitalitzat la totalitat de la publicació com a part de l'assignatura de pràctiques del Màster de Patrimoni, fent el retoc fotogràfic de més de 7000 imatges digitals de la publicació, creant números en format pdf i pujant-los a la xarxa a través de la pàgina de la Biblioteca Municipal d'Andratx. Gràcies a la col·laboració de la Biblioteca Pública de l'Estat a Palma, s'ha pogut procedir a la reproducció digital de part de la col·lecció del setmanari que li mancava a la família Calafell. Per a continuar, s'han cercat dades sobre la revista dins d'una ampla bibliografia específica, realitzant recerques a Internet per trobar noves referències i consultant articles a la premsa, estadístiques de premsa i fonts arxivístiques. A l'hora d'afrontar la investigació del setmanari *Andraitx* s'ha hagut d'optar per documentar la vida de la publicació sense aprofundir molt en el contingut documental de la mateixa, perquè explicar

minuciosament 25 anys d'una publicació setmanal suposaria una extensió impròpia per a aquest tipus de treball. Per això, s'ha focalitzat el treball en respondre als interrogants de les hipòtesis plantejades i en complir els objectius establerts. La metodologia emprada ha estat llegir l'*Andraitx* entre 1920 i 1945 i amb la informació recollida s'han creat dues bases de dades. A la primera hi figura un ordre numèric dels exemplars, el número i data d'edició, el nombre de pàgines, quina denominació rebia la publicació, qui era el seu director, a on es situava l'administració i la redacció i qual era l'impremta. A la segona s'ha creat un índex d'autors on s'han anotat de cada número publicat els diferents articles que hi apareixen, els autors dels mateixos amb el seu pseudònim i si aquests troben dins d'una secció de la publicació. A més, quan els articles proporcionaven informacions interessants aquestes s'han anotat en un camp d'observacions. Tot plegat, permet conèixer la història de la publicació, els seus protagonistes i les principals informacions que es donen, també facilita les cerques per autor per saber quins varen ser les seves aportacions a la publicació.

En la redacció del treball s'ha preferit citar el setmanari fen servir la data de publicació, ja que els errors en la numeració són incomputables i aquesta referència de la data és inequívoca. També s'ha procedit a normalitzar la nomenclatura dels protagonistes de les diferents publicacions, ja que en la majoria dels casos apareix en castellà. En els casos en que els personatges no estiguin vinculats al món catalanoparlant s'ha conservat el seu nom en castellà. Tot i això, s'han fet algunes excepcions amb els llinatges que al poble d'Andratx encara es conserven en la seva denominació castellana, com és el cas d'Enseñat, Flexas, Pieras, Vich o Bauzà.

Respecte a les fonts emprades en aquest treball han estat múltiples. Les fonts bibliogràfiques formades per publicacions específiques d'història de la premsa a Mallorca, treballs sobre el municipi d'Andratx, estadístiques sobre premsa i treballs que esmentin els diferents periòdics del municipi d'Andratx i el setmanari. S'han fet servir fonts hemerogràfiques com les publicacions andritxoles, l'*Andraitx* i varis articles publicats, entre d'altres, a *Diario de Mallorca*, *La Última Hora*, *Foch y Fum*, *La Vanguardia* o *La Veu de Catalunya*. També s'han utilitzat fonts arxivístiques centrades en els censos i padrons de població per tal de conèixer aspectes de la població d'Andratx i identificar qui vivia als domicilis de l'administració i la redacció de les diferents publicacions. Cal esmentar la utilització de fonts orals concretades en unes dues entrevistes amb els col·laboradors del setmanari Alberto Andonegui Bauzà i Gabriel Tomàs Alemany.

4. Estat de la qüestió

La historiografia, tret de comptades excepcions², no s'ha ocupat de l'estudi de la premsa del municipi d'Andratx i, per tant, tampoc de l'anàlisi del setmanari *Andraitx*. Respecte als estudis que esmenten la publicació s'ha de dir que són parcials i utilitzen el setmanari com una font històrica sense estudiar-la en profunditat.

Per ordre cronològic, l'*Andraitx* apareix citat als catàlegs de Lluís Alemany Vich³ i als articles sobre història de la premsa de Rafel Ferrer Massanet⁴ i José Altabella Hernández⁵. La següent referència sobre el periòdic es troba en l'escriptor andritxol Baltasar Porcel Pujol, un dels grans col·laboradors de la publicació, primer en uns articles a *Diario de Mallorca* sobre la figura d'Antoni Calafell Juan⁶ i sobre el perill de desaparició de la publicació⁷ i després a llarg de la seva obra on parla del setmanari i d'Antoni Calafell de forma real⁸ o fictícia⁹. En motiu del centenari del naixement d'Antoni Calafell el poble d'Andratx li tributà un homenatge i fruit d'aquest s'edità un llibret amb articles sobre la seva figura on també participà Baltasar Porcel¹⁰.

Dins de la seva tesis doctoral, Isabel Peñarrubia Marquès s'ocupa d'analitzar alguns articles publicats al setmanari i esmenta a part dels components de la publicació¹¹. Les següents aportacions que trobem estan en relació amb l'emigració d'Andratx cap a Cuba, com la de Rosa Maria Calafat Vila que cita la revista com a font

² Destaquen les aportacions sobre *París-Baleares* fetes per la historiadora Ana Laura García Monserrat.

³ Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. *Las publicaciones periódicas en Mallorca (contribución a su estudio)*. Vol. 2. [inèdit]. Palma. s/n.; Alemany Vich, Lluís. [19.?]. *Notas para un catálogo de la prensa forana en Mallorca*. [inèdit]. Palma. s/n.

⁴ Ferrer Massanet, Rafel. 1959. «Historia del periodismo mallorquín». *La Última Hora*. 20/10/1959.

⁵ Altabella Hernández, José. 1969. «Notas urgentes para una historia de la prensa balear de 1779 a nuestros días». *La Estafeta Literaria* 426-427-428. 100.

⁶ Porcel Pujol, Baltasar. 1962. «Antonio Calafell y el semanario 'Andraitx'. Un hombre y una obra ejemplares». *Diario de Mallorca*. 20/07/1962.

⁷ Porcel Pujol, Baltasar. 1970. «Un "S.O.S." para el semanario "Andratx"». *Diario de Mallorca*. 22/05/1970.

⁸ Porcel Pujol, Baltasar. 1969. «Antonio Calafell, un periodista ejemplar». *La Vanguardia*. 29/06/1969.; Tomàs Alemany, Gabriel. 1972. *Els corbs afamegats*. Edicions 62. Barcelona. 7-8.; Porcel Pujol, Baltasar. 1984. *Les illes, encantades*. Edicions 62. Barcelona. 111-112, 163, 174-177.; Planas Sanjosé, Antoni M. 2003. *Baltasar Porcel. La novel·la de la vida*. Lleonard Muntaner. Palma. 31-33 i 42.; Porcel Pujol, Baltasar. 2011. *Les passions ocultes. Correspondència i vida. Epistolari complet (1957-1976)*. Edicions 62. Barcelona. 242, 253 i 646.

⁹ Porcel Pujol, Baltasar. 1981. *Difunts sota els ametllers en flor*. Destino. Barcelona. 161-162.; Porcel Pujol, Baltasar. 1993. *El mite d'Andratx*. Proa. Barcelona. 143; Porcel Pujol, Baltasar. 2004. *Olympia a mitjanit*. Planeta. Barcelona. 304.

¹⁰ Porcel Pujol, Baltasar (et al.). 1987. *Mestre Antoni Calafell. Andratx 1887-1987*. Coordinadora Parroquial de Joves d'Andratx. Andratx.

¹¹ Peñarrubia Marquès, Isabel. 1991. *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca (1917-1923)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 251-252.

per als estudis sobre l'emigració i extreu algunes gloses que es varen publicar¹², i l'emigració de Balears cap a Amèrica, com els treballs de Sebastià Serra Busquets¹³, Maria Antònia Manresa Montserrat i Margalida A. Mas Barceló¹⁴ i Joan Miralles Monserrat¹⁵. En relació amb la publicació com a part de la premsa forana cal remarcar l'aportació d'Arnau Company Matas¹⁶.

Però davant de les referències abans esmentades destaquen els treballs que han emprat la publicació de manera més profunda. Així cal esmentar a María José Bordoy Bordoy i Sonia Martínez Gallardo¹⁷, que realitzen un estudi sobre el fenomen migratori andritxol prenent com a font principal l'*Andraitx*, i a Mateu Ramon Lidón. Aquest darrer publica un article sobre les col·laboracions de Baltasar Porcel al setmanari¹⁸ i fa un estudi per a un llibre, on es reproduïen les més de 300 col·laboracions de l'escriptor andritxol al setmanari, on esmenta a Antoni Calafell i a la publicació però sense aprofundir en el seu anàlisi¹⁹.

Com s'ha pogut comprovar l'*Andraitx* no ha estat objecte de cap estudi profund, d'un anàlisi de la publicació com a tal. És necessari escometre aquesta investigació per poder documentar quina va ser la seva vida al igual que ja s'ha realitzat amb altres publicacions de Palma com *Semanario Económico*, *La Veu de Mallorca*, *El Obrero Balear*, *Nova Palma*, *Foch y Fum* o *República* i de la premsa forana com *Sóller*, *El Felanigense* o *El Pollensín*. Una publicació de tan llarga durada no pot restar inèdita a la

¹² Calafat Vila, Rosa Maria. 1989. «100 anys d'emigració andritxola a Cuba». Lluc 750. 7-11.; Calafat Vila, Rosa Maria. 1992. «Les pautes socio-econòmiques i l'inici de l'emigració a Cuba: Fer l'Havana». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 149-165.; Calafat Vila, Rosa Maria. 1992. «Batabanó i la pesca d'esponja: les tempestes, els ciclons i la mort a la memòria d'un poble: l'emigrant i la llengua». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 167-185.

¹³ Serra Busquets, Sebastià. 1992. «L'Emigració de les illes Balears a Amèrica». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 7-46.

¹⁴ Manresa Montserrat, Maria Antònia; Mas Barceló, Margalida A. 1992. «'El Balear'. Publicació dels emigrants illencs a l'argentina». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 281.

¹⁵ Miralles Monserrat, Joan. 2002. *Memòria històrica dels illencs baleàrics a Cuba. Històries de vida*. Fundació Càtedra Iberoamericana de la Universitat de les Illes Balears. Palma. 13.

¹⁶ Company Matas, Arnau. 1997. «La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general». Dins Marimon Riutort, Antoni (ed.). *Verguisme, anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el S. XX a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma. 181-202.

¹⁷ Bordoy Bordoy, María José; Martínez Gallardo, Sonia. 1999. «L'emigració d'Andratx cap a Cuba als anys vint». Dins Marimon Riutort, Antoni; Serra Busquets, Sebastià (coord.). *Els anys 20 a les illes Balears. XVII Jornades d'estudis històrics locals*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 107-125.

¹⁸ Ramon Lidón, Mateu. 2009. «Baltasar Porcel i el setmanari *Andraitx* (1952-1969)». Dins Pons, Margalida (ed.). *Esriptures contemporànies: Baltasar Porcel i la seva obra*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 395-423.

¹⁹ Ramon Lidón, Mateu. 2010. «El setmanari *Andraitx*, Baltasar Porcel i la seva obra». Dins Porcel Pujol, Baltasar. *Cròniques d'un poble. Els articles de Baltasar Porcel al setmanari Andraitx*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 17-30.

investigació dels historiadors perquè en ella es troba una font vital per a l'estudi, entre altres, de la societat, l'economia, la política, la cultura, l'esport o el periodisme al municipi d'Andratx. En aquest treball es pretén cobrir aquest buit en la historiografia realitzant un estudi rigorós de la publicació en els seus primers 25 anys de vida i complementar-lo amb un anàlisi de les altres publicacions que han sorgit durant un segle al municipi i que no han estat objecte d'un estudi anterior.

5. Introducció a la premsa mallorquina

El setmanari *Andraitx* és hereu de la premsa mallorquina²⁰ que s'havia desenvolupat des de finals del segle XVIII, tant a Palma com a la Part Forana, amb centenars de títols amb una periodicitat i una pervivència variable. Aquestes publicacions havien nascut a la llum del seu temps i responien a motivacions polítiques, culturals, econòmiques, religioses o professionals i tenien la finalitat d'informar, instruir, influir o entretenir als seus lectors.

El punt de partida d'aquesta història es troba amb la publicació *Notícia Periòdica de la Societat d'Amics del País* (1779-1820), després denominada *Semanario Económico*. Durant la Guerra del Francès, gràcies a que Mallorca serà un dels pocs territoris no ocupats per les tropes napoleòniques, destacaran publicacions liberals com *Aurora Patriòtica Mallorquina* (1812-1813) i absolutistes com *Diari de Buja* (1812-1813). Amb el retorn de Ferran VII es prohibiran les publicacions liberals i així com la resta de la premsa, per això *Diario Balear* (1814-1815) haurà de tancar i només continuarà *Semanario Económico*. No serà fins al Trienni Liberal quan la premsa tornarà a experimentar una expansió amb publicacions, sobretot de signe liberal, com *El*

²⁰ La historiografia sobre premsa mallorquina és molt ampla, destaquem els següents títols: Bover de Rosselló, Joaquim Maria. 1862. *Diccionario bibliográfico de las publicaciones periódicas de las Baleares*. Imp. de la V. de Villalonga. Palma.; Roura Pujol, Miquel. 1897. «La premsa periòdica mallorquina». *Revista de Menorca*; Oliver, Miquel del Sants. 1903. *La literatura en Mallorca (1840-1903)*. Tip. Lit. Amengual y Muntaner. Palma.; Pons Fàbregues, Benet. 1903. *Bibliografía de las publicaciones periódicas impresas desde 1779 hasta hoy en las Baleares*. Palma.; Sampol Ripoll, Pere. 1898-1904. *Anuario bibliográfico de Mallorca, 1897-1902. Apuntes para una biblioteca mallorquina*. Impremta de F. Guasp. Palma.; Rosselló Pòrcel, Bartomeu. 2013. *El periodismo en Mallorca (1779-1873)*. Documenta Balear. Palma.; Torrent Martínez, Joan. 1930. «Assaig d'un cens de la premsa catalano-balear». *Butlletí de la Federació de la Premsa Catalano-Balear* juny.; Givanel i Mas, Joan (ed.). 1931-1937. *Bibliografía catalana: premsa*. 3 vol. Institució Patxot. Barcelona.; Ferrer Gibert, Pere. 1945. «Bibliografía periodística mallorquina». *Gaceta de la Prensa Española* 37. 1570-1575.; Alemany Vich, Lluís. 1948. *Notas históricas sobre la prensa balear*. Impremta Guasp. Palma.; Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. *Las publicaciones periódicas en Mallorca (contribución a su estudio)*. 4 vol. [inèdit]. Palma.; Torrent Martínez, Joan; Tasis Marca, Rafael. 1966. *Història de la premsa catalana*. 2 vol. Bruguera. Barcelona.; Altabella Hernández, José. 1969. «Notas urgentes para una historia de la prensa balear de 1779 a nuestros días». *La Estafeta Literaria* 426-427-428. 92-102.; Carrió Trujillano, Bartomeu. 1991. «La Premsa». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol 10. Promomallorca. Palma. 48-54.; Company Matas, Arnau. 1993. *Catàleg de 100 anys de premsa diària de les Balears*. Hora Nova. Palma.; Carrió Trujillano, Bartomeu. 1994. «La història de la premsa a Mallorca». Dins Carrió Trujillano, Bartomeu. *Premsa i nacionalisme a Mallorca entre 1900 i 1936*. [tesi doctoral]. 192-217.; Serra Busquets, Sebastià; Company Matas, Arnau (ed.). 1994. *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica*. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.; Company Matas, Arnau. 2001. «La Premsa». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 22. Promomallorca. Palma. 281-289.; Serra Busquets, Sebastià. 2012. «Premsa cultural a Mallorca des de la transició democràtica». Dins *Cercles. Revista d'història cultural* 15. 33-43.; Company Matas, Arnau; Serra Busquets, Sebastià; Vives Reus, Antoni. 2012. «Premsa, turisme i Transició Democràtica a l'es Illes Balears». Dins *XII Congreso de la Asociación de Historiadores de la Comunicación*. [en xarxa]. <<http://ashiscom.org/12congreso/doc/2505150102-serra-company-vives.pdf>> [consulta: 29/07/2013].

Eco de Colom (1820-1821), *El Correo Constitucional de Mallorca* (1920), *Es Desxondidor* (1822), el *Semanari Constitucional, Polítich y Mercantil de Mallorca* (1822) o *El Atleta de la Libertad* (1822). A partir de 1833, sota el regnat d'Isabel II, es reprendran les publicacions polítiques de signe liberal i moderat, que constituïran els vertaders primers diaris de Balears, com el *Diario de Palma* (1852-1920), *El Genio de la Libertad* (1839-1857) o *El Isleño* (1857-1899). També apareixeran les primeres publicacions culturals, científiques i professionals com *La Palma* (1840-1841), *Almacén de Frutos Literarios* (1841-1848), *L'Exotique* (1842-1843), *El Historiador Palmesano* (1848-1849) o *La Medicina Ecléctica* (1849-1852), així com les satíriques com *El Tio Tararira* (1849) o *El Látigo* (1849). També començarà a publicar-se, sota a diferents denominacions, el *Boletín Oficial de la Provincia de Mallorca* (1833-...). Durant el Bienni Progressista tornarà a haver-hi una revifalla periodística, afavorida per la llibertat de premsa, destacant el periòdic demòcrata *El Iris del Pueblo* (1855). Amb el Sexenni Revolucionari apareixeran publicacions de variat signe polític, així com revistes culturals i satíriques. En aquest període sorgirà la premsa carlina a Mallorca amb capçaleres com *La Almudaina* (1869), *El Cruzado* (1869-1870), *La Constancia* (1871), *La Honda Carlista* (1872-1873) o *El Tradicional* (1873), i la republicana i obrerista representada per *El Rayo* (1869-1870), *El Proletariado* (1869), *El Obrero* (1870), *La Revolución Social* (1871) o *El Cantón Balear*. Mentre que al vessant cultural destacarà la *Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes* (1872-1874) o *El Magisterio Balear* (1873-1936).

L'adveniment de la Restauració suposarà una nova expansió de la premsa afavorida per la Llei de Policia i d'Impremta de 1883, que establirà un requisits mínims per a publicar un periòdic i així qualsevol persona podrà fer-ho²¹. Serà en aquesta època quan es consolidaran els grans diaris com *La Almudaina* (1887-1953), *La Última Hora* (1893-...), *Correo de Mallorca* (1910-1953), que havia substituït a *El Ancora* (1880-1900), *La Tarde* (1910-1912) o *El Día* (1921-1939) i quan es fundarà l'Associació de Premsa de Balears (1908)²². També entrarà en escena la premsa nacionalista amb capçaleres com *La Región* (1897), *Nova Palma* (1898), *La Veu de Mallorca* (1900, 1917-1919 i 1931), *L'Ignorància* (1879-1885), *La Roqueta* (1887-1902), o *Mitjorn*

²¹ Carrió Trujillano, Bartomeu. 1991. «La Premsa». *Op. Cit.* 50.

²² Company Matas, Arnau. 2001. «L'associacionisme en el món del periodisme a les illes Balears (1897-1936)». Dins Serra Busquets, Sebastià; Company Matas, Arnau. *El moviment associatiu a les illes Balears: des del final del segle XIX fins a l'actualitat. XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Balearics. Palma. 159-168.

(1906-1907). Les publicacions obreristes estaran representades per *El Obrero Balear* (1900-1936), *La Unión Obrera Balear* (1887), *La Bandera Roja* (1892-1894), *La Voz del Pueblo* (1893-1894), *El Rayo* (1912-1914), *Cultura Obrera* (1919-1936) o *El Adalid* (1919-1926). Entre les revistes culturals, científiques i professionals apareixeran títols com *Museo Balear de Historia y Literatura, Ciencias y Artes* (1875-1877 i 1884-1888), *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana* (1884-...), *Revista Balear de Ciencias Médicas* (1885-1936), *Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación de Palma de Mallorca* (1899-1976), *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (1901-1936) o *Baleares* (1917-1925). Entre la premsa satírica destacarà *Foch i Fum* (1917-1936 en diferents etapes) mentre que la premsa religiosa estarà representada per publicacions com *Lluc* (1908-...), *El Heraldo de Cristo* (1909-1974) o *Luz y Vida* (1912-1945). La llibertat de premsa es limitarà a partir de 1906 amb la Llei de Jurisdiccions, que castigava durament els delictes contra l'exèrcit, i amb la censura prèvia establida durant la I Guerra Mundial. L'arribada de la Dictadura de Primo de Rivera suposarà un retrocés per a la premsa. Encara que no es suspendrà la llei de 1883, s'imposarà la censura prèvia i altres disposicions governamentals tendiran a limitar la llibertat de premsa i a obligar a la introducció a les publicacions de notes oficials²³. Destaquen en aquest període la publicació del oficialista *Patria* (1928), els satírics *Pitos y Flautas* (1928), *Cultura* (1929) o *Copeo* (1930) i els culturals *Almanac de les Lletres* (1921-1936), *Associació per la Cultura de Mallorca* (1923-1925), *La Nostra Terra* (1928-1936) o *Studia* (1929-1958). Serà en moment de la constitució de la formació de la Federació de la Premsa Catalano-Balear (1923) i que durà a terme la celebració de dos congressos de premsa a Mallorca (1924 i 1927)²⁴. La II República suposarà una nova expansió periodística, afavorida per la llibertat de premsa que garantia la Constitució de 1931, tot i que haurà restriccions imposades per la Llei de Defensa de la República i per la censura establerta al Bienni Negre²⁵. La bipolarització entre dreta i esquerra es farà més palesa amb publicacions catòliques com *Verdad y Justicia* (1932) o *El Luchador* (1932), dretanes com *Acción Social* (1932), *La Tradición* (1932) o *Reconquista* (1933-1934), republicanes com *Ciudadania* (1930-1932), *Justicia* (1932-

²³ Company Matas, Arnau. 2000. «Premsa, censura i activitat periodística a Mallorca durant el decenni de 1920». *Estudis Balearics* 64/65. 118.

²⁴ *Ibid.* 129

²⁵ Company Matas, Arnau. 1994. «La premsa comarcal i local a Mallorca: aproximació a la premsa d'Inca». Dins *I Jornades d'Estudis Locals: Inca*. Ajuntament d'Inca. Inca. 181.

1933), *La Voz del Pueblo* (1935-1936), *República* (1935) o *Antorxa* (1936) i comunistes com *El Comunista Balear* (1931) o *Nuestra Palabra* (1935-1936).

L'esclat de la Guerra Civil i l'establiment de la dictadura de Franco aturà de cop l'expansió de la premsa, es tancaran multitud de capçaleres i s'aplicarà una forta censura. Sorgiran publicacions en sintonia amb el nou règim com les lligades a Falange Espanyola *Aquí Estamos* (1936-1940), *Falange* (1937-1939) o *¡Firmes!* (1937-1944) i les catòliques com *Hojas Catequísticas* (1936-1945) o *La Mujer de Acción Católica* (a partir de 1937). Joan March Ordinas farà donació de *El Día* al Moviment i aquest es fusionarà amb *Falange* naixent així el diari *Baleares* (1939-...). Posteriorment sorgirà *Hoja del Lunes* (1947-1983) i l'altre gran diari de Balears, *Diario de Mallorca* (1953-...), fruit de la fusió de *La Almudaina* i *Correo de Mallorca*. Al vessant cultural apareixeran títols com *Cort* (1946-1977), *Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears* (1952-...), *Papeles de Son Armadans* (1956-1979) o *Estudios Lulianos*, després denominat *Studia Lulliana* (1957-...). A partir de les dècades de 1960 i, sobretot, 1970 es produirà una expansió de la premsa. La censura prèvia desapareixerà al 1966 amb la Llei de Premsa i Impremta²⁶, però això no comportarà una liberalització ja la responsabilitat recaurà sobre els directors de les publicacions. En aquest període sorgiran títols com el diari en anglès *Majorca Daily Bulletin* (1962-...), *Mayurqa* (1968-...), el setmanari alemany *Majorca Magazin* (1971-...), *Endins* (1974-...) o *Randa* (1975-...). Amb l'arribada de la democràcia i l'aprovació de la Constitució de 1978 es reconeixerà la llibertat d'informació²⁷. Aquesta serà l'etapa de major expansió de la premsa mallorquina amb l'aparició de multitud de publicacions de diferent temàtica. Així destacaran diaris com *El Día* (1981-...), que posteriorment es denominarà *El Día del Mundo*, publicacions científiques i culturals com *Estudis Baleàrics* (1981-...), *El Mirall* (1987-...), *Brisas* (1987-...), *Neon de Suro* (1978-1982), *El Correu de Son Coc* (1978-1985) o *Ona-Quadern de debat* (1992-2004), revistes ecologistes com *L'Ecologista* (1985), juvenils com *L'Hiperbòlic* (1999-...) i empresarials i sindicals com *Pisarra* (1977-...) o *Informatiu PIMEM* (1977-...).

²⁶ Company Matas, Arnau. 2001. «La Premsa». *Op. Cit.* 281.

²⁷ Company Matas, Arnau; Serra Busquets, Sebastià; Vives Reus, Antoni. 2012. «Premsa, turisme i Transició Democràtica a les Illes Balears». Dins *XII Congreso de la Asociación de Historiadores de la Comunicación*. [en xarxa]. <<http://ashiscom.org/12congreso/doc/2505150102-serra-company-vives.pdf>> [consulta: 29/07/2013]. 4.

L'*Andraitx* també es troba enquadrat dins de la premsa forana de Mallorca²⁸ que es defineix com «la modalitat mallorquina de la premsa local que, com a grup de publicacions nombroses i diverses, esdevé un fenomen periodístic i cultural ben singular i característic de Mallorca. D'una banda, i amb excepcions molt comptades, la premsa forana és fruit d'un exercici no professional del periodisme. Generalment es tracta de periòdics sense finalitats lucratives i fruit d'un gran voluntarisme, que moltes vegades es caracteritza per la poca especialització. De l'altra, aquesta activitat periodística és l'expressió dels moviments polítics, culturals i populars i, en molts de casos, arriba a tenir un gran arrelament en la col·lectivitat»²⁹. Aquesta premsa forana, que presenta similituds amb la premsa comarcal de Catalunya, per a definir-se com a tal ha de complir les premisses de no editar-se a Palma o d'estar dirigida a un àmbit local o comarcal. La seva finalitat era la d'informar de la realitat dels pobles on es publicava i estava molt lligada a l'existència d'impremtes als municipis.

La historiografia ha establert 4 fases en el procés d'aparició de la premsa forana³⁰: la primera s'iniciarà al darrer terç del segle XIX i s'interromprà per la Guerra Civil, mostrant el seu punt àlgid durant la II República; la segona etapa es situarà a les dècades del 1950 i 1960; la tercera es desenvoluparà als decennis de 1970 i 1980; i la darrera començarà a final de la dècada de 1980 i principis de 1990 i encara continua.

La primera publicació de la premsa forana apareixerà a Felanitx amb *El Felanigense* (1883) i després es succeiran les publicacions als pobles d'Inca amb la *Revista de Inca* (1883), a Sóller amb el *Semanario de Sóller* (1884) i *Sóller* (1885), a

²⁸ Dins dels treballs sobre premsa forana podem destacar: Alemany Vich, Lluís. [19.?]. *Notas para un catálogo de la prensa forana en Mallorca*. [inèdit]. Palma.; Company Matas, Arnau. 1997. «La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general». Dins Marimon Riutort, Antoni (ed.). *Verguisme, anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el S. XX a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma. 181-202.; Cortés Servera, Josep; Ferrer Massanet, Rafel (coord.). 1987. *L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca (1978-1987)*. Associació de la Premsa Forana de Mallorca. Manacor.; Gracià Sánchez, Miquel Company (coord.). 1987. *L'associació de la premsa forana de Mallorca (1978-1995). 17 anys de premsa local*. Associació de Premsa Forana de Mallorca. Sant Joan.; Company Florit, Miquel. 1994. «La premsa forana de Mallorca a l'actualitat: canvis d'actitud a la fi de 1993». Dins Serra Busquets, Sebastià; Company Matas, Arnau (ed.). *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 205-212.; Mercè Frontera, Gabriel. 2005. «Premsa Forana, premsa arrelada a la gent de Mallorca». Dins Melià Garí, Joan (et al.). *Reflexions sobre el paper de la premsa local a Menorca*. Associació de Premsa Local de Menorca. Alaior. 33-38.; Company Matas, Arnau (et al.). 2009. *Els estudis i la premsa local al segle XXI. Vol. 1. La premsa*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.; Puigserver Pou, Rafel. 2011. «La premsa forana de Mallorca». *Temps de Comunicar* 1. [en xarxa]. <<http://www.cesag.org/ghcs/tempsdecomunicar/?p=143>> [consulta: 29/07/2013].; Puigserver Pou, Rafel. 2012. «La Premsa Forana en el procés democratitzador de Mallorca (1975-1978)». *Temps de Comunicar* 2. [en xarxa]. <<http://www.cesag.org/ghcs/tempsdecomunicar/?p=343>> [consulta: 29/07/2013].

²⁹ Serra Busquets, Sebastià; Vives Reus, Antoni. 2012. «Premsa, turisme i Transició Democràtica a les Illes Balears». *Op. Cit.* 17.

³⁰ Puigserver Pou, Rafel. 2011. «La premsa forana de Mallorca». *Op. Cit.* s/n.

Manacor amb *El Manacorens* i *La Verdad* (1889). El 1890 Felanitx tornarà a ser pionera amb la primera revista política d'àmbit local, *El Eco de Felanitx*, òrgan del Partit Republicà. Al decenni de 1890 la majoria de capçaleres desapareixen i destacarà l'aparició d'*Es Pagès Mallorquí* (1890) a Lluçmajor, també especialitzada. Els inicis del segle suposaran l'aparició de noves publicacions a Inca com *El Eco de Inca*, *El Nuevo Eco de Inca* i *El Heraldo de Inca* (1900). A la mateixa ciutat l'editor Miquel Duran i Saurina encapçalarà diverses iniciatives de premsa en llengua catalana com *Es Ca d'Inca* (1901), *La Bona Causa* (1904) i *Ca Nostra* (1907). A Manacor es començarà a publicar *La Aurora* (1906), de caire conservador, i *Justícia* (1909), publicació del Centre Republicà Federal de Manacor. Sineu serà el següent poble en tenir premsa pròpia, amb l'aparició de la revista mensual *Sinium* (1905), i el seguiran Santanyí, amb *Es Moscart* (1909), i Sa Pobla, amb *Sa Marjal* (1909). La dècada de 1910 suposarà una nova expansió de la premsa forana amb capçaleres a Felanitx com *La Tradición* (1912), de caire carlista, *Santueri* (1915) i el *Boletín Viti-vinícola de la Estación Enológica* (1917). A Sineu comptaran amb satíric i anticlerical *Mestre Tomeu Ciri* (1910) i el seu opositor *Sa Defensa* (1911). Manacor tindrà revistes com *El Anunciador* (1910) i *El Independiente* (1912) mentre que a Lluçmajor sorgirà el setmanari *Lluçmajor* (1912), publicació del Cercle d'Obrers Catòlics, el satíric *La Escoba*, la revista *Educacionista*, primera publicació escolar de la Part Forana, i *Heraldo de Lluçmajor* (1916). A Inca l'editor Miquel Duran continuarà amb publicacions en llengua catalana com *La Veu d'Inca* (1915), *Nostra Joventud* (1917) i *L'Ignorància* (1918). A Sóller apareixeran *El Pueblo* (1913), *Heraldo de Sóller* (1913), *Viva España* (1914), el germanòfil *El Eco Germano* (1914) i el satíric *En Xerrim* (1917). En aquesta dècada s'iniciaran en la premsa local Pollença amb *El Pollensín* (1911) i *La Prensa* (1913), Artà amb *Llevant* (1916), redactat íntegrament en català amb ideologia catòlica i regionalista. Als inicis del decenni de 1920 apareixeran a Artà les publicacions *L'Amic del Pagès* (1920), fundada per sindicats, i *Tresor dels Avis* (1922), de caire folklorista i etnogràfic. A Manacor es publicarà *Manacor* (1921) mentre que a Inca *La Comarca* (1921) i *Ecos* (1923). La Dictadura de Primo de Rivera suposarà un fre a aquesta expansió de la premsa degut a la falta de llibertat i a l'aplicació de la censura. Només a alguns pobles sorgiran noves publicacions com a Valldemossa amb *El Eco Lamparil* (1925), a Sóller amb *La Voz de Sóller* (1924) i *Paz y Caridad* (1926), a Manacor amb el *Heraldo de Manacor* (1928), a Consell amb la revista mensual *Mallorca Agrícola* (1928) i a Pollença amb el setmanari *Pollensa* (1929). La proclamació de la II República

representarà la recuperació de les llibertats polítiques, el que afavorirà l'eclosió de la premsa forana amb multitud de publicacions de diferents temàtica i ideologia. A Felanitx *El Felanigense* es redactarà en català i s'anomenarà *El Felanitxer*, i sorgiran *Maculí* (1933), al que succeirà *Felanitx* (1935) com a òrgan de la CEDA i de Falange, i el satíric *Pedra Foguera* (1933). A Inca es publicaran *La Ciudad* (1931), *Ciudad* (1935) i l'obrer *Avance* (1936), a Sóller *Unión y Cultura* (1934), a Manacor els dretans *Voz y Voto* (1931) i *Renacer* (1936) i l'esquerrà *Nosotros* (1935), a Sineu el setmanari *El Republicano* (1931), a Santanyí *Nuestro Pueblo* (1931), a Pollença l'esquerrà *Adelante* i *L'Atalaia* (1935) i a Consell el periòdic infantil *Consell* (1934). Altres municipis iniciaren l'activitat periodística com Algaida amb *La Razón* (1931) i *Esquitxos* (1932), Calvià amb *El Batallador* (1931), Sant Joan amb el dretà *La Pandilla* (1931), Porreres amb *Porreras* (1931) i *La Voz de Porreras* (1935) i Montuïri amb les revistes escolars *Juventud* (1931) i *Alborada* (1934).

L'esclat de la Guerra Civil produirà un tall en mig segle de tradició periodística forana a Mallorca. La pèrdua de la pluralitat informativa i ideològica que caracteritzarà l'etapa franquista provocarà que la majoria de les publicacions desapareguin per falta de fons, per no ser afectes al nou règim o perquè s'havia perseguit als seus autors, en molts casos amb el resultat de mort. Només un número reduït de títols continuaran sortint al carrer durant la Guerra Civil com *La Voz de Sóller* (fins el 1937) i *Pollensa* (fins el 1939) i altres continuaran durant la Dictadura de Franco com *Mallorca Agrícola*, *Sóller*, *Felanitx* i *Voz y Voto*, que canvia el nom per *Renacer* y després per *Arriba* (1938-1968). A la dècada de 1950 i 1960 es reprendran les publicacions locals amb *Bona Pau* (1952) de Montuïri, *Bellpuig* (1960) d'Artà, *Perlas y Cuevas* (1960) de Manacor, *Algebelí* (1962) de Muro, *Ventanal* (1965) de Lloseta, *Es Castellet* (1968) de Bunyola, *Ariany* (1969), *Ciudad de Alcudia* (1968) i *Manacor* (1968), a partir de la revista *Arriba*.

A partir de 1970 i la dècada de 1980 es produirà un vertader boom de la premsa forana, que jugarà un paper important a favor de la defensa de la llengua catalana. Entre la multitud de títols apareguts destacaran capçaleres com *Jovent* (1970) de Santanyí, *Círculo de Estudios* (1970) d'Alaró, *Envant o Enrera* (1971) i *Llum d'Oli* (1978) de Porreres, *Flor de Card* (1972) de Sant Llorenç, *Voramara* (1973) de Peguera, *Apóstol y Civilizador* (1974) de Petra, *Dijous* (1974) d'Inca, *Diari de Buja* (1978) de Búger, *Es Pi Gros* (1978) de Lloret, *S'Encruia* (1979) de Deià, *El Gall* (1979) de Pollença, *Pu-Put* (1980) de Llubi, *Es Saig* (1980) d'Algaida, *Mel i Sucre* (1980) de Sant Joan, *Coanegra* (1981) de Santa Maria, *Manacor Comarcal* (1980) i *7Setmanari* (1986) de Manacor,

Llucmajor de pinte ample (1981), *Pòrtula* (1981) de Marratxí, *L'Estel de Mallorca* (1981) de s'Arenal o *Porto Cristo* (1983). Davant l'expansió d'aquesta premsa, i la necessitat de donar resposta a problemes comuns de les publicacions, es fundarà l'any 1978 l'Associació de Premsa Forana de Mallorca, legalitzada al 1980, que celebrarà el seu primer congrés l'any 1985. Per dita associació passaran més d'un centenar de capçaleres i pràcticament no haurà cap poble sense una publicació en aquest període³¹.

Des de finals del 1990 fins a l'actualitat la premsa forana experimentarà un procés de consolidació. D'una banda, continuarà essent fruit d'un exercici no professional del periodisme i, per l'altra banda, es produirà una professionalització de l'activitat periodística en poblacions superior als 10000 habitants³². Per regla general, les entitats editores de les publicacions foranes seran institucions sense finalitats lucratives i únicament algunes publicacions, majoritàriament de periodicitat setmanal o quinzenal, seran editades per empreses amb finalitats lucratives. Entre els diferents títols apareguts destacaran *Santa Margalida* (1989), *Sa Plaça* (1992) de Sa Pobla, *Alaró, noves i papers* (1992), *Migjorn* (1993) de Campos, *Udol* (1993) de Llubí, *Inca Comarcal* (1994), *Veu de Sóller* (1994) o *Cent per cent* (2002) de Manacor.

³¹ Frontera, Gabriel. 2005. «Premsa Forana, premsa arrelada a la gent de Mallorca». *Op. Cit.* 34.

³² Company Matas, Arnau. 2001. «La Premsa». *Op.Cit.* 286.

6. Aproximació històrica al municipi d'Andratx

El setmanari va aparèixer a un municipi com a Andratx que comptava amb unes característiques pròpies. Estava conformat per varis nuclis de població: la vila d'Andratx, que era la més poblada i que s'havia desenvolupat al segle XIX per tota la vall, ocupant part de les terres de la possessió de Son Mas; s'Arracó, situat a la vall veïna a Andratx, que s'havia fundat al segle XVIII al voltant de l'església del Sant Crist; el Port, principal motor econòmic del municipi, era un nucli de cases de pescadors i d'estiueig dels andritxols; Sant Elm, situat enfront de la Dragonera, estava format per unes poques cases de pescadors i d'estiueig dels raconers; i Camp de Mar, propietat en gran part per la possessió del mateix nom, estava format per cases d'estiueig. El conjunt del municipi representava una població l'any 1920 de 7087 habitants i havia experimentat un augment al llarg del segle XIX, passant dels 5051 habitants l'any 1857 fins als 7512 habitants l'any 1900, i un descens acusat fins a mitjans del segle XX, amb 4303 persones l'any 1950³³.

En el plànol econòmic es tractava d'un poble típic de la Serra de Tramuntana, basat principalment en la producció agrícola d'oli, ametlla i g arrofa, que estava articulada al voltant de les grans possessions³⁴. La indústria pesquera era una de les més importants de les Balears i molts mariners d'Andratx estaven enrolats a embarcacions de tota Espanya i de l'estranger. El poble havia tingut una transició a la contemporaneïtat abrupta, degut al desenvolupament a partir de segon terç del segle XIX d'una potent indústria de producció de sabó situada al Port d'Andratx. Dita indústria s'havia articulat gràcies als excedents en la producció d'oli, a la fusta extreta de les seves contrades que era transformada en caixes a les serradores locals, a la importació de sosa procedent de Mazarrón i, sobretot, a una infraestructura portuària i a una flota que va permetre orientar la producció cap a l'exportació. De forma accelerada, va créixer el número de saboneres passant de 3 a l'any 1841 fins 16 al 1877. Entre 1857 i 1877 les sortides de sabó pel Port d'Andratx amb destí als mercats antillans i peninsulars representaren el 40% del total d'aquesta manufactura extreta dels ports de l'Estat, amb un total de 61000 tones³⁵. Aquesta indústria emprava directa o indirectament a gran part de la població del municipi i el seu ràpid enfonsament a partir

³³ Censos de població d'Andratx 1857-1950. [en xarxa]. <<http://ibestat.caib.es>> [consulta: 29/07/2013].

³⁴ Bordoy Bordoy, María José (et al.). 2002. *Andratx. Guia dels pobles de Mallorca* 45. Hora Nova. Palma. 46.

³⁵ Pujol Bosch, Antoni. 1996. «Alguns indicis sobre la història de la indústria a Andratx (183?-1960)». *Estudis Baleàrics* 53. 27-47.

de 1878, de gut a la baixa qualitat del producte, a la dura competència del sabó de Marsella i la introducció de soses artificials, va suposar que una vertadera crisi socioeconòmica.

Davant les poques alternatives de feina, molts andritxols hagueren d'eixir cap a Palma mentre que d'altres trobaren en l'emigració una alternativa. Un fenomen que ja s'havia iniciat a mitjans del segle XIX, encapçalat pels mariners andritxols que s'havien enrolat a vaixells que comerciaven amb les colònies antillanes i en altres que exportaven taronges des de Sóller a Marsella. A partir del darrer quart del segle XIX milers de persones partiren cap a terres americanes o franceses. L'any 1887 la Delegación Provincial del Instituto Nacional de Estadística afirmava que «del número de habitantes de que se compone este pueblo, por término medio hay de 700 á 800 ausentes, casi en su totalidad varones de 14 á 50 años, ocupados en la navegación por el continente español, sus posesiones ultramarinas, por el extranjero»³⁶. Aquesta cita es referma amb les dades del cens de 1900 on havia unes 1100 persones fora d'Andratx, de les quals més de 800 estaven a Cuba i la resta es repartia entre França, Argentina, Uruguai o Puerto Rico³⁷. Aquest flux emigratori, masculí en la seva majoria cap a Amèrica i familiar cap a França³⁸, realitzava, entre d'altres, feines de mariners de cabotatge, pescadors d'esponja, carboners, comerciants o restauradors. Fins a la dècada de 1920, l'emigració a Cuba i l'Argentina era la majoritària i estava encapçalada per andritxols mentre que els raconers emigraven en major número cap a França. Però al llarg d'aquesta dècada, amb l'enfonsament de la indústria del sucre, el crack del 1929 i la política de restricció de d'immigració duta per molts països americans, el flux migratori va orientar-se cap a França.

El canvi socioeconòmic que experimentà el municipi amb l'emigració va ser important. Es va establir una infraestructura al voltant de l'emigració amb l'organització quintes de joves que emigraven amb altres que ja ho havien fet abans, companyies navilieres que venien passatges al poble i tota una xarxa de contactes al llocs de recepció dels emigrats. Així, degut a que gran part d'homes en edat de treballar estaven emigrats, les dones varen crear un autèntic matriarcat al voltant de la gestió de les remeses, el control de les eixides, la concertació dels matrimonis i la inversió dels

³⁶ Marimon Riutort, Antoni. 1993. *Les repercussions de les guerres de Cuba i de les Filipines a les Illes Balears*. [tesi doctoral]. 438.

³⁷ Cens de població de 1900. Arxiu Municipal d'Andratx.

³⁸ Riutort Riera, Jerònima; Álvarez Martínez, Juan Miguel. 2007. «Notes sobre l'emigració andritxola a França: 1920-1939». Dins *II Jornades d'Estudis Locals d'Andratx*. [en premsa]. 5.

guanys dels emigrants³⁹. El municipi gaudí en el primer terç del segle XX d'un dinamisme econòmic amb el que pocs pobles de Mallorca varen comptar. En general, el poble és va enriquir amb l'emigració i s'experimentà un autèntic boom en l'edificació de vivendes però, tret de comptades excepcions, els diners de l'emigració no es varen invertir en l'economia andritxola i no es va crear un teixit empresarial important, en part pel caràcter individualista dels andritxols.

En l'àmbit polític el municipi estava governat pels liberals des de l'any 1906. Així des d'aquest any es varen succeir com a batles Joan Riera Alemany *de Son Xina* (1906-1910), Mateu Simó Valent (1910-1915), Bartomeu Enseñat Enseñat *de Son Esteve* (1915-1918), Pere Josep Jofre Pujol *Delaigo* (1918-1920) i, altra cop, Joan Riera Alemany (1920-1923). Durant la dictadura de Primo de Rivera es va produir un fet transcendental amb la segregació del nucli de s'Arracó, que fou un m unicipi independent entre 1926 i 1930 i després va tornar a reintegrar-se a Andratx⁴⁰.

Pel que fa a l'educació i la cultura, el poble comptava amb diverses escoles nacionals de nins i nines i un nombre important de centres educatius de congregacions religioses. Entre el teixit associatiu destacava la societat Andraitx i su término, creada com a pont amb els emigrants a Cuba amb la finalitat del foment de la cultura i l'educació, essent un de ls seus objectius aconseguir la implantació d'una escola graduada que permetés formar als andritxols i evitar així que haguessin de partir a ultramar. L'altra societat era el Círculo Andritxol que aplegava als homes majors i que es reunien al Casino fundat al 1868⁴¹. El Teatro Argentino, fundat per emigrants andritxols que havien fet fortuna a l'Argentina, era el principal local cultural on s'organitzaven representacions teatrals, sarsueles, projeccions de cinema, balls i els principals actes socials.

³⁹ Calafat Vila, Rosa Maria. 1992. «Batabanó i la pesca d'esponja: les tempestes, els ciclons i la mort a la memòria d'un poble: l'emigrant i la llengua». *Op. Cit.* 176.

⁴⁰ Alzina Oliver, Mateu. 2011. *300 anys de La Racó: S'Arracó-Andratx*. Documenta Balear. Palma. 88 i 115.

⁴¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/01/1931.

7. Un segle de premsa andritxola (1912-2013)

La història de la premsa al municipi d'Andratx ja és centenària i així des de els seus orígens les publicacions han mantingut informats als ciutadans ininterrompudament fins als nostres dies. Aquesta factor, el d'haver comptat almanco amb una publicació al carrer durant els darrers 100 anys, és un fet remarcable que s'ha produït a poques poblacions de la Part Forana i que suposa una font molt important per als historiadors. En aquest punt de la investigació es tractarà d'identificar quines van ser aquestes revistes andritxoles i enumerar els seus principals trets. Cal destacar el gran nombre de publicacions trobades, quasi un vintena, que es poden dividir en revistes d'informació local, de caire religiós i lligades a associacions.

En els seus orígens aquesta premsa andritxola serví com a vehicle per a mantenir assabentats els emigrants dels esdeveniments que ocorrien al seu lloc d'origen i, també, per a informar els habitants dels nuclis de població d'Andratx. Tot plegat, es va produir un dinamisme de la premsa, afavorit per les circumstàncies econòmiques i per la necessitat de tenir un mitjà de comunicació per informar als andritxols. Això va suposar que Andratx fos un de ls municipis amb més publicacions de la Part Forana i que aquestes apareguessin en un curt període de temps. Concretament, en menys de 16 anys varen sorgir fins a 9 revistes i va haver-hi períodes on que es publicaven 5 a l'hora. També s'ha de dir que en les seves primeres singladures aquesta premsa s'imprimia a Palma, fins que a finals de la dècada de 1910 s'establí al municipi l'Impremta d'Antoni Calafell i, més tard, la Tipografia Ferragut. L'existència d'aquestes impremtes va afavorir l'edició de les diferents publicacions.

7.1. *Villa de Andraig* (1912-1913 i 1919)

El 3 de febrer de 1912 Andratx va iniciar la seva història periodística amb la publicació del primer número del setmanari *Villa de Andraig*. Aquesta publicació, que tenia el subtítol *Semanario defensor de los intereses morales y materiales de este pueblo*, era propietat del metge Pere Ferrer Pujol, que també n'era el director, i l'administració i la redacció es trobaven a la seva casa al carrer Nou 3. El setmanari es publicava íntegrament en castellà, constava de 4 pàgines d'un format de 38,5x27 cm, fins al número 26, i després de 46,5x32 cm i s'imprimia a l'Impremta de Francesc Soler Prats de Palma⁴².

⁴² Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. Vol. 4. *Op. Cit.* s/n.

La publicació, que va nèixer com a nexa d'unió entre els andritxols d'una i altra banda de l'Atlàntic, destacava per la seva qualitat periodística i per la quantitat de col·laboradors que tenia a Amèrica amb delegacions en l'Havana, Santiago de Cuba, Batabanó, Cienfuegos, Caibarién, Buenos Aires, Bragado, Rosario de Santa Fe, Ponce i San Juan Bautista⁴³. En aquest setmanari va debutar en el món periodístic, amb tan sols 14 anys, Josep Ensenyat Alemany⁴⁴. En les seves pàgines es va tenir cura per l'educació i la difusió dels nous mètodes d'ensenyament, com els proposats per la pedagoga italiana Maria Montessori⁴⁵. Encara que la recepció de la publicació va ser molt gran entre els andritxols i els emigrants, arribant a un tiratge de quasi 1000 exemplars⁴⁶, *Villa de Andraig* va desaparèixer després de 61 números, el 29 de març de 1913, perquè Pere Ferrer volia evitar continúes polèmiques que es generaven entre els col·laboradors de la publicació⁴⁷.

Aquest setmanari va tenir una efímera segona època entre l'1 de març i el 14 de juny de 1919 en la que varen sortir 17 números, fins al número 77. La publicació, que conservava el mateix subtítol, va deixar d'estar vinculada a Pere Ferrer. El director i administrador era Sebastià Ferragut Ferrer, l'administració estava al seu domicili del carrer Joaquín Costa 12 i el redactor en cap era Joan Alemany Ensenyat. Respecte al seu format va ser de 44,5x 38 cm i es va imprimir fins al número 67 a l'Impremta Pizà de Palma i després a l'Impremta d'Antoni Calafell Juan a Andratx⁴⁸, essent així la primera publicació elaborada al municipi. Segons l'expert en premsa Lluís Alemany la publicació va tornar a desaparèixer per les desavinences entre els membres de la redacció, degut a diferents simpaties cap als bàndols contendents a la I Guerra Mundial⁴⁹.

Actualment es conserven varis exemplars de la primera i la segona època a les hemeroteques de la Biblioteca Pública de l'Estat a Palma, Biblioteca Lluís Alemany,

⁴³ Company Matas, Arnau. 1997. «La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general». *Op. Cit.* 190.

⁴⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/08/1929.

⁴⁵ Oliver, Jaume. 1981. «L'Escola Normal i la Colònia Escolar de Porto Colom (1935)». *Maina* 3. 53.; Vilanova Ripoll, Catalina. 1998. «El moviment de renovació educativa a Mallorca (1900-1936). Aportacions per a un model del seu estudi». *Arc. Quadern Informatiu de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears* 5. 18.

⁴⁶ Ensenyat Alemany, Josep. 1975. «En esta nueva aparición». *Andraitx. Portavoz de la comarca*. 10/05/1975.

⁴⁷ *Loc. cit.*

⁴⁸ Tomàs Alemany, Gabriel. 1969. «Mestre Antoni de s'impremta, un andritxol ejemplar». *París-Baleares* 170.

⁴⁹ Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. Vol. 4. *Op. Cit.* s/n.

Biblioteca Municipal de Palma⁵⁰, Biblioteca Bartolomé March i Societat Arqueològica Lul·liana⁵¹.

7.2. *Pueblo de Andraitx* (1913-1923)

Tot just unes setmanes després del final de la primera època de *Villa de Andraig*, concretament el 4 d'abril de 1913⁵², va aparèixer *Pueblo de Andraitx* amb el mateix subtítol que l'anterior publicació, *Semanario defensor de los intereses morales y materiales de este pueblo*. El seu propietari i director era el regidor del consistori andritxol Miquel Bosch Covas⁵³. La redacció i la administració varen variar al llarg dels anys, així es va trobar als carrers Horts 30 (1913-1917), Cerdà 11 (1917-1921) i Àngel 14 (1921-1923). La redacció va comptar, entre d'altres, amb Jaume Tortella Pieras *Mahona*⁵⁴ i Josep Bernat Bisañes⁵⁵. La revista es va imprimir a Palma a l'Impremta de Francesc Soler Prats i després, almanco des de l'any 1920, a l'Impremta d'Antoni Calafell d'Andratx⁵⁶. Constava de 4 pàgines amb dimensions de 55x39 cm⁵⁷ i el seu tiratge l'any 1920 era de 200 exemplars⁵⁸.

Es va publicar en castellà amb alguns articles en català, i oferia informació local d'Andratx i s'Arracó i referències sobre l'emigració a Cuba i França. De fet, la publicació mantenia intercanvis amb diverses publicacions d'Amèrica com la revista de Centre Balear d'Uruguai⁵⁹. Entre els seus principals col·laboradors va comptar amb noms com el capellà Joan Baptista Enseñat Pujol, autor de la *Historia de la Baronía de los señores obispos de Barcelona en Mallorca*, Francesc Vich⁶⁰, Pere Ferrer Pujol, sota diferents pseudònims⁶¹, Josep Enseñat Alemany⁶² o Antoni Fernández Ferragut Noy⁶³.

⁵⁰ Diversos autors. 1996. *Relació de les publicacions periòdiques disponibles a la biblioteca [municipal]*. Ajuntament de Palma. Palma. 51.; Barceló Pastor, Francesc (et al.). 1998. *Relació de les publicacions periòdiques disponibles a la Biblioteca Municipal i a la Biblioteca Gabriel Llabrés*. Ajuntament de Palma. Palma. 60.

⁵¹ Diversos autors. [200?]. *Fons de publicacions periòdiques de la Societat Arqueològica Lul·liana*. [en xarxa]. <www.arqueologicaluliana.com/Hemeroteca.pdf> [consulta: 29/07/2013]. 43.

⁵² Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. Vol. 4. *Op. Cit.* s/n.

⁵³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 28/10/1920.

⁵⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 08/09/1921.

⁵⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/05/1923.

⁵⁶ Ramon Lidón, Mateu. [200?]. *Biografies de les persones que donen el nom als Premis Andratx*. Ajuntament d'Andratx. Andratx. [document d'ús intern]. 6.

⁵⁷ Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. *Ibid.* s/n.

⁵⁸ Diversos autors. 1921. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 1 de Febrero del año 1920)*. Instituto Geográfico y Estadístico. Madrid. 6-7.

⁵⁹ Buades Crespi, Joan. (et al.). 2001. *El moviment associatiu balear a l'exterior*. Govern Balear. Palma. 47.

⁶⁰ Diversos autors. 1989. «Pueblo de Andraitx». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 14. Promomallorca. Palma. 44.

⁶¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/08/1929.

Entre 1918 i 1920 el corresponsal de s'Arracó va ser Guillem Castell Vich *Nou*⁶⁴ i més tard ho seria Antoni Alemany *Fortuny*⁶⁵.

Gràcies als seus continus enfrontaments amb el setmanari *Andraitx* es pot saber que la publicació havia derivat cap al tradicionalisme i el sectarisme, mentre que en la seva fundació havia estat oberta a tothom i que defensava els interessos del poble⁶⁶. A principis de maig de 1923, l'impressor Antoni Calafell va comprar a Miquel Bosch la publicació, passant a ser també el director⁶⁷. Finalment aquesta va desaparèixer a les darreries de juny del mateix any per la fusió amb el setmanari *Andraitx*⁶⁸. Aquesta informació contradiu a nombroses obres que situen la fi de *Pueblo de Andraitx* l'any 1925⁶⁹.

Malauradament, dels 10 anys de vida de la publicació, que va arribar al voltant dels 534 números, només es troben exemplars dispersos a les hemeroteques de la Biblioteca Pública de l'Estat a Palma, Biblioteca Lluís Alemany, Biblioteca Bartolomé March i Biblioteca Municipal d'Andratx, aquesta última conserva una bona col·lecció de l'any 1921 provenint de l'Impremta Calafell.

7.3. *El Pueblo* (1923-1932)

A l'hora d'establir l'inici d'aquesta publicació es plantegen dificultats, ja que no s'ha trobat cap referència, només es sap que va començar la seva singladura a l'any 1923⁷⁰. Degué aparèixer, amb tota probabilitat, després de la desaparició del setmanari *Pueblo de Andraitx* i estava format per integrants d'aquesta publicació⁷¹.

El Pueblo va ser una publicació de periodicitat desenal que se subtitulava *Periódico Independiente* i Pere Juan Vicens Porcel de Son Mas era el seu propietari i director⁷². La redacció i l'administració va estar al carrer Joaquín Costa 10 (fins a 1931)

⁶² Enseñat Alemany, Josep. 1975. «En esta nueva aparición». *Op. Cit.*

⁶³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 27/07/1922.

⁶⁴ Diversos autors. [196?]. «D. Guillermo Castell "Nou". El hombre más famoso de s'Arracó». *Última Hora*. s/d.

⁶⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 20/10/1922.

⁶⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1921.

⁶⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/05/1923.

⁶⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 30/06/1923.

⁶⁹ Alemany Vich, Lluís. [19.?]. *Notas para un catálogo de la prensa forana en Mallorca. Op. Cit.* s/n.; Altabella Hernández, José. 1969. «Notas urgentes para una historia de la prensa balear de 1779 a nuestros días». *Op. Cit.* 100.

⁷⁰ Diversos autors. 1930. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 31 de diciembre de 1927)*. Instituto Geográfico y Estadístico. Madrid. 6-7.; *Andraitx. Semanario Independiente*. 15/12/1923.

⁷¹ Ramon Lidón, Mateu. 2002. «L'Arxiu Municipal comptarà amb el setmanari Andraitx en format electrònic». *N'Alí. La revista del municipi d'Andratx* 34.

⁷² *Andraitx. Semanario Independiente*. 20/08/1927.

i Joaquín Costa 36 (1931-1932) que eren el domicili del redactor i administrador Jaume Tortella Pieras⁷³. La publicació constava de 4 pàgines amb un format de 44,5x32 cm⁷⁴, s'imprimia a l'Impremta de Francesc Soler Prats de Palma i l'any 1927 tenia un tiratge de 400 exemplars⁷⁵.

El periòdic, que es publicava íntegrament en castellà, oferia informació local i comptava amb col·laboradors a Cuba, els Estats Units i l'Argentina⁷⁶. La majoria de les referències a la publicació a la dècada de 1920 es troben en les polèmiques que setmanari *Andraitx* té amb *El Pueblo*. Així es pot conèixer que a l'any 1924 era procliu al catolicisme i defensava a Jeroni Massanet *Manitas*, alma mater de Fomento del Civismo i la publicació *La Vanguardia Balear*⁷⁷. Però pareix que va evolucionar cap al republicanisme, fins al punt de defensar l'any 1930 un a república federal⁷⁸. Col·laboraven amb el desenal, entre d'altres, Sebastià Palmer Terrassa sota el pseudònim de *El Figaro Errante*⁷⁹, Joan Bauzà Bauzà *de la Romana* o Guillermo Pieras Pujol *Seguina*⁸⁰. La publicació va arribar a la seva fi el 20 d'octubre de 1932, després de 315 números publicats, pel trasllat a Palma de Jaume Tortella, vertadera ànima del periòdic, per fer-se càrrec d'una perruqueria⁸¹.

Malgrat la llarga vida de *El Pueblo* només es conserven exemplars entre 1931 i 1932 a les hemeroteques de Biblioteca Pública de l'Estat a Palma i Biblioteca Lluís Alemany.

7.4. *La Voz Arraconense* (1924-1936)

El 15 de gener de 1924 va aparèixer la primera publicació periòdica de s'Arracó, *La Voz Arraconense*, sorgida a partir de la societat cultural Los Amigos del Pueblo que havia estat creada al 1922⁸². Durant la seva singladura va presentar diferents subtítols en relació a la seva periodicitat, així es va denominar *Quincenario Independiente* (1924-

⁷³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/08/1929.

⁷⁴ Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. *Las publicaciones periódicas en Mallorca (contribución a su estudio)*. Vol. 4. [inèdit]. Palma. s/n.

⁷⁵ Diversos autors. 1930. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 31 de diciembre de 1927)*. Instituto Geográfico y Estadístico. Madrid. 6-7.

⁷⁶ Marimon Riutort, Antoni. 1989. «El Pueblo». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 14. Promomallorca. Palma. 43.

⁷⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 25/10/1924.

⁷⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 29/06/1930.

⁷⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/05/1924.

⁸⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 24/12/1927.

⁸¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 27/11/1932.

⁸² *Andraitx. Semanario Independiente*. 09/03/1922.

1926), *Decenal Independiente*⁸³ (1926-1931), *Semanario Independiente* (1931-1932) i *Periódico Independiente* (1932-1936). El seu primer director va ser el metge Eduard Mallo Marquès⁸⁴ i després ho fou Antoni Flexas Flexas⁸⁵. La redacció i l'administració van canviar al llarg de la seva història, passant pels carrers França 2, França 52, Port 12, General Prim 12 i França 84. *La Voz Arraconense* constava de 4 pàgines amb un format de 40x38 cm⁸⁶ i es va imprimir en 2 etapes a l'Impremta de Francesc Soler Prats de Palma (1924-1930 i 1936) i a la Tipografia Ferragut d'Andratx (1930-1936), propietat de Sebastià Ferragut Ferrer.

Es redactava en castellà, tot i que incloïa algun article en català. Encara que es centrava en la informació local, també va incloure a les seves pàgines notícies d'àmbit estatal i internacional, amb especial atenció al gran contingent emigrant, sobretot situat a França. La publicació va ser una de les protagonistes de la campanya «S'Arracó Villa»⁸⁷ de l'any 1926 a favor de la separació d'aquest nucli del municipi d'Andratx. Aquest objectiu es va aconseguir el mateix any gràcies a la Llei de Segregacions i va comptar amb el suport de la majoria de la població raconera. Però davant els problemes econòmics i la caiguda de Primo de Rivera es va iniciar una campanya a favor de la reintegració a d'Andratx a la que *La Voz Arraconense* s'oposà de front⁸⁸ i davant la seva consumació l'any 1930 publicà una esquila per la defunció del municipi de s'Arracó⁸⁹. Entre la nòmina de col·laboradors es van destacar plomes com les d'Antoni Salvà Pujol *Rodella*, Pere Alemany *Brit.lo*, Gabriel Simó Alemany, *Paco de S'Arracó*⁹⁰ o Guillem Alemany *Dametes*⁹¹. Degut al caràcter progressista la publicació aquesta va desaparèixer a l'inici de la Guerra Civil⁹², després de 417 números, el 17 de juliol de 1936.

Al contrari dels anteriors periòdics, la col·lecció de *La Voz Arraconense* es troba quasi completa repartida entre les hemeroteques de Biblioteca Pública de l'Estat a

⁸³ Andraitx. *Semanario Independiente*. 23/01/1926.

⁸⁴ Andraitx. *Semanario Independiente*. 21/06/1924.

⁸⁵ Mir, Gregori. 1990. *El mallorquinisme polític 1840-1936. Del regionalisme al nacionalisme*. Vol. 2. Moll. Palma. 193.

⁸⁶ Alemany Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955.. 4. *Op. Cit.* s/n.

⁸⁷ Company Matas, Arnau. 1997. «La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general». *Op. Cit.* 193.

⁸⁸ Quetglas, Damià. 1986. «S'Arracó. Blancs i negres». Dins *Memoria Civil-Baleares* 37. 8.

⁸⁹ *La Voz Arraconense. Decenal Independiente*. 30/05/1930.

⁹⁰ Paco des Racó. 1957. «Una fecha memorable. Enero 1924». *París-Baleares* 35.

⁹¹ Diversos autors. 1986. «El Parenostro». *N'Alí. La revista de la comarca de Ponent* 5.

⁹² Marimon Riutort, Antoni. 1991. «La Voz Arraconense». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 18. Promomallorca. Palma. 226-227.

Palma, Biblioteca Lluís Alemany, Biblioteca Bartolomé March, Societat Arqueològica Lul·liana⁹³ i Biblioteca Municipal d'Andratx.

7.5. *Ecos de s'Arracó* (1926-1929)

Aquesta publicació de caràcter religiós va començar a publicar-se l'any 1926⁹⁴ al nucli de s'Arracó. *Ecos de s'Arracó* apareixia a la darrera pàgina de *El Eco de la Cuz*, una publicació fundada a Saragossa pel capellà Juan Buj García⁹⁵ i que deixava la darrera pàgina en blanc per a que s'imprimís al lloc de recepció. Així es troba un altre exemple en *El Eco de Aranda* (Burgos) que també apareixia en el mateix format⁹⁶.

Es tractava d'una fulla quinzenal amb format de 32x12 cm que es va imprimir a l'Impremta Ferragut d'Andratx (1928) i l'Impremta Catòlica Vda. S. Pizà de Palma (1928-1929) i tenia un tiratge l'any 1927 de 225 exemplars⁹⁷. Encara que va estar editada majoritàriament en castellà, destacava per la gran presència de la llengua catalana. La revista va estar vinculada a la parròquia del Sant Crist de s'Arracó, que dirigia el capellà Arnau Seguí, i es va centrar en temes religiosos però també destacaven les notícies socials dels raconers i dels emigrants.

No es pot establir amb certesa el final de la publicació però pareix que va acabar l'any 1929. Actualment només es conserven varis exemplars corresponents als anys 1928 i 1929 a l'hemeroteca de Biblioteca Bartolomé March.

7.6. *Maricel* (1928-1936)

El mes de novembre de 1928 va néixer *Maricel*⁹⁸ sota el subtítol de *Periódico Decenal*. El propietari i director de la publicació va ser l'impressor Sebastià Ferragut Ferrer. Aquesta dada es contradiu amb el que tradicionalment s'havia apuntat sobre la publicació, indicant que Bernat Jofre Roca havia estat el seu director⁹⁹. La redacció i

⁹³ Diversos autors. [200?]. *Fons de publicacions periòdiques de la Societat Arqueològica Lul·liana*. Op. Cit. 43.

⁹⁴ Diversos autors. 1930. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 31 de diciembre de 1927)*. Op. Cit. 8-9.

⁹⁵ Diversos autors. 2000. «Buj García, Juan». Dins *Gran Enciclopedia Aragonesa*. [en xarxa]. <http://www.enciclopedia-aragonesa.com/voz.asp?voz_id=2638> [consulta: 29/07/2013].

⁹⁶ López, Máximo. 2010. «Los orígenes del periodismo en Aranda». Dins *Diario de Burgos*. 12/12/2010. [en xarxa]. <<http://www.diariodeburgos.es>> [consulta: 29/07/2013].

⁹⁷ Diversos autors. 1930. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 31 de diciembre de 1927)*. Op. Cit. 8-9.

⁹⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1928.

⁹⁹ Capellà, Llorenç. 1986. «Bernat Jofre». Dins *Memoria Civil-Baleares* 1. 7.; Diversos autors. 1992. «Jofre i Roca, Bernat». Dins Manent, Albert (dir.). *Diccionari dels catalans d'Amèrica: contribució a un*

l'administració van estar situades al carrer Joaquín Costa 12, on es trobava el domicili del director i també la Tipografia Ferragut, que va ser l'encarregada d'imprimir la publicació que comptava amb 8 pàgines. Tot indica que va sorgir arran d'una escissió del setmanari *Andraitx*, encapçalada pel seu redactor en cap Antoni Fernández Ferragut. L'aparició de la publicació coincideix amb la compra per part d'Antoni Calafell de la totalitat del setmanari i amb el canvi de domicili de la seva redacció, que des la fundació de la revista havia estat a casa de Fernández al carrer Alfons XII 7¹⁰⁰.

Formaven part de la redacció el mateix Antoni Fernández, que va haver d'abandonar-la tan sols un parell de mesos mes tard per haver d'emigrar a França¹⁰¹, Bernat Ferragut Flexas, impressor i fill del director, i Antoni Massot Mir, empleat municipal. Bernat Jofre Roca va tenir un paper important en la publicació i era corresponsal a Palma de la mateixa¹⁰². Va comptar entre la nòmina de col·laboradors amb Francesc Creixell Alemany *Perejordi*, Guillem Pieras Pujol *Seguina*, Miquel Flexas, Juan Serra Bonet, Jaume Alemany, Guillem Pons i el metge Pere Ferrer Pujol. Aquest darrer publicava una secció sobre temes socials que va ser recopilada en un llibre imprès a la Tipografia Ferragut l'any 1930, com a part de l'homenatge del poble d'Andratx per les seves noccs d'or al món de la medicina¹⁰³.

La majoria de notícies sobre la publicació es coneixen gràcies als continus enfrontaments amb l'*Andraitx*. Es va centrar en la informació local però tenia molt interès pels articles de política fruit de la seva orientació marcadament republicana, desenvolupada des dels seus inicis i que es va refermar amb la proclamació de la II República¹⁰⁴. En aquest període va quedar palès el seu compromís polític amb el suport als partits republicans governants a Andratx i les contínues crítiques al setmanari d'Antoni Calafell, que va ser acusat de burgès i de ser el representant del Partit Republicà de Centre de Joan March i Lluís Alemany. La publicació es trobava centres de reunió de Palma com el Círculo Mallorquí¹⁰⁵ i mantenia intercanvi amb altres revistes com *Foch y Fum*, encapçalada per Jordi Martí Rosselló *Es Mascle Ros*. Això es demostra arran de la polèmica mantinguda per la suspensió com a telegrafista de Bernat

inventari biogràfic, toponímic i temàtic. Vol. 2: Cl-Li. Generalitat de Catalunya. Barcelona. 401-402.; Marimon Riutort, Antoni. 2005. «L'exili de Bernat Jofre». *Balears*. 23/08/2005.

¹⁰⁰ Cens de població de 1920 i padró de 1924. Arxiu Municipal d'Andratx.

¹⁰¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 03/03/1929.

¹⁰² *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/01/1932.

¹⁰³ Ferrer Pujol, Pere. 1930. *Divulgaciones sociales*. Tipografia Ferragut. Andratx.

¹⁰⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 26/04/1931.

¹⁰⁵ Bonet, Maria. 1993. «Les publicacions periòdiques del Círculo Mallorquí: (1851-1983)». Dins *Homenatge a Antoni Mut Calafell, arxiver*. Govern Balear. Palma. 37.

Jofre Roca a finals de 1935, per participar en un míting d'Esquerra Republicana Balear al Teatro Argentino d'Andratx. La revista *Foch y Fum* dona suport a *Maricel* en el seu enfrontament amb el setmanari *Andraitx* que s'havia negat a publicar un comunicat d'Esquerra Republicana d'Andratx denunciant la suspensió de Jofre¹⁰⁶.

Amb l'esclat de la Guerra Civil el final de *Maricel* estava signat per la seva significació política, així es va tancar la publicació i pareix que la impremta de Sebastià Ferragut va deixar de funcionar. El seu fill va haver de partir d'Andratx i fundà a Palma l'Impremta Bernat Ferragut que va ser responsable, anys més tard, de l'edició d'un llibre sobre els cuiners del municipi¹⁰⁷. Les conseqüències per al membre de la redacció Antoni Massot Mir varen ser encara pitjors ja que va ser expulsat com escrivent del consistori per haver format part de la publicació¹⁰⁸. Malauradament la col·lecció de la publicació també va patir les ires del nou règim, així els exemplars que tenia l'hemeroteca del Círculo Mallorquín van ser destruïts¹⁰⁹ i actualment només s'ha pogut localitzar 4 exemplars localitzats a l'hemeroteca de Biblioteca Lluís Alemany, a l'Arxiu del Regne de Mallorca i a la Biblioteca Municipal d'Andratx.

7.7. *La Voz de María* (1931-1932)

El dia 7 de juny de 1931 va aparèixer el primer número de *La Voz de María*¹¹⁰. Aquesta publicació vinculada a la parròquia d'Andratx va ser creada per la congregació Hijas de María, que havia estat fundada al 1871. Va ser una publicació mensual, que es repartia gratuïtament des de la parròquia¹¹¹, que constava de 4 pàgines i s'imprimia a la Tipografia Ferragut. Es tractava d'una revista caire religiós que informava sobre la parròquia i les activitats de la congregació, en especial sobre la Biblioteca de Hijas de María, que era la més important del municipi.

És difícil determinar el final de la publicació però no s'han trobat notícies posteriors a l'any 1932. Actualment només s'ha localitzat un exemplar de *La Voz de María* a l'hemeroteca de Biblioteca Lluís Alemany.

7.8. *París-Baleares* (1954-1998)

¹⁰⁶ Martí Rosselló, Jordi. 1935. «Es cas d'es consequent Bernat Jofre Roca». *Foch y Fum. Setmanari bilingüe, humorístich y defensó de sa veritat*. 06/12/1935.

¹⁰⁷ Verdager Traversi, Joaquim. 1959. *Andraitx, la villa de los "chefs"*. Impremta Bernat Ferragut. Palma.

¹⁰⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 28/06/1937.

¹⁰⁹ Bover Pujol, Jaume. 1996. «El periòdic "Maricel"». N'Alí. *La revista de la comarca de Ponent* 99.

¹¹⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 14/06/1931.

¹¹¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/12/1931.

El mes de gener de 1954 va aparèixer a la capital de França la revista mensual *París-Baleares*, fundada per emigrants mallorquins a França, destacant els representants de Sóller i s'Arracó. Aquesta publicació, que tenia el subtítol de *Organe Mensuel de l'Association Amicale des Originaires et Descendants des Baléares résidant en France*, va ser creada com a òrgan d'expressió de l'associació Les Cadetes de Majorque, societat fundada al país gal l'any 1953 amb l'objectiu que els fills dels emigrants no perdessin el contacte amb les illes i la seva cultura. Varen ser presidents de dita associació Pierre Colom (1954-1958), Francesc Vich Palmer (1958-1965), Joseph Ripoll (1965-1979), Gabriel Simó Alemany (1965-1989) i Joan Juan Porsell (1989-1998). És tractava d'una revista adreçada als socis de França i de les Balears i va ser una de les poques publicacions trilingües d'Europa, ja que feia servir el castellà, el francès i el català. Aquesta és la publicació vinculada al municipi d'Andratx més estudiada pels historiadors, destacant els treballs d'Ana Laura García Montserrat que relacionen la revista amb l'important moviment migratori de Balears cap a França.

A partir de 1958, sota la presidència del raconer Francesc Vich, i sobretot des de l'any 1962, amb la mort l'any del secretari de l'associació, el solleric Jean Coll¹¹², la publicació va començar un procés d'acostament a Andratx. Fins al punt que, a la mort del president, l'any 1965 la publicació es traslladà a Mallorca compartint l'escenari de la premsa local amb l'*Andraitx*. Entre els directors de la revista varen estar Gaspar Sabater Serra (1966-1972) i Miquel Ferrer Sureda (1972-1998). La publicació es va imprimir a l'Impremta A. Dhivier de Cahors (1954-1964) i a l'Impremta Politècnica de Palma (1965-1998) i passà a ser bimensual l'any 1980. Pel que fa al número de pàgines va variar de 4 als primers anys de vida de la publicació fins a 20 a la dècada 1960. També va evolucionar el tiratge de 1000 exemplars l'any 1958 a 1.200 exemplars l'any 1985, però pareix que va arribar a més de 2.500 exemplars a la dècada de 1960 i 1970¹¹³. A l'any 1984 *París-Baleares* va entrar a formar part de l'Associació de Premsa Forana de Mallorca¹¹⁴.

¹¹² García Monserrat, Ana Laura. 2007. «*Les cadetes de majorque* i la seva participació en la primera etapa de la publicació *París-Baleares*». Dins *I Jornades d'Estudis Locals a Sóller*. El Moixe Demagog. Palma. 257.

¹¹³ García Monserrat, Ana Laura. 2009. «*París-Baleares*, d'òrgan de difusió de l'associació *Les Cadetes de Majorque* a membre de l'Associació de Premsa Forana». Dins Company Matas, Arnau (et al.). *Els estudis i la premsa local al segle XXI. Vol. 1. La premsa*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 31.

¹¹⁴ Cortés Servera, Josep; Ferrer Massanet, Rafel (coord.). 1987. *L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca (1978-1987)*. Op. Cit. 13.

Cal esmentar que entre els col·laboradors varen estar noms com Marcel Decremps, Enric Guiter, Gabriel Moragues, Jacques Mascaró¹¹⁵, *Paco des Racó*, Gabriel Simó Alemany, Bernat Jofre Roca, Gabriel Tomàs Alemany *de sa Costa*, Antoni Fernández Ferragut, Joan Bauzà Bauzà *de la Romana*, Rafel Enseñat Tomàs o Antoni Simó Alemany. Aquest darrer era el delegat de l'associació per a les Balears i vertadera ànima de la publicació en els seus darrers temps¹¹⁶. Així la seva mort l'any 1998 va suposar la fi de la publicació i també de l'associació Les Cadetes de Majorque. Aquesta societat feia anys que estava en crisi degut a la pèrdua de gran part dels seus membres per mort i per la falta d'interès de les noves generacions de descendents d'emigrants a França.

París-Baleares és la segona publicació de més llarga durada d'Andratx ja que va arribar als 44 anys de vida i es publicaren 377 números fins a juny de 1998. La col·lecció completa de la revista es troba a la Biblioteca de Son Lledó i també ha estat digitalitzada per la Universitat de les Illes Balears, estant disponible a la Biblioteca Digital de les Illes Balears¹¹⁷.

7.9. *Andraitx* (1975-1978)

Després del final del setmanari *Andraitx*, l'any 1971, va haver-hi diverses temptatives de reconstruir la publicació que no varen fructificar fins l'any 1975. Concretament el dia 10 de maig, sota el subtítol de *Portavoz de la comarca*, tornava al carrer el setmanari. En aquesta ocasió Catalina Calafell Covas, la darrera directora de l'*Andraitx*, va ser l'editora però el setmanari va deixar d'imprimir-se a l'Impremta Calafell encara que la redacció i l'administració varen seguir estant al seu domicili al carrer García Ruiz 22¹¹⁸. Va ocupar el càrrec de redactor en cap Gabriel Tomàs Alemany *de sa Costa*, que ja ho havia estat a la primera època de la revista. Aquesta constava de 12 pàgines i es va imprimir en offset a Palma a l'Impremta A.S.G. Cayetano.

En aquesta segona singladura la publicació va ampliar el seu radi d'acció al municipi turístic de Calvià i va tenir un gran pes la temàtica política, ja que la revista va aparèixer just a l'inici de la Transició. L'*Andraitx* va seguir comptant amb antics

¹¹⁵ García Monserrat, Ana Laura. 2006. "*París-Baleares*", l'òrgan de difusió de l'associació Les Cadetes de Majorque. (1954-1965). Universitat de les Illes Balears. Palma. 82.

¹¹⁶ García Monserrat, Ana Laura. 2009. «*París-Baleares*, d'òrgan de difusió de l'associació Les Cadetes de Majorque a membre de l'Associació de Premsa Forana». *Op. Cit.* 35.

¹¹⁷ <<http://ibdigital.uib.cat/greenstone/cgi-bin/library.cgi?site=localhost&a=p&p=about&c=parisBaleares&l=ca&w=utf-8> [en xarxa]. [consulta: 29/07/2013].

¹¹⁸ *Andraitx. Portavoz de la comarca*. 10/05/1975.

col·laboradors com Guillem Pieras Pujol *Seguina*, Josep Enseñat Alemany, Joan Bauzà Bauzà *de la Romana*, Gaspar Rosselló Enseñat, Gabriel Jofre Mir *Conrer*, Guillem Castell Vich *Nou*, Bartomeu Terrades o Alberto Andonegui Bauzà i també amb les aportacions de Pere Orpí, Margalida Ferrà Ensenyat *Saca*, Jaume Bover Pujol *Garriga*, Baltasar Cuart o Magdalena Ferrer.

Malauradament aquesta segona època va ser molt curta i el 15 d'abril de 1978, després de 149 números, va desaparèixer definitivament. Actualment tota la col·lecció es conserva a la Biblioteca Municipal d'Andratx.

7.10. *Pariatge* (1979-1980)

Aquesta revista mensual va aparèixer al mes de desembre de 1979 vinculada al *Grup Cultural Balanguera*, una organització de caire juvenil molt propera a l'Obra Cultural Balear que cercava el millorament cultural i social del poble. Els caps de redacció varen ser Antoni Mir Salvà, Sebastià Moner Parets, Jaume Bosch Bover *Garriga* i Maria García Suau. La publicació, que constava de 12 pàgines, va tenir la redacció i l'administració a la Plaça de l'Església s/n i es va imprimir a l'Impremta Impresrapit de Mallorca de Palma amb un tiratge 200 exemplars¹¹⁹.

Realitzada majoritàriament en llengua catalana, es va caracteritzar per la seva defensa de la llengua i els símbols de Mallorca. Varen destacar els articles sobre ecologisme on es criticava l'energia nuclear i els projectes d'urbanització de Sa Dragonera i de construcció d'un port esportiu a Sant Elm. L'orientació política de la publicació va ser nacionalista d'esquerres manifestant-se contra l'OTAN i amb una crítica a la gestió de l'UCD al consistori andritxol.

Entre els col·laboradors varen estar Joan Francesc March, Baltasar Porcel Pujol, Gabriel Tomàs Alemany *de sa costa*, Jaume Bover Pujol *Garriga*, Ramon Rosselló Vaquer, Antoni Miralles Ensenyat, Ramon Pons, Bernat Simó, Antoni Mir, Jaume Bosch, Guillem Simó, Joan Mas Vives, Gaspar Rosselló, Juan Álvarez Mota, Isabel Ruiz, Sebastià Moner o Francesca Belman.

La revista va tenir una curta durada ja que va desaparèixer per falta de subvenció del consistori després de 7 números al juliol de 1980¹²⁰. La col·lecció completa es conserva l'hemeroteca de Biblioteca Bartolomé March i a la Biblioteca Digital de les Illes Balears.

¹¹⁹ *Pariatge* 0.

¹²⁰ *Pariatge* 6.

7.11. *N'Alí* (1986-1998 i 1998-...)

L'abril 1986 va néixer la revista mensual *N'Alí* sota el subtítol de *Revista de la comarca de Ponent*, l'únic periòdic del municipi d'Andratx que encara està en actiu. La publicació va ser creada per la Coordinadora Parroquial de Joves d'Andratx i el Centre Cultural de s'Arracó i el projecte va ser encapçalat pel capellà d'Andratx Santiago Cortès Forteza, que havia estat subdirector del setmanari *Dijous* d'Inca i el primer president de l'Associació de Premsa Forana de Mallorca (1980-1984).

Els seus directors han estat els capellans Santiago Cortès Forteza (1986-1988) i Joan Perelló Sansó (1988-1998) i Rafel Oliver Grammatico (1998-...). El redactor en cap i l'administrador a la primera època varen ser Gaspar Pujol Flexas i Vicenç Flexas Alemany mentre que a la segona la redacció i l'administració ha estat situada al carrer Llibertat 20, domicili del director Rafel Oliver Grammatico. Pel que fa a la impressió va començar als tallers de la publicació (1986) i després es va imprimir a Apóstol y Civilizador de Petra (1987-1988 i 1992-1998), a Brins de Palma (1988-1992) i avui es fa a Temel Estudio de Marketing. El nombre de pàgines ha evolucionat des de les 12 l'any 1986 fins a les 64 de l'any 2013, així com el tiratge que era de 250 exemplars¹²¹ als seus inicis i que actualment és de 1000. La publicació va entrar a formar part de l'Associació de Premsa Forana de Mallorca l'any 1986.

Com a membres de la redacció i principals col·laboradors destaquen noms com Gabriel Ensenyat Pujol, Margalida Ferrà Ensenyat *Saca*, Gabriel Jofre Mir *Conrer*, Maria Josep Clar Roca, Pere Flexas Flexas, Margalida Sastre Parpal, Bartomeu Bosch Palmer, Catalina Alemany Riera, Bernat Bestard Nadal, Joana Alemany Mir, Antoni Ensenyat Ferrà, Francesc Femenies Calafat, Miquel Tur Enseñat, Maria Magdalena Pons, Miquel Amengual Saurina, Rafel Oliver Grammatico, Joana Dols Pons, Joan Ensenyat Rodríguez, Llorenç Gutiérrez, Antoni Roca Pujol, Jaume Roca Pujol o Carles Noguera Cortés.

És tracta d'un periòdic redactat majoritàriament en llengua catalana i que dedica el seu espai a la informació local, on tenen molt de pes les notícies religioses però també destaquen els articles d'opinió i de divulgació, la informació sobre el consistori o les cròniques culturals i esportives. Com ja s'ha dit, la revista ha tingut dues èpoques, en la primera, que va durar fins a l'abril de 1998, amb 115 números, va estar lligada a la

¹²¹ Cortés Servera, Josep; Ferrer Massanet, Rafel (coord.). 1987. *L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca (1978-1987)*. Op. Cit. 29.

parròquia fins que aquesta va desentendre. En aquest moment va començar la segona època, que encara avui continua, on la publicació ha passat a dependre de l'Associació Cultural N'Alí. En aquesta segona singladura es va canviar el subtítol de la publicació pel de *Revista del municipi d'Andratx*.

La col·lecció completa de *N'Alí* es troba a l'Arxiu Municipal d'Andratx i a la Biblioteca Municipal d'Andratx i part de la mateixa ha estat digitalitzada i és disponible a la Biblioteca Digital de les Illes Balears.

7.12. Altres publicacions

Hojas de Democultura (191?) era un full setmanal gratuït que el metge Pere Ferrer Pujol va editar amb els guanys obtinguts a *Villa de Andraig*. D'aquesta publicació sortiren una cinquantena de números, entre els mesos de juliol de 1913 i juny de 1914¹²², fins que es varen esgotar els diners. La revista, que també s'enviava a França, Cuba o Argentina, va continuar amb la tasca educadora i divulgadora de la cultura que havia emprés Pere Ferrer a *Villa de Andraig*¹²³. Malauradament no hi ha constància que es conservi cap exemplar de la publicació i les referències que conservem són secundàries.

A Dios (1961-1962) va ser una publicació de curta durada que va sorgir a mitjans de l'any 1961 lligada a la celebració al V Congrés Eucarístic Comarcal que es celebrà a Andratx l'any 1962. Dirigida pel capellà Agustí Serra¹²⁴ i editada per la parròquia d'Andratx tenia un t arannà religiós i s'editava amb lletres en color a l'Impremta Alfa de Palma. Estava escrita en llengua castellana però havia articles en prosa i poesies en català. Entre els seus col·laboradors van estar Guillem Pieras Pujol *Seguina*, Gabriel Tomàs Alemany *de sa Costa*, Baltasar Porcel Pujol, Rafel Enseñat Tomàs, Gabriel Pujol o Sebastià Gelabert Palmer. Només es conserven 2 números de la publicació a l'hemeroteca de Biblioteca Bartolomé March i Biblioteca Lluís Alemany.

Boletín del V Congreso Eucarístico Comarcal (1962) va ser una publicació mensual destinada a preparar aquest esdeveniment que es produí a Andratx al maig de 1962. Proporcionava dades d'altres congressos eucarístics celebrats i informació sobre les parròquies que hi intervindrien. Estava escrita en castellà però comptava amb poesies en català. Entre les persones que hi varen escriure estava el bisbe Jesús Enciso

¹²² Ramon Lidón, Mateu. [200?]. *Biografies de les persones que donen el nom als Premis Andratx*. Op. Cit. 4.

¹²³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/08/1929.

¹²⁴ Porcel Pujol, Baltasar. 1961. «A Dios». *Andraitx. Semanario de Información Local*. 28/08/1961.

Viana, Josep Enseñat Alemany i també es reproduïren poesies de Maria Antònia Salvà Ripoll. Es varen publicar 7 números, des de gener fins al juny, que s'imprimiren a l'Impremta Alemany de Palma. La col·lecció completa es conserva a l'Arxiu Municipal d'Andratx.

Per acabar cal esmentar diverses publicacions lligades a grups juvenils com *S'Aguiot. Órgano local de la O.J.E. de Andraitx* (1965), a escoles com *Pantaleu. Revista escolar del Colegio Nacional Mixto de Andratx* (1979) i a associacions de veïnats com *Es Port. Revista de la Asociación de Vecinos del Puerto* (1988). D'aquestes revistes es conserva un exemplar de cadascuna a l'Arxiu Municipal d'Andratx.

8. Anàlisi del setmanari *Andraitx* entre 1920 i 1945

Abans de començar, s'han de realitzar una sèrie de puntualitzacions. La vida del setmanari va durar fins al gener de 1971, apareixent un total de 2609 números, essent en aquell moment la tercera publicació més antiga de la premsa forana de Mallorca. Es va comunicar que el tancament seria de forma temporal mentre es reorganitzava la publicació, però aquesta ja no tornaria a sortir al carrer. Posteriorment sorgiria una segona època de la revista que com ja s'ha indicat en l'apartat anterior no estaria vinculada en exclusiva a la família Calafell, que havia estat la protagonista principal de la primera època.

La publicació rebia aquest nom d'Andraitx i no Andratx perquè abans era aquesta la denominació que tenia el poble. La capçalera no era, com manifesta la historiadora Isabel Peñarrubia¹²⁵, la tercera època de la publicació *Villa de Andraig*, que havia desaparegut un any abans. Sinó que es tractava d'un setmanari nou que no comptava amb els mateixos responsables que l'anterior.

A l'hora d'afrontar aquest anàlisi s'ha hagut de ser concisos per tal de poder resumir en unes poques pàgines els 25 primers anys de la publicació. Per això, s'ha optat per dividir la etapes de la publicació coincidint amb períodes històrics on s'analitzaran els canvis i les continuïtats respecte a les característiques formals, els responsables de la publicació, els integrants de l'equip de redacció i les corresponsalies, els principals col·laboradors que hi participen, les principals seccions que es presenten o els temes que es tracten. També s'analitzaran altres aspectes com l'ús de la llengua catalana, el paper de la censura o l'evolució política, econòmica i cultural del municipi.

8.1. Final de la Restauració i dictadura de Primo de Rivera (1920-1931)

El 10 de juny de 1920 començava la singladura del setmanari *Andraitx* sota el subtítol de *Semanario Independiente* i amb una capçalera dissenyada per l'artista andritxol Onofre Alemany Bosch s'*Escultó*. La publicació estava organitzada en 4 columnes, tenia de 4 pàgines i estava impresa als tallers de Francesc Soler Prats de Palma. En la capçalera figurava com a director i l'administració era Bartomeu Enseñat Enseñat *de Son Esteve* i la redacció i l'administració es trobaven al carrer Alfons XIII 7 d'Andratx, que era el domicili d'Antoni Fernández Ferragut Noy¹²⁶. Aquest primer número va ser

¹²⁵ Peñarrubia Marquès, Isabel. 1991. *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca (1917-1923)*. Op. Cit. 251.

¹²⁶ Cens de població de 1920. Arxiu Municipal d'Andratx.

repartit de forma gratuïta a Andratx encara que hi figurava que el preu de la subscripció trimestral, que era de 1,5 pessetes a Andratx, 1,75 fora del municipi i 3,5 a l'estranger.

En aquest període la capçalera canviarà a partir del primer aniversari de la publicació¹²⁷ i es mantindrà així fins a l'any 1939. En quant a la distribució i el paginat canviarà a partir de 1928 passant de 4 a 3 columnes i doblant el nombre de pàgines fins a les 8, encara que d'una mida més petita¹²⁸, i això permetrà incrementar ostensiblement l'espai per a publicitat. Pel que fa al preu per a adquirir la revista serà de 15 cèntims¹²⁹ i la subscripció trimestral només experimentarà un canvi l'any 1921 pujant a 2 i 4 pessetes el preu de els abonaments per a fora d'Andratx i l'estranger¹³⁰. La única referència sobre el tiratge informa que s'imprimien 200 exemplars cada edició l'any 1927¹³¹. A partir de l'any 1923 el setmanari passarà a imprimir-se a l'Impremta d'Antoni Calafell d'Andratx fins al final de la seva existència¹³². També l'administració canviarà entre 1922 i 1923 al carrer Cerdà 45, domicili del fotògraf Rafel Ferrer Pujol *Monge*¹³³, que serà l'administrador en aquest breu període¹³⁴. Al juny de 1923 passarà l'administració al carrer Alfons XII 8, domicili de l'impressor Antoni Calafell Juan que serà l'administrador de la publicació¹³⁵. La seu de la redacció només experimentarà un canvi a l'any 1928 quan també es traslladrà a la seu de l'Impremta Calafell¹³⁶.

Les primeres paraules de l'*Andraitx* en la seva aparició aniran adreçades als andritxols que estaven lluny dient-los que el setmanari havia nascut com a pont entre ells i el seu poble natal i també s'afirmant que la publicació estava oberta a totes les sensibilitats. En la mateixa línia es manifesta Guillem Esteva Morey *des Bessó* indicant que el setmanari seria el vehicle de comunicació i informació dels emigrants d'Europa i Amèrica. Més d'un any més tard s'indiquen altres raons de la creació de la publicació informant que va sorgir per la deriva retrograda que havia experimentat el setmanari *Pueblo de Andraitx* i per a representar al liberalisme i l'obertura¹³⁷. A novembre de 1923 s'indicava també que la revista s'havia creat com un vehicle d'expansió de les

¹²⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 09/06/1921.

¹²⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1921.

¹²⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/03/1929.

¹³⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 03/02/1921.

¹³¹ Diversos autors. 1930. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 31 de diciembre de 1927)*. Op. Cit. 6-7.

¹³² *Andraitx. Semanario Independiente*. 30/06/1936.

¹³³ Padró de població de 1924. Arxiu Municipal d'Andratx.

¹³⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/08/1922.

¹³⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 30/06/1923.

¹³⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1928.

¹³⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1921.

aficions literàries del seus fundadors¹³⁸. Tot indica que, pel tarannà dels seus fundadors, la publicació va sorgir per omplir un buit en la opinió pública que havia deixat *Pueblo de Andraitx*, crear una publicació no excloent a on el liberalisme en el seu estat més pur regis la revista i ser un mitjà de creació literària i foment de la cultura i l'educació.

En motiu de la celebració del segon aniversari de l'aparició de l'*Andraitx*, la publicació reflecteix a les seves pàgines quines persones varen intervenir a la seva fundació¹³⁹. Dita fundació va estar encapçalada per Bartomeu Enseñat Enseñat i per Pere Ferrer Pujol. En la mateixa varen participar un grup de joves intel·lectuals format per Daniel Cano, Bernat Jofre Roca, Antoni Calsina Amic, Antoni Fernández Ferragut, Lambert Juncosa Iglesias i Josep Enseñat Alemany. Més tard s'indicaria que Guillem Esteva Morey també va participar en aquesta fundació¹⁴⁰.

Realitzant un repàs dels principals responsables del periòdic s'ha d'indicar que el primer director de la publicació, Bartomeu Enseñat Enseñat, també n'era el propietari¹⁴¹. Havia nascut al 1879 i estava casat amb Maria Roca Alemany, filla de Jaume Roca Bauzà *des Gerreré*, històric republicà andritxol del segle XIX, autor teatral i propietari de la major teulera del municipi. Formava part d'una família de comerciants anomenada *des Curro* i era cossí del polític andritxol Lluís Alemany Pujol¹⁴². Ostentava la propietat de Son Esteve¹⁴³, una de les possessions més importants del municipi, i va ser batle pel partit liberal entre 1915 i 1918¹⁴⁴, mentre l'any 1921 era nomenat jutge municipal¹⁴⁵, càrrec que ocuparia fins al 1927. Conjuntament amb Guillem Esteva Morey i Sebastià Palmer Palmer va adquirir l'any 1923 l'antiga teulera a la seva sogra i va crear la companyia Alfareria Enseñat-Esteva-Palmer¹⁴⁶, una de les indústries més importants del municipi. El 30 de juny del mateix any ven la meitat de la publicació a l'impressor Antoni Calafell Juan i el 25 d'agost abandona la direcció de la revista, argumentant haver d'atendre a les seves múltiples ocupacions, deixant al capdavant de la mateixa al seu soci Guillem Esteva Morey¹⁴⁷. La seva trajectòria es vincularà al món de l'hoteleria ja que a l'any 1927 es farà càrrec del Grand Hotel¹⁴⁸ i l'Hotel Victòria de

¹³⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/10/1923.

¹³⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 08/06/1922.

¹⁴⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 01/09/1923.

¹⁴¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 10/06/1920.

¹⁴² *Andraitx. Semanario Independiente*. 23/06/1951.

¹⁴³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 10/06/1920.

¹⁴⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 07/10/1920.

¹⁴⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1921.

¹⁴⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/04/1923.

¹⁴⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 25/08/1923.

¹⁴⁸ *La Veu de Catalunya*. 20/05/1927.

Palma¹⁴⁹, gràcies a ell molts andritxols tindran un lloc de feina als seus hotels. Un any més tard, al novembre de 1928, ve ndrà la seva participació de l'*Andraitx* a Antoni Calafell Juan, cessant definitivament la seva relació amb la publicació¹⁵⁰. La resta de la seva biografia seguiria a Palma a on va ser nomenat regidor del consistori després de la caiguda de Primo de Rivera¹⁵¹. Al 1932 va participar en la fundació de la companyia Hoteles de Mallorca S.A., ostentant el càrrec de delegat i director gerent del Grand Hotel i l'Hotel Victòria¹⁵², d'aquest darrer seria gerent fins a al seva jubilació. Va morir als 72 anys al 1951 sense descendència.

El segon director de l'*Andraitx*, Guillem Esteva Morey, havia nascut al 1890¹⁵³ i al 1921 es va casar amb Catalina Vidal Alemany *de Ca na Punta* amb la que va tenir dos fills, Antònia i Jaume. El seu ofici era el de comerciant i com molts altres andritxols havia emigrat a Amèrica on va fer fortuna que invertí en diversos projectes al poble. Com ja s'ha esmentat va comprar la teulera junt a Bartomeu Enseñat Enseñat, de la que va ser gerent fins a la seva mort, i també adquirí amb el mateix soci la companyia de transport Can Vives d'Andratx¹⁵⁴. A l'agost de 1923 va assumir la direcció de la revista i des de la mateixa va destacar pels seus articles sobre el tema de l'emigració i com a promotor de la cultura i l'esport. Va ser president de la societat Juventud Andritxola¹⁵⁵ que es fusionaria amb el primer equip de futbol del municipi, el Club Sportiu Andraitx. D'aquest equip va ser el primer president¹⁵⁶ i encapçalà la compra per subscripció popular del camp de futbol de Sa Plana¹⁵⁷, que encara avui existeix. Al desembre de 1928 abandonà la direcció del setmanari, tot just un mes després de la compra de la totalitat de la publicació per part de Antoni Calafell Juan¹⁵⁸. La seva vinculació a projectes culturals continuaria ja que va participar a l'any 1930 en la fundació de la societat Centro Recreativo Cultural¹⁵⁹, de la que va ser vocal. També va formar part de les files del partit liberal arribant a ser elegit regidor a les eleccions municipals d'abril de 1931 però no os tentant el càrrec per la proclamació de la II

¹⁴⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 02/04/1927.

¹⁵⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1928.

¹⁵¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 02/03/1930.

¹⁵² *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/09/1932.

¹⁵³ Padró de població de 1924. Arxiu Municipal d'Andratx.

¹⁵⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 29/03/1924.

¹⁵⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1923.

¹⁵⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 08/12/1923.

¹⁵⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 27/10/1923.

¹⁵⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 15/12/1928.

¹⁵⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 27/07/1930.

República i l'anulació de dits comicis¹⁶⁰. Al mateix any participarà en la fundació del Partit Republicà de Centre d'Andratx essent elegit vocal¹⁶¹ i president a l'any 1935¹⁶². La seva vida acabarà, després d'un llarga malaltia, al 1947 amb tan sols 57 anys.

El tercer director d'aquest periòdic, Antoni Calafell Juan, ostentarà el càrrec fins a la seva mort i la seva figura serà la més important en la història del setmanari. Nascut en 1887, estava casat des de 1912 amb Isabel Covas Calafell amb la que va tenir tres filles, Catalina, Francesca i Isabel. Havia estudiat l'ofici de maquinista a Palma i a l voltant de l'any 1918¹⁶³ va establir una impremta a Andratx amb l'adquisició l'antiga premsa de la Diputació¹⁶⁴ de marca Minerva feta a París l'any 1844¹⁶⁵. El seu primer contacte amb la premsa es produí al 1919, quan va ser l'impressor de *Villa de Andraitx* durant la seva segona època, convertint-se en la primera publicació impresa al municipi d'Andratx. En aquest període feien feina a l'impremta Joan Bonnín¹⁶⁶ i Josep Bernat Bisañes¹⁶⁷, que va participar a finals de 1920 en la impressió de *Pueblo de Andraitx*, i, més tard, Antoni Simó Pons, que abandonaria la impremta per treballar al diari *El Día* de Palma¹⁶⁸. Al contrari del que s'afirma en la majoria de referències sobre l'*Andraitx*, ell no va ser el fundador del setmanari, de fet fins l'any 1923 no consta que tingués cap relació amb aquesta publicació. El seus començaments en la revista es produïren tan sols dos mesos més tard d'adquirir *Pueblo de Andraitx*¹⁶⁹, de la que també era el seu director, quan el 30 de juny va vendre a Bartomeu Enseñat Enseñat aquesta capçalera i els dos setmanaris es van fusionar. Antoni Calafell passaria a ser el copropietari de l'*Andraitx*, l'administrador i l'impressor de la publicació. El seu paper seria secundari en la redacció del setmanari fins que a l'any 1928 es fa amb la totalitat de la revista¹⁷⁰, passà a controlar la redacció i a final de l'any també la direcció¹⁷¹. L'any 1930 serà nomenat per a ocupar el càrrec de fiscal municipal suplent que ostentarà fins a l'arribada de la II República.

¹⁶⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 05/04/1931.

¹⁶¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 16/08/1931.

¹⁶² *Andraitx. Semanario Independiente*. 24/03/1935.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ Ensenyat Pujol, Gabriel. 1987. «Antoni Calafell: Breu sernblança biogràfica» Dins Porcel Pujol, Baltasar (et al.). *Mestre Antoni Calafell. Andratx 1887-1987*. Coordinadora Parroquial de Joves d'Andratx. Andratx. 8.

¹⁶⁵ Tomàs Alemany, Gabriel. 1969. «Mestre Antoni de s'impremta, un andritxol ejemplar». *Op. Cit.*

¹⁶⁶ *Loc. Cit.*

¹⁶⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/05/1923.

¹⁶⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 27/11/1932.

¹⁶⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/05/1923.

¹⁷⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1928.

¹⁷¹ Porcel Pujol, Baltasar. 1962. «Antonio Calafell y el semanario 'Andraitx'. Un hombre y una obra ejemplares». *Op. Cit.*

Antoni Fernández Ferragut va ser el redactor en cap des de l'inici de la publicació¹⁷². Aquest fill d'un emigrant murcià¹⁷³ havia nascut a l'any 1895 i es va casar amb Margalida Pujol Alemany l'any 1924, fruit del matrimoni naixerien Margalida i Antoni. El seu ofici era el de barber encara que també va ocupar el càrrec de regidor del consistori andritxol¹⁷⁴. Al setmanari va col·laborar fent servir els pseudònims de *Noy de Andraitx* i de *Alma Niño* i escrivia articles de crítica social i a favor de l'associacionisme. Va formar part d'una candidatura independent dins del partit liberal promoguda des del setmanari per Pere Ferrer Pujol i al llarg de la seva regidoria va ser crític, tant en el consistori com des de les pàgines de la revista, amb la gestió del batle Joan Riera Alemany de *Son Xina*. Va ser destituït amb l'arribada de la dictadura i anys més tard recordaria el seu pas per l'Ajuntament des de les pàgines de *París-Baleares*¹⁷⁵. Amb la compra del setmanari per part de Antoni Calafell Juan l'any 1928 va deixar el càrrec de redactor en cap i abandonà la publicació. A finals d'aquest any participaria en la fundació del desenyal *Maricel* que hauria d'abandonar a principis de 1929 per emigrar a França¹⁷⁶, on passaria la resta de la seva vida. Reprendria la seva col·laboració amb la premsa andritxola a la dècada de 1950 amb articles a l'*Andraitx* i, sobretot, a *París-Baleares* fins a la seva mort a Alés l'any 1970.

Gràcies a que el setmanari publica una relació de les persones que hi participen s'ha pogut saber qui formava part de la redacció i les corresponsalies¹⁷⁷, encara que també s'han recopilat altres referències posteriors. Així eren integrants de la redacció en aquests anys noms com Daniel Cano, Lambert Juncosa Iglesias, Bernat Jofre Roca, Antoni Calsina Amic, Pere Ferrer Pujol, Guillem Esteva Morey, Josep Enseñat Alemany, Jaume Roca Calafell de *sa Teulera*, Gaspar Porcel *Vergera*, Rafel Ferrer Pujol, Joan Juan Alemany, Pere Mir o Josep Bernat Bisañes.

La publicació comptava amb multitud de corresponsalies entre les que destacaven les de s'Arracó amb Guillem Castell Vich *Nou*, Port d'Andratx amb Jaume Tortella Pieras *Mahona*, Calvià amb Bartomeu Vaquer i J. Pallicer, Es Capdellà amb Miquel Sastre Tous i Maties Balaguer, Estellencs amb Mateu Vidal Riera, Palma amb Gabriel Alemany, Barcelona amb Manel Santana i Onofre Alemany de *s'Escultó*, Nantes amb Antoni Flexas *Pujola*, Reims amb Joan Bosch *Forné* i Gabriel Calafell *Mir*,

¹⁷² *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/01/1921.

¹⁷³ Cens de població de 1920. Arxiu Municipal d'Andratx.

¹⁷⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 02/02/1922.

¹⁷⁵ Fernández Ferragut, Antoni. 1966. «Memorias de un concejal». *París-Baleares* 132 i 133.

¹⁷⁶ Cens de població de 1930. Arxiu Municipal d'Andratx.

¹⁷⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/08/1922.

Grenoble amb Pere Bonnín i Antoni Bonnín, Brest amb Maties Alemany i Pere Alemany, Rouen amb Francesc Vich, Tours amb Vicenç Pujol i Joan Bosch, L'Havana amb Maties Esteva i Bartomeu Terrades, Batabanó amb Bernat Alemany *Picúa*, Nova York amb Gabriel Alemany. És destacable que després de l'any 1924 es deixen de publicar cròniques de la majoria de les corresponsalies, restant únicament la de s'Arracó, que també desapareix entre 1927¹⁷⁸ i 1930¹⁷⁹ per la independència d'aquest nucli, i la d'Estellencs a l'any 1930.

En referència a les principals col·laboracions de la publicació en aquest període s'han de destacar les aportacions de Pere Ferrer Pujol, Josep Enseñat Alemany, Antoni Calsina Amic, Lambert Juncosa Iglesias, Daniel Cano, Bernat Jofre Roca, Rafel Ferrer Pujol, Anita Flexas *Matinada*, Jaume Alemany *Rostida*, Gaspar Forteza Cambra, Pere Mir, Josep Bernat Bisañes, Francesc Creixell Alemany *Perejordi* o Guillem Pieras Pujol *Seguina*.

Pere Ferrer Pujol serà per ventura el gran col·laborador del setmanari. Aquest metge i històric republicà, que havia nascut al 1855, va ser batle entre els anys 1885 i 1886. Va participar en tots els projectes culturals i educatius que es varen iniciar al poble, des de la societat Andraitx y su término fins a la fundació de la primera publicació periòdica del municipi, passant per la col·laboració amb la premsa andritxola i palmesana, com *El Obrero Balear*. Dins de l'*Andraitx* escrivia amb multitud de pseudònims, entre els que destacaven *Uno cualquiera*, *Un georgista*, *Otro que tal*, *Un filoneista*, *X de Z*, *Un amanuense*, *Un amigo de la enseñanza*, *Tres punts*, *Un andritxol* o *Tat i Amach*¹⁸⁰. Al llarg dels seus 10 anys de col·laboracions va haver-hi moments en que els seus articles, sota diferents pseudònims, copaven més de la meitat dels números del setmanari. Va destacar amb seccions com «Perogrulladas sobre esto, aquello y lo de más allá», «Pot-pourri ético-político-social», «Un poquitín de higiene» o «El sagrario de la salud». Aquesta darrera secció va ser objecte d'una recopilació que es publicaria en un llibre en motiu de l'homenatge que Andratx pels seus 50 anys al món de la medicina¹⁸¹. Pel mateix motiu, el metge també serà objecte d'un número extraordinari de 14 pàgines del setmanari¹⁸². Al llarg de la seva obra Ferrer manifesta la seva erudició

¹⁷⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 26/03/1927.

¹⁷⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 05/10/1930.

¹⁸⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/08/1929.

¹⁸¹ Ferrer Pujol, Pere. 1930. *Divulgaciones higiénicas*. Tipografia Calafell. Andratx.

¹⁸² *Andraitx. Semanario Independiente. Ibid.*

i la seva preocupació per l'higienisme, l'educació i la política des de postures republicanes i socialistes. Va abandonar la revista a partir de l'any 1931.

Josep Enseñat Alemany serà altra de les plomes més destacables. Aquest professor de l'Escola Normal de Mestres de Balears i llicenciat en dret va néixer al 1897. Va escriure a la premsa andritxola des del seu inicis, també va destacar a la premsa de Palma col·laborant a *La Nostra Terra*, *El Día*, *La Almudaina* o *Baleares* i a la de Madrid escrivint a *La Libertad*¹⁸³. En el setmanari feia servir pseudònims com *P.E.A.*, *J.E.A.*, *En Pep Martí*, *J.E.*, *E.*, o *P.E.* i destacava per les seves seccions de reflexió i creació literària «Glosas del curso», «Gloses del curs», «Glosetes», «Glosas», «Gloses». En la secció «Mirando a la Graduada», que publicaria l'any 1921, reclamava la construcció d'una escola graduada al municipi per tal de millorar l'educació dels més joves. Destaca també per ser el col·laborador que més publica en llengua catalana. Al 1923 va abandonar la redacció per les seves feines periodístiques a Palma encara que va continuar amb la seva col·laboració amb la revista¹⁸⁴.

Antoni Calsina Amic era agent comercial¹⁸⁵ i músic aficionat nascut a Barcelona i resident a Palma. Va publicar a la premsa catalana en capçaleres com *La Veu de Catalunya* o *Revista Musical Catalana*. Al setmanari escrivia sota el pseudònim de *Pic-Nik* i destacava pel to humorístic que imprimia als articles de creació literària i les poesies en castellà i català. Va ser remarcable la seva participació en els tres festivals organitzats pel setmanari amb la composició d'obres musicals per a aquestes ocasions. A partir de 1928 es desvincularia de la publicació.

Lambert Juncosa Iglesias va néixer al 1899 en el si de la família catalana de l'industrial Lamberto Juncosa Massip i era germà de Pilar Juncosa Iglesias, dona de l'artista Joan Miró. El seu ofici era el d'industrial, tot i que també era músic aficionat. Va destacar com a periodista col·laborant amb publicacions com *El Abuelo*, la revista madrilenya *Arte Musical*¹⁸⁶ o les revistes cubanes *Faro de la Habana* i el *Diario de la Marina*¹⁸⁷. Al setmanari feia servir el pseudònim de *Tito Corchea* i tenia una secció de comentaris sobre la vida en Palma «Crónicas palmesanas. A través de mis lentes». Però sobretot va destacar pel articles publicats entre juliol i desembre de 1920 a la secció

¹⁸³ Tomàs Alemany, Gabriel. 1969. «Don Bernat Jofre Roca, nombre señero para Andraitx». *París Balears* 167.

¹⁸⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 22/06/1923.

¹⁸⁵ *La Vanguardia*. 08/01/1927.

¹⁸⁶ *Arte Musical. Revista Iberoamericana*. 15/04/1917.

¹⁸⁷ Marimon Riutort, Antoni. 1991. «Juncosa Iglesias, Lambert». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 7. Promomallorca. Palma. 241.

«Por y para la carretera de Andraitx». Es va tractar d'una campanya a favor de la reparació de la carretera que connectava al municipi que va emprar la pressió a les autoritats de Palma i de Madrid mitjançant l'enviament de telegrams de protesta a dites autoritats, que van fructificar després de la intervenció del diputat Lluís Alemany Pujol¹⁸⁸. Fruit de l'èxit d'aquesta campanya, Lambert Juncosa rebria un homenatge del poble a principis de 1921¹⁸⁹. La seva participació junt a Antoni Calsina Amic en la composició d'obres musicals per als festivals del setmanari va ser remarcable. A partir de 1927 es va desvincular de la publicació i en la seva biografia posterior destacaria l'elecció com a regidor republicà per l'Ajuntament de Palma l'any 1931 i seva participació en la fundació d'Esquerra Republicana Balear a l'any 1934.

Daniel Cano era administrador de telègrafs d'Andratx que l'any 1921 fou traslladat a Manacor. Escrivia al setmanari fent servir els pseudònims de *Dr. Centeno*, *Juan Fortuny* o *Juan Mestres* i destacava la seva secció de creació literària «Paisajes y figuras». A partir de 1923 es va desvincular de la publicació i posteriorment es llicenciaria en dret i guanyaria una notaria en Tarragona a l'any 1928¹⁹⁰.

Bernat Jofre Roca va participar relativament poc en la publicació, estant lligat més a tasques de redacció que a la publicació d'articles, on feia servir les seves inicials *B.F.*. L'oficial de telègrafs i advocat va néixer al 1902 i era nebot del director del setmanari Bartomeu Enseñat Enseñat i net de Jaume Roca Bauzá¹⁹¹. Jofre no va ocupar mai la plaça de director del setmanari, dada es contradiu amb el que tradicionalment s'havia apuntat sobre la publicació¹⁹², sinó que va formar part de la seva redacció fins que es va desvincular l'any 1927, quan va ser nomenat director de l'Hotel Victòria que controlava el seu oncle Bartomeu Enseñat Enseñat¹⁹³. Va destacar per la seva participació a la vida associativa del municipi essent el primer president de la societat Juventud Andritxola¹⁹⁴. Posteriorment seria elegit regidor republicà per l'Ajuntament de Palma i batle del mateix entre 1932 i 1933¹⁹⁵. Va ser un dels fundadors d'Esquerra Republicana Balear i va escriure a la revista *República*¹⁹⁶. Amb l'esclat de la Guerra

¹⁸⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 19/08/1920.

¹⁸⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/01/1921.

¹⁹⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 30/06/1928.

¹⁹¹ Tomàs Alemany, Gabriel. 1969. «Don Bernat Jofre Roca, nombre señero para Andraitx». *Op. Cit.*

¹⁹² Capellà, Llorenç. 1986. «Bernat Jofre». *Op. Cit.* 7.; Diversos autors. 1992. «Jofre i Roca, Bernat». *Op. Cit.* 401-402.; Marimon Riutort, Antoni. 2005. «L'exili de Bernat Jofre». *Op. Cit.*

¹⁹³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 29/10/1927.

¹⁹⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 18/08/1922.

¹⁹⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 26/06/1932.

¹⁹⁶ Morro Marcé, Mateu; Serra Busquets, Sebastià. 1986. *L'esquerra nacionalista a Mallorca (1900-1936)*. La Magrana. Barcelona. 194-196.

Civil va participar en el preparatiu del desembarcament de Bayo a Mallorca i després va ostentar càrrecs diplomàtics a Niça. Acabada la guerra es va exiliar a Veneçuela, allà va participar a la revista *Ahora* i entrà en contacte amb el milionari Nelson Rockefeller, que el feu el seu representat a sud-americà. Anys més tard passaria a ser intèrpret de la ONU a Ginebra i a la dècada de 1960 tornaria a Mallorca¹⁹⁷. Bernat Jofre va morir als 67 anys a Suïssa en un accident de tràfic.

Rafel Ferrer Pujol destacarà com el fotògraf oficial del setmanari. Havia nascut al 1898 i era fill d'un emigrant andritxol a l'Argentina. A l'any 1922 va inaugurar el seu estudi de fotografia a Andratx i va realitzar la majoria de les fotografies antigues del poble i també les que se publicaren al setmanari. També va destacar pel seu paper com a corresponsal dels expedicionaris andritxols traslladats a Cartagena en motiu de la guerra al Rif de l'any 1921¹⁹⁸.

Anita Flexas escrivia sota el pseudònim de *Flor Isleña* i era una de les poques dones que col·laboraven a la publicació. Tenia una secció de creació literària titulada «Visiones y sueños». A partir de 1922 es va desvincular de la publicació perquè va emigrar a França¹⁹⁹. Gaspar Forteza Cambra publicava articles sobre l'actualitat del municipi on criticava l'individualisme andritxol, animava a l'associacionisme o reflexionava sobre les pretensions d'independència de s'Arracó. Deixaria de col·laborar amb la publicació a partir de 1923. Pere Mir era oficial de telègrafs a Andratx i destacava pels seus articles de creació literària. Va publicar seccions com «Divagaciones» i «Desde Antequera», una crònica des de la ciutat malaguenya en motiu del seu trasllat a partir de l'any 1924²⁰⁰. La seva vinculació amb la publicació acabaria l'any 1928.

Jaume Alemany era un emigrant andritxol a Cuba que tenia una secció de 1921 titulada «Bajo el cielo antillano». Es tractava d'una crònica sobre la vida dels emigrants a L'Havana a on prestava atenció al desenvolupament de l'associacionisme entre aquesta comunitat. L'any 1924 tornaria al poble²⁰¹ i seguiria la seva col·laboració en el setmanari, sota el pseudònim de *Alma Joven*, amb articles de creació literària fins que l'any 1927 tornaria a emigrar en aquest cas a Nova York²⁰² acabant així la seva relació

¹⁹⁷ Ginard Ferón, David. 1991. «Jofre Roca, Bernat». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 7. Promomallorca. Palma. 200.

¹⁹⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/10/1921.

¹⁹⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 15/09/1922.

²⁰⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 15/11/1924.

²⁰¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 31/05/1924.

²⁰² *Andraitx. Semanario Independiente*. 10/09/1927.

amb la publicació però abans va enviar una interessant crònica del seu viatge a Amèrica titulada «Impresiones de viaje».

Josep Bernat Bisanes feia feina a l'Impremta Calafell i emprava en les seves col·laboracions el pseudònim de *En Pep de s'Impremta*. Va destacar per la seva secció «Crónicas Marroquíes» on explicava la seva vida com a soldat en la guerra del Marroc entre 1924 i 1926. Després publicaria la secció «Crónicas Palmesanas» on comptava l'actualitat a la capital. Deixaria de col·laborar amb l'*Andraitx* l'any 1929 i posteriorment va entrar a formar part de la redacció de *El Obrero Balear*²⁰³. Francesc Creixell Alemany era camioner de professió i en les seves col·laboracions defensava l'associacionisme, tractava el tema l'emigració i, sobretot, destacava pel seu suport al republicanisme. Amb l'arribada de la II República es va desvincular de la publicació.

Guillem Pieras Pujol publicarà articles sota el pseudònim de *Juan Andritxol* des de Cuba i des d'Andratx. Va destacar per la seva participació en la premsa cubana, escrivia al *Diario de la Marina*²⁰⁴, i palmesana, era col·laborador de *El Día*²⁰⁵. Les seves aportacions al setmanari estaran en línia amb la seva experiència com emigrant i també manifestarà la necessitat d'implantar una indústria turística al municipi. En aquest període les seves col·laboracions seran esporàdiques però a partir de la dècada de 1950 esdevindrà una de les plomes més importants fins al final de la publicació²⁰⁶.

També es publicaran articles reproduïts de la premsa de Palma, Barcelona i Madrid on destacaran entre els autors els noms de José María Gabriel Galán, Luis de Tapia Romero, Antonio Zozaya Jou, Luis de Zulueta Escolano o Julio Senador Gómez.

Pel que fa a les seccions principals del periòdic s'ha de dir que prima la informació local, del consistori, dels teatres i dels esports. La secció local rep diferents noms durant el decenni i es dedica a informar de les principals notícies socials i de les anades i tornades del emigrants fins al crack de 1929. La secció del consistori informa dels plenis de la corporació i dels principals canvis polítics que es produeixen al municipi com l'arribada de la dictadura o la independència de s'Arracó. La secció de teatres es dedica a informar dels espectacles que s'estrenen al Teatro Argentino i a partir de 1929 també del Cine Nou²⁰⁷. Finalment la secció d'esports està monopolitzada pel futbol i en ella s'informen dels partits del Club Deportivo Andraitx.

²⁰³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 15/03/1931.

²⁰⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 02/04/1927.

²⁰⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 29/10/1927.

²⁰⁶ Referència proporcionada per Gabriel Tomàs Alemany i Alberto Andonegui Bauzá.

²⁰⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 20/10/1929.

La publicació serà dinamitzadora de la cultura i l'esport durant aquest decenni i encapçalarà diferents iniciatives populars que marcaran l'edat d'or de la publicació, que ja no es recuperarà fins a la dècada de 1950. Així organitzarà un cicle de conferències al Teatro Argentino entre 1921 i 1922 amb la participació de noms com Elvir Sans Rosselló, Josep Agustí Palmer, Miquel Àngel Colomar, Josep Enseñat Alemany o Pere Ferrer Pujol²⁰⁸. També celebrarà tres festivals al Teatro Argentino, per a commemorar el seu aniversari, pels mesos d'abril de 1921 a 1923 a on es representaran les peces musicals «El Veneno de los Borgias» i «¡Gloria a Andraitx!» compostes pels seus col·laboradors Lambert Juncosa Iglesias i Antoni Calsina Amic. Part dels membres de la revista participaran en la fundació de les societats que es crearen durant aquest anys com Juventud Andritxola, Centro Recreativo Cultural, l'equip de futbol Club Deportivo Andraitx i la delegació andritxola de l'Associació per la cultura de Mallorca²⁰⁹. El setmanari defensarà des de les seves pàgines el projecte de ferrocarril Palma-Andraitx, que mai es materialitzarà. En l'àmbit de les iniciatives populars, la revista encapçalarà diferents col·lectes en favor de la compra del camp de futbol de Sa Plana l'any 1923, dels damnificats per cicló de Cuba de l'any 1926 o per l'elaboració del llibre en homenatge a Pere Ferrer Pujol al 1929.

Pel que fa a l'orientació política de la publicació, aquesta es defineix com a representant del liberalisme des dels seus inicis²¹⁰, encara que també compta amb representants més propers al regionalisme com Joan Juan Alemany i al republicanisme com Pere Ferrer Pujol, Bernat Jofre Roca o Lambert Juncosa Iglesias. L'*Andraitx* manifesta les seves simpaties pel milionari i diputat en Corts Joan March Ordinas i defensa al diputat andritxol Lluís Alemany Pujol. Al començament de la dictadura de Primo de Rivera el periòdic es referma en el seu ideari en un editorial on manifesta també simpaties pel regionalisme²¹¹. Durant aquesta etapa les referències a la llibertat i el liberalisme seran continues i l'any 1926 s'indica un rebuig al regionalisme defensant posicions internacionalistes²¹². La publicació dona mostres del seu progressisme en arribar a afirmar l'any 1927 que davant la possible renovació del consistori s'haurien de nomenar dones com a regidores de forma paritària²¹³.

²⁰⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 22/12/1921.

²⁰⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 08/09/1923.

²¹⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/11/1921.

²¹¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/10/1923.

²¹² *Andraitx. Semanario Independiente*. 13/11/1926.

²¹³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 30/04/1927.

Encara que es tracta d'una publicació majoritàriament escrita en castellà també hi ha presència de la llengua catalana en aquest període. En general es publiquen originals i reproduccions de poesies i un número més reduït d'articles en prosa. Entre les poesies originals es troben autors com Josep Llinàs Simó, Daniel Cano, Antoni Calsina Amic, Joan Guitart, Pere J. Palmer, A. Gelabert Cano, Josep Ortigues Riera o Pere Bestard Matamalas, mentre que entre les reproduïdes hi ha autors com Jaume Rosquellas Alessan, Joan Alcover Maspons, Gabriel Alomar Villalonga, Miquel Costa Llobera, Josep Carner Puig-Oriol, Josep Lluís Pons Gallarza, Antoni Maria Peña Gelabert, Maria Antònia Salvà Ripoll, Antoni García Rover, Victòria Peña Nicolau, Pere d'Alcàntara Peña Nicolau o Joan Llongueres Badia. Pel que fa als articles originals destacaran especialment les aportacions de Josep Enseñat Alemany, que publicarà tres seccions en aquesta llengua, «Gloses del Curs», «Glosetes» i «Gloses», i també haurà aportacions com les d'Elvir Sans Rosselló, Pau Ximelis, Antoni Calsina Amic, Josep Bernat Bisañes, Félix Escalas, S. Oliver Mas, J. Torrandell o Gabriel Cortés, mentre que entre les reproduccions cal esmentar a Josep de Riquer Palau, Antoni Maria Alcover Sureda, Bartomeu Ferrà Perelló, Josep Maria Tous Maroto, Santiago Rusiñol Prats o Llorenç Riber Campins.

La censura també estarà molt present en aquest període però no es deixarà sentir fins a la dictadura de Primo de Rivera. Així el setmanari manifesta en una polèmica amb el desenal *El Pueblo* que no pot manifestar més coses sobre dita publicació per la censura²¹⁴. En la mateixa línia, al 1924 l'*Andraitx* començarà a inserir notes indicant que no es faria responsable dels articles signats²¹⁵ i dos anys més tard varis exemplars seran censurats pel consistori andritxol²¹⁶. L'any 1927 Pere Ferrer Pujol publica un article sobre la censura al llarg de la història on s'entreveu referència a la situació que s'estava vivint²¹⁷ i un altra més explícit on es mostra en contra de la censura a la premsa²¹⁸. En aquest mateix any tornarà a haver-hi dos números censurats per l'Ajuntament²¹⁹. Al març de 1930, després de la caiguda de Primo de Rivera, el batle interí Maties Alemany Enseñat indicarà als directors de la premsa local que no aplicaria la censura²²⁰. En aquest moment el setmanari publicarà un dur editorial denunciant la

²¹⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 05/10/1924.

²¹⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 01/03/1924.

²¹⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 20/02/1926; 27/02/1926; 06/03/1926; 13/03/1926; 01/05/1926.

²¹⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 05/03/1927.

²¹⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 07/05/1927.

²¹⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 01/10/1927; 08/10/1927.

²²⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 02/03/1930.

nefasta labor del consistori dictatorial i la censura que va aplicar²²¹. Al setembre, en motiu de l'aixecament de la censura prèvia a la premsa, es criticarà que durant la dictadura havia obligació d'introduir notícies del règim²²². Al 1931, davant les eleccions municipals de l'abril, es tornarà a establir la censura prèvia de la premsa²²³.

Centrant el focus d'atenció en l'àmbit polític, el poble serà governat pels liberals liderats pel batle Joan Riera Alemany. Aquest va revalidar el seu càrrec a l'abril de 1922 sense eleccions, ja que els liberals eren la única candidatura que es presentà. En aquest moment entrarà a formar part de la corporació municipal el redactor en cap de la publicació Antoni Fernández Ferragut. Aquest ajuntament seria destituït al setembre de 1923 després del cop d'estat de Miguel Primo de Rivera i nomenat una nova corporació amb Jaume Tortella Covas *Comas* al capdavant. La principal obra del consistori serà la construcció de l'escola graduada de nins, una demanada històrica dels intel·lectuals andritxols, inaugurada l'any 1927 i dirigida per Antelm Pujol Alemany²²⁴. En aquest període nucli de s'Arracó accedirà a la seva independència a partir de juliol de 1926²²⁵, gràcies a la Llei de Segregacions, amb Joan Alemany Esteva com a batle²²⁶. El final de la seva gestió de Jaume Tortella acabarà amb la caiguda de Primo de Rivera, a finals de gener de 1930, quan es nomenarà a un batle interí, Maties Alemany Enseñat, i finalment a una nova corporació formada per alguns membres de la destituïda al 1923 i altres triats entre els majors contribuents del poble. Al març serà nomenat batle el comerciant Maties Enseñat Enseñat *des Curro*²²⁷, membre del partit liberal i germà del primer director del setmanari Bartomeu Enseñat Enseñat. També s'Arracó canviarà el seu consistori essent nomenat batle Jaume Alemany Enseñat *de Son Castell*²²⁸ i la professora Matilde Pomar Bernard, primera regidora en la història d'Andratx²²⁹. Finalment, degut al gran endeutament d'aquesta població i a una campanya orquestrada pel polític Lluís Alemany Pujol²³⁰, el batle raoner demanarà la reintegració que es farà

²²¹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 04/05/1930.

²²² Andraitx. *Semanario Independiente*. 21/09/1930.

²²³ Andraitx. *Semanario Independiente*. 22/02/1931.

²²⁴ Andraitx. *Semanario Independiente*. 26/11/1927.

²²⁵ Andraitx. *Semanario Independiente*. 10/07/1923.

²²⁶ *La Voz Arraconense Decenal Independiente*. 15/07/1926.

²²⁷ Andraitx. *Semanario Independiente*. 23/03/1930.

²²⁸ Andraitx. *Semanario Independiente*. 02/03/1930.

²²⁹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 09/03/1930.

²³⁰ Quetglas, Damià. 1986. «S'Arracó. Blancs i negres». *Op. Cit.* 8.

efectiva el mateix 1930²³¹. És destacable també la fundació aquest any del Partit Republicà Andritxol sota la presidència d'honor de Pere Ferrer Pujol²³².

8.2. II República i Guerra Civil (1931-1939)

Els aspectes formals de la publicació, en la seva majoria, no es modificaran en tot aquest període. Al maig de 1938, de gut a les circumstàncies de la Guerra Civil, el setmanari haurà d'eliminar el seu subtítol de *Semanario Independiente* i només figurarà amb el seu títol²³³. Tant la direcció, redacció, administració com impressió seran dutes per Antoni Calafell Juan. El setmanari no variarà el seu preu ni tampoc la capçalera ni el nombre de columnes però sí que anirà reduint el número de pàgines a 6 a partir de 1933 i a 4 amb l'esclat de la Guerra Civil. La publicació no informa sobre la composició de la redacció però pareix que era molt reduïda i només comptava amb les corresponsalies de s'Arracó i, en els estius entre 1932 i 1936, amb la del Port d'Andratx, que era duta per Joan Bauzà Bauzà *de la Romana*. La corresponsalia raconera va tornar a desaparèixer de les planes del periòdic a partir de juliol de 1936.

Respecte als col·laboradors habituals de la publicació, el primer que crida l'atenció és que es redueixen molt i que augmenten els articles reproduïts d'altres revistes destacant autors com José María Gabriel Galán, Josep Maria Tous Maroto, Joan Alcover Maspons, Miquel Costa Llobera, José María Pemán Pemartín, Domingo de Fuenmayor García o Ramón de Campoamor Campoosorio. Aquest fet es deu a que part dels col·laboradors de l'etapa anterior abandonaran la publicació per motivacions polítiques, aquest és el cas de Francesc Creixell Alemany i Pere Ferrer Pujol. La marxa del darrer suposarà una gran pèrdua per a la revista perquè era el responsable de gran part dels articles que es publicaven i la vertadera ànima de la publicació al decenni anterior. Entre les principals aportacions cal destacar a Joan Bauzà Bauzà, Santiago Puente Alemany, Josep Enseñat Alemany, Maties Flexas Moner, Josep Barbosa Gelabert, Miquel Gayà Sitjar i Pere Joan Pujol Abraham.

Joan Bauzà Bauzà va ser el col·laborador més important durant la II República. Als seus articles emprava els pseudònims de *Juan de la Romana*, *Juan Cinéfilo*, *Juan Futbolista* o *J.B.*. Respecte al contingut dels mateixos mostren una posició propera a la dreta, ja que crítica constantment a l'esquerra que governa al municipi i l'Estat i també

²³¹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 27/04/1930.

²³² Andraitx. *Semanario Independiente*. 31/08/1930.

²³³ Andraitx. 15/05/1938.

rebutja el catalanisme. Aquest fet es plasmarà l'any 1931 en el debat de la Constitució, quan denuncia la pretensió d'alguns diputats mallorquins com Gabriel Alomar d'unir-se a Catalunya²³⁴. També continuaria el seu atac contra el catalanisme després del triomf del Moviment. En altra línia, destacarà per les seccions dedicades al Port d'Andratx, «Crónica porteña» i «Del Puerto», on relatarà els estius a aquest nucli i reclamarà millores al consistori, i pels articles sobre cinema i futbol.

Josep Enseñat Alemany va continuar la seva col·laboració amb el setmanari però aquesta es produirà de forma esporàdica i quasi sempre lligada a polèmiques amb el desenal *Maricel* per la seva vinculació al Partit Republicà de Centre. Així al 1931 va entrar en un dur enfrontament amb el desenal degut a les acusacions de falta de pagament d'una subscripció de la publicació²³⁵. Dos anys més tard, després de pronunciar una conferència davant el Partit Republicà de Centre d'Andratx, on denuncià la gestió del consistori andritxol governat per Acció Republicana, s'inicià una altra polèmica amb la mateixa publicació on varen intervenir Pere Ferrer Pujol i Bernat Jofre Roca²³⁶. Al 1936 la mateixa revista farà insinuacions sobre ell que ha de desmentir²³⁷.

Santiago Puente Alemany va ser el secretari municipal entre 1930 i 1940 i destacarà pels seus informes contra el consistori d'esquerres. L'any 1932 publicaria un informe sobre les condicions laborals que havien de tenir els treballadors del consistori que provocarà una polèmica amb els regidors l'Acció Republicana²³⁸. L'any 1934 arremetria en un article contra el consistori per la suspensió de la festa del 2 d'Agost, que commemorava la derrota dels moros en un atac l'any 1578, acusant-lo d'estar a favor dels comunistes que havien forçat aquesta suspensió²³⁹. Un parell de mesos més tard davant el canvi de consistori publicarà un dur informe econòmic on acusaria a l'ajuntament d'esquerres d'arruïnar les arques municipals²⁴⁰. Aquest informe li suposaria la suspensió del seu càrrec l'any 1936 quan es restitueixi als regidors d'esquerres²⁴¹. Després del cop de juliol seria readmès en el seu càrrec.

Maties Flexas Moner era un religiós que havia nascut al 1875 i havia destacat per ser catedràtic del seminari fins que al 1935, moment en que tornà al poble per ocupar la plaça de vicari a la parròquia d'Andratx. En les seves aportacions,

²³⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/01/1932.

²³⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 20/12/1931.

²³⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 12/03/1933.

²³⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 19/01/1936.

²³⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 04/09/1932.

²³⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 05/08/1934.

²⁴⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 18/11/1934.

²⁴¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 01/03/1936.

majoritàriament en català, feia servir les inicials *M.F.*. Va realitzar una tasca d'erudició damunt la història del municipi des de la conquesta de Jaume I i també va dedicar poesies als paisatges i el patrimoni andritxol.

Josep Barbosa Gelabert era un metge que va assumir la prefectura d'inspector de sanitat després de la mort de Pere Ferrer Pujol l'any 1936. Durant la guerra va ser el metge del batalló instal·lat al poble. Va destacar pels seus articles sobre les condicions higièniques, d'habitabilitat i de salubritat. En altra direcció, va ser un militant de la dreta i amb l'esclat de la Guerra Civil presidirà l'Asociación Católica de padres de alumnos des de on arribarà a enviar, l'any 1937, un telegrama a Franco demanant l'anul·lació dels divorcis i els matrimonis civils²⁴².

Miquel Gayà Sitjar va destacar per publicar nombroses poesies en català sobre temàtica diversa i també sobre Andratx durant la Guerra Civil. Aquest fet va ser destacable ja que no es produí en la majoria de la premsa de Palma ni la forana²⁴³. Aquest autor de Sant Joan va ser un dels representants més importants de la cultura mallorquina de postguerra, destacant pels seus treballs en poesia i els seus llibres sobre les figures de Miquel Ferrà, Miquel Costa Llobera i Joan Alcover²⁴⁴.

Pere Joan Pujol Abraham va ser redactor de *La Última Hora*²⁴⁵ i també va publicar a la vista de Maó *Arriba España*²⁴⁶. Durant la guerra va ser reclutat com a soldat i a partir de 1938 va iniciar la seva col·laboració al setmanari sota el pseudònim de *Álvaro de Cecil y de Acuña*. Els seus articles van estar caracteritzats per la constant lloança del Moviment i de la Falange.

Pel que respecta a les seccions més habituals del setmanari, segueixen destacant la secció d'informació local amb notícies del municipi però a on es deixa d'informar exhaustivament del moviment emigratori, que havia disminuït molt des de finals del decenni anterior. També el consistori seguia tenint la seva secció amb comunicacions oficials i un resum dels plenaris municipals. La secció de teatres informava de les novetats al Teatro Argentino, Cine Nou i Cine del Port mentre que la secció de futbol donava compte dels resultats de Centro Recreativo Cultural, l'equip de futbol local

²⁴² Andraitx. *Semanario Independiente*. 24/10/1937.

²⁴³ Massot Muntaner, Josep. 1978. *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 183.

²⁴⁴ Mas Vives, Joan. 1989. «Gayà Sitjar, Miquel». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 6. Promomallorca. Palma. 209-210.

²⁴⁵ Andraitx. *Semanario Independiente*. 21/10/1939.

²⁴⁶ Andraitx. *Semanario Independiente*. 02/04/1939.

fundat al 1932²⁴⁷. Crida l'atenció que amb la marxa de Pere Ferrer la seva secció «Pot-pourri ético-político-social» serà substituïda per una molt similar amb el nom de «Mezclilla político-social». Després de juliol de 1936 s'inclouran tot un seguit de seccions sobre Falange masculina i femenina, de donatius per al Moviment i d'Auxilio Social. Després de l'esmentada data, amb la publicació comunicacions governamentals tant de la comandància militar d'Andratx, com del governador civil o el capità general, es reduirà l'espai per a notícies locals, que es limitarà a referències a actes del Moviment, informació social i informació sobre l'agricultura, el racionament o el temps.

El tema de l'orientació política de la publicació en durant la II República és molt important per a comprendre el seu futur després de l'esclat de la Guerra Civil. El setmanari es va polititzar com va passar amb la societat espanyola i no es podrà entendre aquest fet sense analitzar l'evolució política andritxola en aquest període. La postura liberal de l'*Andraitx* va seguir ferma però la publicació ja no va estar oberta a altres sensibilitats polítiques. El punt d'inflexió d'aquest canvi el marcaren les eleccions municipals de 12 d'abril de 1931. En aquesta cita electoral, la primera des de l'any 1922, es va produir la victòria dels liberals encara que els republicans també obtingueren alguns regidors. Davant la proclamació de la II República es va pressionar als liberals per a presentar la seva dimissió i es va enviar de Palma una comissió encapçalada per Bernat Jofre Roca i el seu cossí Jaume Calafell Roca per tal d'instaurar una gestora al consistori²⁴⁸. Així es va destituir al batle Maties Enseñat Enseñat i es va nomenar, per aclamació popular, a Gabriel Porcel Castell *Vilera*. El setmanari va denunciar la falta de legitimitat dels republicans davant la victòria dels liberals i les pressions que reberen aquests per dimitir. Finalment les eleccions municipals es repetiren a les acaballes de maig per la denuncia de frau electoral que havien fet els republicans. En aquests comicis, on els liberals cridaren a l'abstenció i només es presentaren per s'Arracó, guanyà la conjunció de republicans i socialistes refermant el seu càrrec el batle Gabriel Porcel. Entre els nous regidors estaven els antics col·laboradors del setmanari Gaspar Forteza Cambra i Francesc Creixell Alemany.

El setmanari donarà el seu suport a la fundació del Partit Republicà de Centre, nova marca electoral dels antics liberals encapçalada per Joan March Ordinas i Lluís Alemany. Les crítiques al consistori i al govern de l'Estat seran continues, així com els enfrontament amb *Maricel* perquè representaven a ideologies antagòniques. La

²⁴⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 17/07/1932.

²⁴⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 19/04/1931.

publicació anirà adoptant postures properes al centre-dreta com també ho va fer el partit de March i Alemany. També donarà suport al batle contra la majoria de regidors d'Acció Republicana que li presenten un vot de censura l'any 1932. Al mateix any arribarà a criticar la politització d'un acte d'homenatge a Bernat Jofre en motiu de la seva elecció com a batle²⁴⁹. Davant les eleccions a Corts de l'any 1933, el setmanari publicarà en primera plana la llista electoral de centre-dreta i demanarà el seu vot als andritxols²⁵⁰. Un any més tard publicarà un pamflet dels partits de centre-dreta andritxols on es farà crítica de la nefasta gestió econòmica dels republicans²⁵¹.

A partir de 1933 per motius de salut el batle haurà d'absentar-se del seu càrrec, factor que es durarà fins a l'any 1936, i ocuparà el seu lloc Gabriel Alemany Roca *Jerrera*, fins a l'octubre de 1934. En aquest moment es produirà la destitució de la majoria de la corporació, arran de la seva inoperància davant el sabotatge de les comunicacions del poble per un grup d'extremistes²⁵². Només romandran al càrrec els regidors de centre de s'Arracó i el batle propietari i es designarà un consistori de centre-dreta amb Joan Cuat Palmer *Cuat*²⁵³, primer, i Bartomeu Bosch Enseñat *de sa Costa*²⁵⁴, després, ocupant el càrrec de batle accidental. Entre els regidors destacarà una dona, Magdalena Valent Bosch *de Can Papa* com a representant d'Unió de Dretes²⁵⁵. Degut als fets d'octubre es tancaran totes les seus dels partits d'esquerrers del municipi i no seran obertes fins un any més tard. En aquesta etapa el setmanari canviarà la seva postura crítica cap al consistori i llo arà la seva labor enfront del desastre polític i econòmic de l'ajuntament anterior. Finalment, davant les eleccions a Corts de 1936 afirmarà la seva condició d'òrgan del Partit Republicà de Centre d'Andratx²⁵⁶ i tornarà a demanar el vot pel centre-dreta advertint dels perills de deixar el país en mans del comunisme²⁵⁷. Amb el triomf del front Popular el consistori de 1931 serà restituït i poc després es destituiria al batle propietari, Gabirle Porcel, ocupant el seu lloc Gabriel Alemany Roca²⁵⁸.

²⁴⁹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 03/07/1932.

²⁵⁰ *Andraitx. Semanario Independiente*. 19/11/1933.

²⁵¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 21/10/1934.

²⁵² *Andraitx. Semanario Independiente*. 21/10/1934.

²⁵³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/11/1934.

²⁵⁴ *Andraitx. Semanario Independiente*. 23/06/1935.

²⁵⁵ *Andraitx. Semanario Independiente*. 11/11/1934.

²⁵⁶ *Andraitx. Semanario Independiente*. 12/01/1936.

²⁵⁷ *Andraitx. Semanario Independiente*. 16/02/1936.

²⁵⁸ *Andraitx. Semanario Independiente*. 22/03/1936.

El posicionament de la publicació exposat anteriorment va afavorir que la publicació no es tanqués al 18 de juliol de 1936, però també el fet que el seu propietari Antoni Calafell era un liberal dretà²⁵⁹. Gràcies a haver donat suport al centre-dreta la publicació va ser la única que va romandre oberta i va ser el vehicle idoni per a les comunicacions oficials que venien de la superioritat, que durant tota la guerra coparen la major part de les pàgines del setmanari. Tot d'una l'*Andraitx* va mostrar la seva adhesió al nou règim i va criticar durament els desgavells que havien fet els republicans, destacant la seva postura anticatalanista que es refermarà gràcies al desembarcament del general Bayo a l'estiu de 1936. Durant tota la guerra mantindrà informat de l'avanç de les tropes nacionals i inserirà nombrosos discurs de Francisco Franco Bahamonde.

El consistori republicà serà destituït l'inici del Moviment, els seus bens seran embargats i, fins i tot, s'executarà al regidor Guillermo Enseñat Bosch *Forné*²⁶⁰. Serà nomenat batle a Jaume Tortella Covas, que ja ho havia estat a l'anterior dictadura, al capdavant d'un gestora formada per persones afins al nou règim. S'establirà una comandància militar durant tota la guerra i els falangistes aniran copant els principals espais de la vida andritxola. Al 1938 amb la mort del batle es nomenarà al cap local de Falange Bartomeu Coll Palmer *Moreno*²⁶¹.

Respecte a l'ús del català en aquest període destaca la publicació d'articles en prosa i poesies de Miquel Costa Llobera, M.R. Ferrà, Bartomeu Guasp Gelabert, Ribas, Maties Flexas Moner, Joan Payés, Guillem Colom Ferrà, Jeroni Pons Roca, Enric Giró, A. Gelabert, Joan Rosselló Crespí o Miquel Gayà Bauzà. Fins i tot, durant la Guerra Civil seguien apareixen publicacions en català de Maties Flexas Moner i Miquel Gayà Sitjar,

La censura estarà present durant tota la República i serà encara més forta amb l'inici de la guerra. Així a l'agost de 1931 davant les crítiques del setmanari contra el regidor Rafel Porcel Bosch, per acomiadar l'empleat municipal de s'Arracó, s'informarà que aquest havia fet una petició al consistori per a censurar al setmanari²⁶², petició que serà acceptada i originarà les protestes de la publicació²⁶³. A l'abril de 1933, en el context de la convocatòria d'eleccions, es criticarà al govern Azaña per la censura aplicada a part de la premsa i els tancaments de publicacions com *ABC*, gràcies a la Llei

²⁵⁹ Tomàs Alemany, Gabriel. 1972. *Els corbs afamegats*. Op. Cit. 8.

²⁶⁰ Méndez Vasco, Epifanio. 2004. Un paseo por la historia socialista de Andratx 1930-1943. Agrupación Socialista de Andratx. Andratx. 16.

²⁶¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 18/09/1938.

²⁶² *Andraitx. Semanario Independiente*. 09/08/1931.

²⁶³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 16/08/1931.

de Defensa de la República²⁶⁴. Al juny de 1934 s'informa que el govern havia decretat la censura prèvia a la premsa²⁶⁵, que serà anul·lada al mes següent²⁶⁶. A l'octubre del mateix any el setmanari publica un número amb un dia de retràs pels successos del 5 d'octubre a Andratx i la prèvia censura²⁶⁷. Davant la destitució de l'ajuntament, aquest mateix octubre es publicarà un article que havia estat censurat pel consistori. Es tractava d'una contestació a *Maricel* sobre el pamflet del centre-dreta, on s'acusava a dit consistori d'una gestió nefasta, es defensava al balte propietari i als anteriors consistoris liberals²⁶⁸. Just després de la victòria del Front Popular de 1936 s'informa d'un decret que estableix la censura de premsa²⁶⁹ i en aquesta línia el setmanari manifesta que per la censura no poden parlar amb llibertat del consistori²⁷⁰. En el primer número aparegut després de l'esclat de la Guerra Civil es manifesta que per efecte de la censura no es publica un article de sobre la mort de Calvo Sotelo²⁷¹. En aquest període la publicació indica que els números del setmanari han estat visats per la censura militar exercida per la comandància militar d'Andratx²⁷². Degut a aquesta censura no s'informarà de la forta repressió duta al poble als primers mesos de la guerra amb el resultat d'una trentena de morts²⁷³, entre elles la de Pere Ferrer Pujol que es va suïcidar²⁷⁴, i més d'una trentena d'empresonats i exiliats²⁷⁵.

En l'escena cultural cal destacar el paper dinamitzador durant la República de la societat Centro Recreativo Cultural, amb la organització de conferències, balls i un equip de futbol, que es va tallar amb l'adveniment de la dictadura quan dita societat fou clausurada. També és destacable l'establiment d'un cinema al Port d'Andratx que era propietat de Juan Esteva Covas *des Bessó*²⁷⁶ i de la Biblioteca Pública Municipal d'Andratx, una de les quatre que es crearen en tota Mallorca. Aquesta biblioteca serà un projecte encapçalat per Pere Ferrer Pujol i el regidor Gaspar Forteza Cambra i es plasmarà al novembre de 1933 gràcies a la recepció dels llibres de la Junta de

²⁶⁴ Andraitx. *Semanario Independiente*. 02/04/1933.

²⁶⁵ Andraitx. *Semanario Independiente*. 17/06/1934.

²⁶⁶ Andraitx. *Semanario Independiente*. 01/07/1934.

²⁶⁷ Andraitx. *Semanario Independiente*. 08/10/1934.

²⁶⁸ Andraitx. *Semanario Independiente*. 21/10/1934.

²⁶⁹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 23/02/1936.

²⁷⁰ Andraitx. *Semanario Independiente*. 23/03/1936.

²⁷¹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 19/07/1936.

²⁷² Andraitx. *Semanario Independiente*. 19/07/1936; 26/07/1936; 02/08/1936; 09/08/1936; 16/08/1936; 23/08/1936; 06/09/1936; 13/09/1936; 20/09/1936; 27/09/1936; 11/10/1936; 05/12/1936.

²⁷³ Méndez Vasco, Epifanio. 2004. *Un paseo por la historia socialista de Andratx 1930-1943*. Op. Cit. 16-18.

²⁷⁴ Tomàs Alemany, Gabriel. 1977. «Don Pedro Ferrer, el andritxol insigne». *París-Baleares* 249.

²⁷⁵ Ramon Lidón, Mateu. 2009. «Baltasar Porcel i el setmanari Andraitx (1952-1969)». Op. Cit. 400.

²⁷⁶ Andraitx. *Semanario Independiente*. 23/04/1933.

Intercambio y Adquisición de Libros²⁷⁷. També es destacable la fundació de la Biblioteca de Hijas de María, organitzada per la confraria del mateix nom, i que es va especialitzar en llibres de temàtica religiosa. Amb l'adveniment de la guerra les tropes ocuparan el Teatro Argentino i el Cine del Port i només restarà obert el Cine Nou, propietat del cap local de Falange Bartomeu Coll Palmer. Al 1935 es va construir, amb una subscripció popular, una ermita al Puig de Son Orlandis per iniciativa del capellà Pere Suasi Morell²⁷⁸.

Al vessant econòmic destacarà la implantació a partir de 1931 d'una potent indústria turística situada sobretot al nucli de Camp de Mar. En poc temps s'aixecaran l'Hotel Playa, l'Hotel Camp de Mar, propietat del matrimoni pollencí Vicenç Buades Salas i Francesca Capllonch Plomer, o el restaurant de s'Illeta, un illa situada en mig de la platja de Camp de Mar, propietat de Joan Alemany *Seguina*. Aquest nucli serà un pol d'atracció de turistes i també es construïran segones residències ocupades per anglesos i francesos. A partir de l'inici del conflicte bèl·lic aquesta indústria entrarà en crisi per la falta de visitants. Altra fet destacable serà la suspensió de pagaments del Crèdit Balear produïda a finals de 1934²⁷⁹ i que va suposar la pèrdua de 13 milions de pessetes dels estalvis dels andritxols²⁸⁰.

8.3. Postguerra (1939-1945)

En aquest període modificaran la majoria dels aspectes formals del setmanari. Al mes d'agost de 1939 canviarà el subtítol de la publicació passant a ser *Semanario de Información Local*. Es tornarà a la distribució en 4 columnes que havia fins 1928 i s'ampliarà la mida del paper. La capçalera també serà reformada en aquest moment²⁸¹, deixant de reflectir els preu de les subscripcions trimestrals, i es tornarà a canviar l'any 1944²⁸². El preu de la compra de cada exemplar pujarà de 15 a 20 cèntims a l'any 1942²⁸³. Entre desembre de 1939 i maig de 1944 la revista es veurà obligada a reduir la seva edició a 2 pàgines per la falta de paper provocada per l'esclat de la II Guerra Mundial²⁸⁴. Degut al conflicte bèl·lic a Europa els subscriptors francesos

²⁷⁷ Andraitx. *Semanario Independiente*. 19/11/1933.

²⁷⁸ Andraitx. *Semanario Independiente*. 14/07/1935.

²⁷⁹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 16/12/1934.

²⁸⁰ Quetglas, Damià. 1986. «Andratx. La llei de l'embut». Dins *Memoria Civil-Baleares* 37. 8.

²⁸¹ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 05/08/1939.

²⁸² Andraitx. *Semanario de Información Local*. 27/05/1944.

²⁸³ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 23/05/1942.

²⁸⁴ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 01/06/1940.

deixaran de rebre el setmanari i aquest no tornarà a enviar-se fins al final de la guerra²⁸⁵. En aquest període la publicació presentarà un tiratge de 300 exemplars²⁸⁶.

Altres aspectes com la propietat, la direcció, l'administració i la redacció seguiran sense cap modificació. Aquesta última serà reduïda com als anys anteriors i comptarà amb les corresponents d'Estellencs, duta per Mateu Vidal Riera, i la de s'Arracó, encapçalada per Guillem Castell Vich, que tornarà a les planes del setmanari a partir d'abril de 1939²⁸⁷. Amb la reducció de pàgines el setmanari perdrà molt espai per la inclusió de notícies i col·laboracions, ja que les autoritats seguiran omplint part del periòdic amb les seves comunicacions oficials. Les instruccions del governador, el comandant militar o els organismes responsables de fiscalitzar la producció agrària faran que l'*Andraitx* no pugui publicar molts articles originals. La revista haurà de reproduir els discursos de Franco i també farà servir altres articles trets de la premsa d'autors com José María Gabriel Galán, Josep Maria Tous Maroto, José María Pemán Pemartín, Miquel dels Sants Oliver Tolrà o Diego Murillo. Aquesta situació no variarà fins a mitjans de 1944 quan el setmanari canviarà la seva capçalera i ampliarà a la seva edició a 4 pàgines. En aquest moment la publicació anuncia que entra una nova etapa on es crearà d'un cos de redacció heterogeni i es prestarà atenció a notícies locals²⁸⁸.

Els col·laboradors habituals presentaran un número molt reduït i destacaran autors com Joan Bauzà Bauzà, Maties Flexas Moner, Josep Barbosa Gelabert, Pere Joan Pujol Abraham, Josep Enseñat Alemany, Miquel Gayà Sitjar i Jaume Juan Vicens.

Joan Bauzà Bauzà reprendrà al 1939 la seva col·laboració, després de finalitzar les seves ocupacions durant la guerra. Destacaran els seus articles reclamant la millora de la indústria turística al municipi, molt antiquada, per a atreure a més visitants. El Port d'Andratx seguirà essent una de les seves preocupacions i escriurà sobre la necessitat del seu dragatge, que s'iniciarà l'any 1944. En línia amb la seva ideologia, lloarà la política del govern en matèria agrària i forestal i denunciarà els desgavells del govern de la II República. És interessant un article on repassa la història del futbol al municipi, des de l'equip del Club Deportivo Andraitx a principis de la dècada de 1920 fins a Sociedad

²⁸⁵ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 13/10/1945.

²⁸⁶ Diversos autors. 1944. *Anuario de la Prensa Española: año I*. Dirección General de Prensa. Madrid. 312.

²⁸⁷ *Andraitx*. 30/04/1939.

²⁸⁸ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 27/05/1944.

Deportiva Andraitx de l'actualitat²⁸⁹. Crida també l'atenció una sèrie d'articles on criticarà la nefasta influència de la música negra dels Estats Units²⁹⁰.

Maties Flexas Moner ocuparà en aquests període una plaça de mestre a una escola privada d'Andratx Academia Mandilego, dirigida per Jaume Mandilego. A l'any 1945 serà designat pel consistori com a cronista oficial de la vila i també entrarà a formar part de la *Majoricensis Schola Lullistica*²⁹¹, fruit del seu treball sobre la figura del pare Antoni Ramon Pascual Flexas, gran lul·lista andritxol del segle XVIII. Les seves aportacions a la publicació seguiran en la línia de la divulgació del patrimoni i de la història del municipi. També seran remarcables dues seccions dutes pel religiós, «Charla Amena» i «Un gira costanera», la primera de creació literària i la segona dedicada a descriure una ruta per la costa del municipi. El Port d'Andratx serà objecte d'altra sèrie d'articles on explicarà la seva vida aquest nucli i descriurà les seves bel·leses.

Pere Joan Pujol Abraham, en la seva condició de soldat durant la Guerra Civil, haurà de partir cap a Maó després de la rendició de Menorca. Des d'aquesta plaça encetarà una secció titulada «Desde Mahón» on denunciava, segons les seves paraules, «la barbàrie perpetrada pels republicans a l'illa de Menorca». Al seu retorn a Mallorca escriurà articles de lloança a Falange, a les organitzacions juvenils alemanys i al Frente de Juventudes. Destacarà pel seu suport a la División Azul que lluitava contra els soviètics a la II Guerra Mundial.

Josep Barbosa Gelabert prosseguirà la seva col·laboració amb la revista amb la publicació dels informes anuals de la Junta de Sanitat, de la que era el secretari, on informava de les condicions higièniques de la població, les epidèmies i la mortalitat. En la mateixa línia el metge publicarà una sèrie d'articles de divulgació higiènica i sobre la importància de la vacunació.

Josep Enseñat Alemany mantindrà la seva col·laboració amb l'*Andraitx* essent l'únic representant actiu dels que varen fundar la publicació. Destacaran entre les seves col·laboracions la publicació d'una poesia que ja havia estat publicada a diari *Baleares* que sorgia en motiu de la celebració dels seus 30 anys en el món del periodisme. S'informarà en aquesta línia que l'autor havia publicat la seva primera crònica per a

²⁸⁹ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 23/05/1942.

²⁹⁰ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 31/10/1942.

²⁹¹ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 17/03/1945.

Villa de Andraig en el diari *La Almudaina*²⁹². Publicarà altres dos col·laboracions en relació amb el curs lul·lià que es celebrà a Andratx a finals de 1944, destacant un article sobre la filosofia de Ramon Llull.

Miquel Gayà Sitjar seguirà publicant les seves poesies en escrites en llengua catalana fins a l'any 1943. Destacarà la col·laboració de Jaume Juan Vicens amb una interessant crònica des de Àfrica on l'autor estava destinat com a soldat. L'emigrant Gabriel Simó Alemany, que serà president de l'associació Les Cadetes de Majorque, escriurà un emotiu article en motiu del seu retorn a s'Arracó des de França després de 10 anys d'absència per les guerres. Finalment cal remarcar que al 1945 s'iniciarà la col·laboració d'Antoni Vera Tomàs, que esdevindrà un dels autors habituals en els anys següents.

Pel que fa a les seccions habituals seguirà tenint major importància la de notícies locals i socials. També continuaran les seccions dedicades als teatres i al futbol i sorgiran de noves com una secció de notícies religioses i una dedicada a la censura de pel·lícules exhibides als cinemes de la població, encapçalada per Juventud de Acción Católica. Aquesta darrera farà classificarà les pel·lícules i farà recomanacions sobre el tipus de públic al que van adreçades. Amb les reformes fetes a la publicació l'any 1944 s'introduiran dues seccions noves, «Hace 25 años» i «Dice el lector...». La primera reproduirà fragment de números del setmanari d'un quart de segle enrere i la segona serà una interessant plataforma de protesta dels veïnats sobre els problemes que presenta el municipi. Finalment destacarà una sèrie d'articles publicats al 1944 des de la redacció del setmanari sota el títol «Una necesidad vital para Andraitx. La traída de aguas». La seva finalitat serà demanar a les autoritats que estableixin una xarxa d'abastiment d'aigua potable davant l'escassetat d'aquest element al municipi. S'emprarà en aquest fi el recurs d'entrevistar a personatges destacables d'Andratx que es manifestaran a favor d'aquesta iniciativa com Josep Barbosa Gelabert, Maties Flexas Moner, Antelm Pujol Alemany, el propietari de l'Eléctrica de Andraitx Andreu Reus Alemany, Jaume Mandilego, Josep Enseñat Alemany i Joan Bauzà Bauzà.

L'orientació política de l'*Andraitx* seguirà en la mateixa línia d'adhesió al règim que l'etapa anterior. Al juliol de 1939 la seva postura quedarà patent amb la publicació d'un editorial on queda clara quina serà la nova situació per a la premsa en el règim franquista. S'afirma que s'ha acabat la premsa al servei dels interessos de corrents

²⁹² *Andraitx. Semanario de Información Local*. 21/02/1942.

polítics, la premsa ara serveix al Moviment i li jura fidelitat. El seu paper de quart poder es substitueix pel d'educar per a la unitat, grandesa i llibertat d'Espanya²⁹³. Un parell de números més tard es manifesta que la publicació abans representava a una tendència política però que ara tots els espanyols ha d'estar amb el Moviment i la premsa ha d'estar al seu servei. També es manifesta que la publicació abraçarà l'àmbit local²⁹⁴. Tot i això, la publicació no s'abstindrà de criticar la gestió del consistori andritxol encara que d'una manera subtil.

L'ús de la llengua catalana en la publicació seguirà present però amb menys pes que en etapes anteriors. Entre les publicacions només apareixeran poesies d'autors com Miquel Gayà Sitjar, Maties Flexas Moner, Josep Ramis de Ayreflor Sureda, Pere Bestard Matamalas, Maria Antònia Salvà Ripoll o Miquel dels Sants Oliver Tolrà. L'atac del règim franquista al català arribarà a àmbits com la cultura o l'economia i la premsa no quedarà al marge. Així el retrocés de la llengua en la revista es comprovarà amb la presència de manco col·laboracions i la desaparició per complet de textos en català entre els anys 1943 i 1944. Fins i tot, algunes poesies de Miquel Gayà Sitjar es publicaran en castellà durant aquests anys.

La censura estarà molt present però la publicació no la denunciarà obertament com en anys anteriors. Repetidament s'inseriran notes de la direcció advertint als possibles col·laboradors que no es publicaran articles que no vagin signats, ja que el responsable davant les autoritats era el director de la publicació. A partir de desembre de 1943 la publicació serà visada pel delegat local d'Educació Popular Bartomeu Porcel Moner *des Pisos*²⁹⁵. En aquests anys es produirà un fet inèdit en la història de la publicació, es produirà una suspensió. Així entre mitjans d'abril i mitjans de juliol de 1941 deixarà de sortir per causes alienes a la publicació. En el seu retorn la revista no dóna explicacions sobre els motius de la seva cancel·lació només manifesta que tornava a publicar-se després d'haver desaparegut les causes que motivaven la seva suspensió i donava les gràcies al seus lectors i a les persones que han fet possible que tornada al carrer²⁹⁶. Al següent número Joan Bauzà Bauzà publicarà un emotiu article sobre el retorn de la publicació on indicarà algunes de les virtuts que tenia l'*Andraitx*. Així manifestarà que la publicació funcionava com a nexa d'unió entre els andritxols que estan fora i el seu poble, també que havia estat propulsora i propagadora de moltes

²⁹³ *Andraitx*. 23/07/1939.

²⁹⁴ *Andraitx*. *Semanario de Información Local*. 05/08/1939.

²⁹⁵ *Andraitx*. *Semanario de Información Local*. 25/12/1943.

²⁹⁶ *Andraitx*. *Semanario de Información Local*. 12/06/1941.

iniciatives que s'havien desenvolupat a Andratx²⁹⁷. Les vertaders causes d'aquesta suspensió no s'explicaran mai però pareix que varen estar motivades per l'obligació de renovar la seva autorització davant la Direcció General de Premsa, que la ratificaria el 20 de maig de 1941²⁹⁸.

En l'àmbit polític el consistori seguirà governat per Bartomeu Coll Palmer. Però la seva gestió no serà compartida per gran part dels components de la comissió gestora que dimitiran a l'agost de 1939²⁹⁹, el que suposarà un nou nomenament de gestors al desembre³⁰⁰. A l'any 1941 Coll serà rellevat pel governador civil i es nomenarà a l'empleat de Caja de Ahorros Francesc Moner Juan *des Metge*³⁰¹. A finals de l'any següent el batle informará del robatori de la capsa de cabdals del consistori perpetrat a finals de novembre de 1942³⁰², que mai es recuperarà. L'any 1944 el governador destituirà a la majoria de la comissió gestora i designarà com a batle a Gabriel Juan Mir *Jerioneta*³⁰³. Després de la sortida del batle Moner el setmanari manifestarà que havia realitzat una gestió econòmica nefasta. Davant la delicada situació econòmica de la corporació arran del robatori de la capsa de cabdals Gabriel Juan haurà de demanar ajuda de la superioritat³⁰⁴. El batle durarà en el seu menys d'un any ja que al març de 1945 serà designat com a primer edil el professor de l'escola graduada Pere Joan Palmer *de Son Miquel*³⁰⁵.

Culturalment el municipi recuperarà totes les seves instal·lacions després de la sortida dels militars del Teatro Argentino i del Cine del Port davant el final de la guerra. Els germans Joan i Ramon Vera Ródenas emprendran el projecte de construcció d'un nou cinema al Port³⁰⁶. Davant la presència d'un batalló d'infanteria de marina aquest s'instal·larà a principis de 1944 al local de l'escola graduada³⁰⁷, mentre que els alumnes havien estat reubicats en altres locals. Fruit de les protestes d'un veí des de la secció del setmanari «Dice el lector...» el consistori tornarà a obrir la Biblioteca Municipal³⁰⁸, que havia tancat les seves portes durant la Guerra Civil, però en aquesta ocasió serà de

²⁹⁷ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 21/06/1941.

²⁹⁸ Diversos autors. 1944. *Anuario de la Prensa Española: año I. Op. Cit.* 312.

²⁹⁹ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 19/08/1939.

³⁰⁰ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 23/12/1939.

³⁰¹ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 12/04/1941.

³⁰² Andraitx. *Semanario de Información Local*. 09/01/1943.

³⁰³ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 01/07/1944.

³⁰⁴ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 22/07/1944.

³⁰⁵ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 14/04/1945.

³⁰⁶ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 27/03/1943.

³⁰⁷ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 04/03/1944.

³⁰⁸ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 08/07/1944.

forma fugaç ja que el consistori cedirà tot el fons a Caja de Pensiones l'any 1945 per a formar una nova biblioteca³⁰⁹. Destacarà l'organització a finals de desembre de 1944 d'un curs lull·lià a Andratx que comptarà amb més d'una cinquantena d'intervencions en les que destacaran les de Maties Flexas Moner, Josep Enseñat Alemany i el capellà Pere Suasi Morell³¹⁰. Pel que fa al futbol es formarà al 1941 un equip al voltant de les joventuts masculines d'Acción Católica que serà batejat després com Sociedad Deportiva Andraitx i al 1945 es formaran varis equips, promoguts des dels diferents bars del poble, com Peña Morralla, Peña Seregay i Peña Huracán.

Pel que fa a l'economia, el poble patirà el racionament i la falta d'oportunitats que afavoriran la sortida de molt andritxols cap a Palma a la recerca d'oportunitats. Així la població arribarà a finals de la dècada de 1940 a uns mínims històrics. Com a fet destacable en el món de les finances cal esmentar el paper de Juan Flexas Pujol de *s'Almudaina*, més conegut com *en Verga Petit*, que destacarà pel seu paper com a industrial i armador, el 1945 va botar el vaixell Villa de Andraitx construït a les drassanes del Port d'Andratx³¹¹, però sobretot per ser un dels majors contrabandistes de Mallorca. Gràcies a l'industrial molts andritxols tindrien llocs de feina lligats amb la introducció d'article d'estraperlo.

La celebració dels 25 anys de l'*Andraitx* no es feren aquest any 1945 perquè erròniament es creia que la publicació s'havia fundat a l'any 1921. Així un any més tard, al juny de 1946, el setmanari publicà un número especial on participaren el director Antoni Calafell Juan, Josep Enseñat Alemany, Francesc Simó Pujol i Joan Bauzà Bauzà. El darrer publicà un article on destaquen les seves paraules sobre la importància de la premsa i que estan en relació amb aquest treball:

«No creo que nadie ponga en duda hoy la influencia que ejerce la prensa sobre la opinión pública. La radio es también un importante elemento de información, pero distinto del periódico. La radiodifusión es más sensacionalista, puede dar la última noticia; puede lanzar el más vibrante comentario de la actualidad, pero, en el orden de las ideas, será siempre superficial. Su medio de expresión es el sonido, que, como el eco, se extingue con la misma rapidez con que se amortiguan las ondas

³⁰⁹ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 24/03/1945.

³¹⁰ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 30/12/1944.

³¹¹ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 24/11/1945.

sonoras. En cambio, el periódico escrito, ofrece mucho más amplio campo para la meditación. Tiene sentido de permanencia. A la radiotelefonía hay que captarla en el preciso momento de su radiación; el periódico espera paciente que al final de la jornada o en el momento de reposo, un lector aficionado le dedique su atención. Los historiadores futuros tendrán en los archivos de prensa una enorme masa de investigación en la que palparán todas las vibraciones del momento en que fueron escritas»³¹².

Respecte a la resta de la vida de la publicació fins al 1971, s'ha de dir que a partir de la dècada de 1950 entraran a col·laborar un grup de joves encapçalats per Baltasar Porcel Pujol i que comptarà amb noms com Bartomeu Alemany, Gaspar Rosselló Enseñat o Antoni Vera Tomàs. Posteriorment arribarien al setmanari Gabriel Tomàs Alemany, Gabriel Jofre Mir i Alberto Andonegui Bauzà. Així l'*Andraitx* recuperaria el dinamisme dels seus primers temps i arribaria a finals de la dècada del 1960 amb plena vitalitat. Però una sèrie de factors acabarien amb el setmanari. En primer lloc, tornaria a ser suspès l'agost de l'any 1968. La publicació hauria d'adaptar-se a la Llei de Premsa i Impremta de 1966 i a les disposicions en quan a direcció, marca i inscripció al Registre d'Empreses, poc abans el *Sóller* també havia tingut el mateix problema però no va haver de suspendre la sortida³¹³. La publicació tornaria al carrer després de dos setmanes gràcies a la intervenció de *Diario de Mallorca* i del setmanari *Sóller*³¹⁴. En segon lloc, el 23 de juny de 1969 moriria el propietari del setmanari Antoni Calafell Juan, autèntica ànima de la publicació en els seus darrers 40 anys i principal sustentador de la mateixa, i el substituiria al front de la revista la seva filla Catalina Covas Calafell. En tercer lloc, els problemes econòmics³¹⁵ i la falta d'un lideratge feren que la publicació tanqués el seu periple el 16 de gener de 1971. En aquest moment el poble d'Andratx havia canviat molt respecte als anys de fundació del periòdic. Es tractava d'un municipi en plena expansió econòmica i amb una indústria turística potent que donava feina tant als locals com als peninsulars i que feia innecessària l'emigració.

³¹² *Andraitx. Semanario de Información Local*. 15/06/1946.

³¹³ Suau, B. 1968. «¿Desaparición del Andraitx?». *París-Baleares* 160.

³¹⁴ *Andraitx. Semanario de Información Local*. 07/09/1968.

³¹⁵ Porcel Pujol, Baltasar. 1970. «Un "S.O.S." para el semanario "Andratx"». *Op. Cit.*

9. Preservació i difusió de la publicació com a bé patrimonial

Per a començar aquest punt són molts adients aquestes paraules de l'historiador Arnau Company Matas: «A l'hora d'estudiar l'evolució de la premsa local i comarcal mallorquina, un dels principals problemes amb què es troba l'investigador és la manca de col·leccions completes de publicacions periòdiques i la dificultat de localitzar un bon grapat de periòdics [...]. Voldríem suggerir que les institucions públiques o les entitats culturals es preocupin d'intentar localitzar i completar les col·leccions de premsa i formar una bona hemeroteca»³¹⁶. També és interessant destacar que les funcions de les biblioteques, que venen donades per l'article 3.2 de la llei 19/2006 del sistema bibliotecari de les Illes Balears, les defineixen com a «institucions culturals on es reuneixen, conserven, seleccionen, inventarien, cataloguen, classifiquen i difonen conjunts o col·leccions de llibres, fullets, publicacions periòdiques, documentació gràfica, manuscrits, enregistraments sonors, visuals i informàtics i d'altres materials bibliogràfics o reproduïts en qualsevol suport, actual o futur, per a l'ús en sala pública, mitjançant préstec temporal, o consulta, a través de les xarxes telemàtiques de comunicació, amb finalitats educatives, d'investigació, d'informació, de recreació o de cultura»³¹⁷. Aquestes dues premisses s'han complert amb el setmanari *Andraitx*, s'ha intentat completar la seva col·lecció i s'ha preservat i difós.

La importància de la col·lecció del setmanari que va conservar la família Calafell enquadernada en 17 toms radica en que constitueix la més completa que es coneix, només li manquen 84 números, ja que a cap biblioteca i hemeroteca especialitzada de Mallorca no es conserva cap recull íntegre d'aquest setmanari. Donada la excepcionalitat de la col·lecció, i amb la finalitat de salvaguardar i difondre aquest patrimoni periodístic andritxol, des del servei d'Arxiu i Biblioteca de l'Ajuntament d'Andraitx es va promoure la signatura d'un conveni de cessió³¹⁸ de dita col·lecció entre la família Calafell i el consistori, que es va signar el 9 d'abril de 2002. Entre les clàusules de dit conveni s'estipulava la cessió de la col·lecció per a la seva digitalització que s'havia de fer al domicili dels propietaris i en un horari pactat. Altra de les clàusules deia que el consistori andritxol es comprometia a preservar la integritat de la

³¹⁶ Company Matas, Arnau. 1997. «La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general». *Op. Cit.* 181.

³¹⁷ Diversos autors. 2006. *Llei 19/2006, de 23 de novembre, del sistema bibliotecari de les Illes Balears*. BOIB 170. 8-17.

³¹⁸ Diversos autors. 2002. *Conveni de cessió de la col·lecció del setmanari Andraitx, per a la reproducció de dit fons, per part de l'Ajuntament d'Andraitx*. Ajuntament d'Andraitx. Andraitx. [Document d'ús intern].

documentació i facilitar la consulta a tots els investigadors acreditats. Finalment, es reservava el dret d'adquisició preferent a l'Ajuntament d'Andratx, en igualtat de condicions, en cas que els propietaris venguessin la col·lecció.

D'aquesta forma entre el 7 de febrer i el 22 de maig de 2003 Mateu Ramon Lidón, responsable del servei d'Arxiu i Biblioteca, assistit per la funcionaria Celine Pujol varen realitzar el procés de reproducció del setmanari al domicili de la família Calafell situat al número 30 del carrer Antoni Calafell. El sistema empleat va ser fotografiar amb una càmera digital pàgina per pàgina els 17 toms de la col·lecció entre 1920 i 1971 del que van sorgir 11112 imatges en format jpg que es varen guardar en varis CD. Així la publicació no va sortir mai del domicili dels seus propietaris i es va permetre obtenir una còpia digital de la col·lecció per al posterior procés de digitalització. La Biblioteca Municipal d'Andratx va ser l'encarregada de realitzar aquesta digitalització que malauradament es va aturar en l'any 1936. En aquest punt varen començar les nostres pràctiques a dita institució que varen consistir a grans trets en: el retoc fotogràfic de més de 7000 imatges mitjançant el programa Adobe Photoshop CS5 Extended; la composició dels números en format pdf a partir de cada pàgina fotografiada, i també de mesos, fent servir el programa Adobe Acrobat X Professional; l'aplicació de l'eina de Reconeixement Òptic de Caràcters (OCR) del mateix programa per tal de convertir les imatges en lletres per permeten la cerca; i la pujada a la xarxa de tota la publicació mitjançant el servidor virtual Issuu i la pàgina web de la Biblioteca Municipal d'Andratx. La resta de la publicació quasi es completà amb la reproducció digital de 48 números que li mancaven a la col·lecció de la família Calafell i que conservava la Biblioteca Pública de l'Estat a Palma, restant així només 36 números sense localitzar.

La difusió de la publicació a la societat va començar des del moment en que es va signar el conveni. Aquesta divulgació va estar molt lligada a les exposicions fotogràfiques de la Col·lecció Rafel Ferrer Pujol, que també es conserven en format digital. Les fotografies eren il·lustrades amb exemplars del setmanari on apareixien notícies relacionades amb la temàtica de l'exposició, gràcies a una col·lecció original molt parcial i tardana del periòdic. El públic també va tenir la possibilitat de consultar la revista digitalitzada fins al 1936 als ordinadors de la Biblioteca d'Andratx. Però el vertader salt qualitatiu en la difusió es va produir l'any 2012 amb la creació de la pàgina web de la Biblioteca d'Andratx, feta gràcies al suport de la Xarxa de Biblioteques de Mallorca. Aprofitant aquesta plataforma i les oportunitats de divulgació

que proporciona la xarxa, es va crear una petita hemeroteca digital anomenada Biblioteca Digital d'Andratx³¹⁹, que s'inspirava en la creada per la Universitat de les Illes Balears³²⁰, on es penjaren exemplars de *Pueblo de Andraitx*, *Andraitx*, *París-Baleares*, *Pariatge* i *N'Alí*. La implementació d'aquesta hemeroteca digital ha permès ampliar la difusió del patrimoni periodístic d'Andratx a tot el món. Actualment, gràcies a la realització de les nostres pràctiques, la totalitat del setmanari *Andraitx* és consultable en línia. El projecte de Biblioteca Digital d'Andratx iniciat amb aquesta publicació pretén recuperar en els propers anys altres publicacions periòdiques i patrimoni documental en perill de desaparèixer.

³¹⁹ <https://portal.conselldemallorca.net/web/11427/recursos> [consulta: 29/07/2013].

³²⁰ <http://ibdigital.uib.cat> [consulta: 29/07/2013].

10. Conclusions i tesis

En aquest treball sobre els 25 primers anys de vida l'*Andraitx* i sobre la història de les publicacions periòdiques andritxoles s'ha tractat de resumir en unes poques pàgines milers de notícies, de referències i de noms d'aquest singular municipi del ponent de Mallorca.

A partir de 1912 varen sorgir en el terme d'Andratx tot un seguit de publicacions periòdiques en un període de temps relativament curt i amb una durada bastant llarga. Aquest dinamisme en la premsa va respondre a diversos factors. Per una banda, el municipi tenia un desenvolupament econòmic afavorit per les remeses de l'emigració, que va afavorir la possibilitat d'aparició d'una premsa que tenia l'objectiu d'arribar a aquests emigrants i mantenir-los informats des de França i Amèrica de la realitat del seu poble. Per altra banda, la població local demanava informació sobre la seva realitat, sobre els seus familiars a l'estranger o sobre l'actualitat política, que la premsa a través dels seus col·laboradors i corresponents podia cobrir. S'ha de destacar que aquestes publicacions estaven vinculades a un determinat nucli de població, a una determinada tendència política, a l'església catòlica o a una associació cultural i trobaven dins de la població un segment de lectors interessats en el que podien expressar. També s'ha de recordar que la premsa era el principal, gairebé únic, mitjà de comunicació social i que molta gent podia accedir a ella gràcies a l'augment de l'alfabetització.

Tot plegat va afavorir que des de l'any de l'inici de la premsa andritxola, i de manera ininterrompuda durant un segle, sempre hagués almenys una revista al carrer. Les seves planes, que travessaren fronteres i oceans i apropiaren a milers d'andritxols a la seva terra, amb el temps canviaren les seves funcions i característiques tècniques però la premsa sempre serví com a mitjà per a estar assabentat de la vida del municipi. Aquestes publicacions foren *Villa de Andraig* (1912-1913 i 1919), *Hojas de Democultura* (191?), *Pueblo de Andraitx* (1913-1923), *Andraitx* (1920-1971), *El Pueblo* (1923-1932), *La Voz Arraconense* (1924-1936), *Ecos de s'Arracó* (1926-1929), *Maricel* (1928-1936), *La Voz de María* (1931-193?), *París-Baleares* (1954-1998), *A Dios* (1961-1962), *Boletín del V Congreso Ecuarrístico Comarcal* (1962), *S'Aguiot* (1965), *Andraitx* (1975-1978), *Pariatge* (1979-1980), *Pantaleu* (1979), *N'Alí* (1986-1998 i 1998-...) i *Es Port* (1988).

La importància d'aquesta premsa d'Andratx va ser considerable si es compara amb altres pobles de la Part Forana. Fins a l'any 1936 al municipi varen sorgir fins a 9

publicacions, ocupant així el quart lloc entre els pobles amb més nombre de revistes. Aquesta xifra només serà superada per termes amb més població i més activitat econòmica com Inca amb 19 periòdics i Manacor i Sóller amb 12 cadascun.

Pel que respecta a l'*Andraitx* en aquest treball s'ha pogut comprovar la seva importància com a patrimoni periodístic i documental andritxol. Un patrimoni de l'Ajuntament d'Andratx ha aconseguit preservar per a les generacions futures i per als investigadors. La tasca de difusió també ha donat els seus fruits i ara es pot accedir a mig segle de la vida del poble des de qualsevol racó del planeta. Aquest projecte de recuperació del patrimoni periodístic tot just ha començat i en els propers anys ha de implementar-se la recuperació de la majoria de les publicacions que sorgiren al poble. Però sobretot destaca el paper de la publicació com a la representant més important d'aquest segle de premsa andritxola que es va produir per diversos factors. Primer, perquè el setmanari va ser un projecte desenvolupat amb vocació de continuació, que tenia l'objectiu d'obertura política, de la promoció de la cultura i l'educació i de la creació literària i que va comptar amb una nòmina de col·laboradors que varen fer una publicació de molta qualitat. Segon, perquè la figura de l'impressor Antoni Calafell Juan va suposar que el setmanari es vinculés a una impremta i no hagués de invertir en pagar a altres tipografies pels exemplars, però sobretot perquè Calafell es va convertir en l'autèntic mecenes d'una publicació que va prendre com un projecte personal i de vida en nom del foment de la cultura al municipi d'Andratx. Tercer, perquè la revista va aconseguir perviure a la Guerra Civil i la posterior postguerra gràcies a la seva orientació política liberal, i després de centre-dreta, mentre que les altres publicacions que també duïen molts d'anys a les seves esquenes varen haver de tancar obligades per les autoritats degut a la seva vinculació a les idees republicanes. Resulta evident que el periòdic va crear llaços emocionals amb els seus lectors que varen ser fidels a l'*Andraitx* i que feren més fàcil la seva durada ja que era considerat com una part més del poble.

Aquesta publicació va ser fundada per un grup de intel·lectuals liberals i republicans encapçalats pel propietari Bartomeu Enseñat Enseñat i el metge Pere Ferrer Pujol i amb la participació dels telegrafistes Daniel Cano i Bernat Jofre Roca, de l'agent comercial Antoni Calsina Amic, del barber Antoni Fernández Ferragut, de l'industrial Lambert Juncosa Iglesias, del professor Josep Enseñat Alemany i del comerciant Guillem Esteva Morey. El setmanari va ser propietat de Bartomeu Enseñat Enseñat en la seva totalitat entre 1920 i 1923 i en règim de copropietat fins al 1928. L'impressor Antoni Calafell Juan va ser copropietari de la revista entre 1923 i 1928 i el propietari

únic entre 1928 i 1969. Per últim, Catalina Covas Calafell va ser la propietària de l'*Andraitx* des de 1969 fins al final de la publicació en 1971. Els directors de la revista serien Bartomeu Enseñat Enseñat (1920-1923), Guillem Esteva Morey (1923-1928), Antoni Calafell Juan (1928-1969) i Catalina Covas Calafell (1969-1971). L'equip de redacció va estar format pel redactor en cap Antoni Fernández Ferragut (1920-1928) i per Daniel Cano, Lambert Juncosa Iglesias, Bernat Jofre Roca, Antoni Calsina Amic, Pere Ferrer Pujol, Guillem Esteva Morey, Josep Enseñat Alemany, Jaume Roca Calafell, Gaspar Porcel, Rafel Ferrer Pujol, Joan Juan Alemany, Pere Mir i Josep Bernat Bisanes. Entre els principals col·laboradors destacaria per damunt de tots la figura de Pere Ferrer Pujol. També varen participar assíduament noms com Josep Enseñat Alemany, Joan Bauzá Bauzá, Lambert Juncosa Iglesias, Antoni Calsina Amic, Antoni Fernández Ferragut, Maties Flexas Moner, Josep Bernat Bisanes, Miquel Gayà Sitjar, Pere Joan Pujol Abraham, Santiago Puente Alemany, Josep Barbosa Gelabert o Rafel Ferrer Pujol.

L'orientació política de l'*Andraitx* era liberal encara que es va modificar amb el decurs dels anys cap a posicions de centre-dreta en època de la II República i de dreta durant la dictadura de Franco. En els anys anteriors a la República serà una publicació oberta als plantejaments regionalistes, republicans i socialistes mentre que a partir de 1931 rebutjarà a la resta de sensibilitats polítiques i es vincularà al Partit Republicà de Centre, controlat pel milionari Joan March Ordinas i l'històric polític andritxol Lluís Alemany. Davant l'esclat de la Guerra Civil i la postguerra la publicació hagué de jurar fidelitat al nou règim i contemporitzar amb ell per tal de poder persistir.

Respecte a la evolució històrica ha estat extensament explicada al llarg d'aquest treball, només cal remarcar dues coses. La primera, com ja s'ha dit, és que gràcies a la seva vinculació amb el centre-dreta i al seu enfrontament amb els republicans d'esquerres la revista va poder sobreviure al cop d'estat de juliol de 1936 mentre que les altres dues publicacions que existien a Andratx, *Maricel* i *La Voz Arraconense*, varen haver de tancar. La segona és que la publicació va estar a punt de desaparèixer a l'any 1941 però que va aconseguir tornar al carrer i seguint la seva singladura fins a convertir-se en el moment de la seva desaparició definitiva en una de les publicacions amb més llarga durada de la història de la premsa forana.

Com és lògic, les característiques tècniques van variar al llarg dels anys amb diferents capçaleres, distribució interna, mides de paper o números de pàgines que estan

explicades al llarg del treball i que es troben recollides exhaustivament a la fitxa descriptiva de l'apèndix documental.

La raó de la llarga durada de la revista és complexa. Tenia un gran número de subscriptors dins i, sobretot, fora del municipi, amb un número important d'emigrants d'Amèrica i França. La revista es va vincular a partir de 1923 a l'impressor Antoni Calafell Juan i això va suposar un gran estalvi de diners ja que l'Impremta servia a l'hora com a mitjà de vida del seu propietari, amb la venda d'objectes de papereria, revistes, llibres i impresos, i la mateixa maquinaria també es feia servir per a imprimir el setmanari. Altra font d'ingressos era la publicitat que s'inseria a la publicació en forma d'anuncis comercials, comunicacions oficials o esqueles. També s'ha d'esmentar la gran labor d'Antoni Calafell que va sustentar econòmicament en molts moments la publicació en nom de la cultura d'Andratx.

El setmanari va jugar, sobretot en el decenni de 1920, un paper molt important en la dinamització cultural i esportiva del municipi. La publicació va ser la promotora de cicles de conferències i festivals musicals, va participar en la fundació de les societats Juventud Andritxola i Centro Recreativo Cultural i de l'equip de futbol Club Deportivo Andraitx. A més les seves pàgines varen promoure projectes com el de la construcció de l'escola graduada o la recaptació de fons per a adquirir un camp d'esports, ajudar als damnificats del cicló que va assolar l'illa de Cuba al 1926 o per a retre homenatge al metge Pere Ferrer Pujol.

Pel que fa a la llengua s'ha de remarcar que, encara que la revista era redactada majoritàriament en castellà, va tenir cabuda en les seves pàgines l'ús del català. Aquesta llengua va estar present en forma de poesia, en la majoria dels casos, però també en articles de fons, seccions i cròniques d'esdeveniments. Davant l'arribada del règim franquista es va produir un fet destacable, el setmanari va seguir publicant en llengua catalana durant la guerra i la postguerra mentre el català que va ser arraconat de la majoria de la premsa mallorquina i d'altres àmbits. Malauradament la publicació no va restar al marge dels atacs a la llengua, així varen deixar de sortir articles en prosa i poesies durant els anys 1943 i 1944. Però després d'aquests anys el català continuaria sempre present a les pàgines de la revista.

L'anàlisi de la publicació ha permès comprovar les possibilitats que ofereix per a obrir noves línies d'investigació sobre el municipi d'Andratx. La gran quantitat de dades sobre l'emigració permet fer servir el setmanari com una font important per a estudiar les característiques d'aquest fenomen en el municipi i també conèixer a molts

dels seus actors. La informació sobre la implantació de la indústria turística a la dècada de 1930 permetria estudiar la seva evolució i fer comparacions amb les característiques del turisme a partir de la dècada de 1950. La història política del poble durant els anys de vida de la publicació seria altra línia, així es pot saber durant les diferents conjuntures polítiques quins varen ser els batles i els membres del consistori, el seu partit, les principals iniciatives o els resultats electorals. També es podria obrir una interessant línia d'investigació sobre la història del futbol a Andratx, ja que la publicació recull dades dels seus inicis, la seva evolució, dels equips que es varen crear, de les seves directives, de les alineacions o dels resultats dels partits. Finalment, cal destacar possibles investigacions sobre la vida associativa, el teatre i el cinema o les festes i tradicions perquè surten documentades profusament a l'*Andraitx*.

Per acabar, destaca el paper que varen jugar les personalitats rellevants del món de la política, la cultura o la medicina en la creació de noves publicacions i en la seva col·laboració a la premsa andritxola i sobretot en el setmanari *Andraitx*. Des del sorgiment de la primera publicació varen participar persones que entenien que la premsa era un mitjà de comunicació per oferir notícies d'actualitat però també una eina per a divulgar, promocionar la cultura i l'educació i crear corrents d'opinió política. En aquest paper destacarà sobre tots els noms la figura del metge Pere Ferrer Pujol, un dels personatges més importants de la història andritxola, per la seva tasca de promoció cultural, de divulgació higiènica i educativa i de la propagació de les idees polítiques republicanes i socialistes. Altres personalitats que intervingueren a la premsa foren Bernat Jofre Roca, polític i empresari que durant més de mig segle estarà vinculat tant a Mallorca com a l'exili al món del periodisme, que destacarà pel seu paper en defensa de les idees republicanes. Josep Enseñat Alemany, que serà un dels pocs representants andritxols de la cultura que podrà desenvolupar la seva carrera durant el franquisme, destacarà abans de la Guerra Civil per la seva participació en la defensa de la llengua catalana escrivint a *La Nostra Terra* i després del conflicte bèl·lic per haver dirigit l'Escola de Magisteri de Palma i haver arribat al 1967 a ser elegit procurador en Corts. Bartomeu Enseñat Enseñat, que serà el primer propietari del setmanari i sustentador de la publicació als seus primers anys, destacarà pel seu paper com a polític liberal i empresari al municipi però sobretot per haver estat el responsable de dos dels establiments hotelers més importants de Palma com eren el Grand Hotel i l'Hotel Victòria i per la seva ajuda a centenars d'andritxols a trobar feina durant més de trenta anys. Lambert Juncosa Iglesias i Antoni Calsina Amic, varen ser dos personalitats que

venien de Palma i que es varen implicar en la fundació del setmanari, que destacaren per la seva promoció de la cultura i la música a través de la composició de nombroses obres que es varen representar tant a Andratx com a Palma i el primer, a més, serà un destacant polític republicà. Miquel Gayà Sitjar, que va ser una personalitat important en el món de la cultura mallorquina de postguerra i durant el franquisme, va ser important per la seva col·laboració en llengua catalana a la revista en un període on es va reduir la presència d'aquesta llengua als mitjans de comunicació. Cal remarcar també la participació d'altres personalitats vinculades al món de la política municipal com el regidor Miquel Bosch Covas, que va fundar *Pueblo de Andraitx*, de la cultura com el capellà Joan Baptista Enseñat Pujol, que va escriure a la premsa i va realitzar una de les majors contribucions a l'estudi de història d'Andratx que s'ha fet fins avui, i de la medicina amb el doctor Eduard Mallo Marquès, que va ser un destacat promotor de l'associacionisme i de la premsa del nucli de s'Arracó.

11. Bibliografia

Bibliografia de referència

- Alemaný Vich, Lluís. [19.?]. *Notas para un catálogo de la prensa forana en Mallorca*. [inèdit]. Palma.
- Alemaný Vich, Lluís; Muntaner Bujosa, Juan. 1955. *Las publicaciones periódicas en Mallorca (contribución a su estudio)*. 4 vol. [inèdit]. Palma.
- Almuiña Fernández, Celso Jesús. 1991. «Fondos y metodología para el análisis de la prensa local». Dins Diversos Autors. *Fuentes y métodos de la historia local: actas*. Instituto de Estudios Zamoranos “Florián de Ocampo”. Zamora. 389-402.
- Altabella Hernández, José. 1969. «Notas urgentes para una historia de la prensa balear de 1779 a nuestros días». *La Estafeta Literaria* 426-427-428. 92-102.
- Alzina Oliver, Mateu. 2011. *300 anys de La Racó: S'Arracó-Andratx*. Documenta Balear. Palma.
- Barceló Pastor, Francesc (et al.). 1998. *Relació de les publicacions periòdiques disponibles a la Biblioteca Municipal i a la Biblioteca Gabriel Llabrés*. Ajuntament de Palma. Palma.
- Belenguer Cebrià, Ernest. (dir.). 2004. *Història de les Illes Balears*. Vol. 3. Edicions 62. Barcelona.
- Bonet, Maria. 1993. «Les publicacions periòdiques del Círculo Mallorquí: (1851-1983)». Dins *Homenatge a Antoni Mut Calafell, arxiver*. Govern Balear. Palma. 35-51.
- Bordoy Bordoy, María José (et al.). 2002. *Andratx. Guia dels pobles de Mallorca* 45. Hora Nova. Palma.
- Bordoy Bordoy, María José; Martínez Gallardo, Sonia. 1999. «L'emigració d'Andratx cap a Cuba als anys vint». Dins Marimon Riutort, Antoni; Serra Busquets, Sebastià (coord.). *Els anys 20 a les illes Balears. XVII Jornades d'estudis històrics locals*. Institut d'Estudis Balearics. Palma. 107-125.
- Bover Pujol, Jaume. 1996. «El periòdic “Maricel”». N'Alí. *La revista de la comarca de Ponent* 99.
- Buades Crespi, Joan. (et al.). 2001. *El moviment associatiu balear a l'exterior*. Govern Balear. Palma.

- Calafat Vila, Rosa Maria. 1989. «100 anys d'emigració andritxola a Cuba». Lluç 750. 7-11.
- 1992a. «Les pautes socio-econòmiques i l'inici de l'emigració a Cuba: Fer l'Havana». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Balearics. Palma. 149-165.
- 1992b. «Batabanó i la pesca d'esponja: les tempestes, els ciclons i la mort a la memòria d'un poble: l'emigrant i la llengua». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Balearics. Palma. 167-185.
- Capellà, Llorenç. 1986. «Bernat Jofre». Dins *Memoria Civil-Baleares* 1. 7.
- Carrió Trujillano, Bartomeu. 1991. «La Premsa». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol 10. Promomallorca. Palma. 48-54.
- Company Matas, Arnau. 1994. «La premsa comarcal i local a Mallorca: aproximació a la premsa d'Inca». Dins *I Jornades d'Estudis Locals: Inca*. Ajuntament d'Inca. Inca. 177-198.
- 1997. «La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general». Dins Marimon Riutort, Antoni (ed.). *Verguisme, anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el S. XX a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma. 181-202.
- 2000. «Premsa, censura i activitat periodística a Mallorca durant el decenni de 1920». *Estudis Balearics* 64/65. 117-133.
- 2001a. «L'associacionisme en el món del periodisme a les illes Balears (1897-1936)». Dins Serra Busquets, Sebastià; Company Matas, Arnau. *El moviment associatiu a les illes Balears: des del final del segle XIX fins a l'actualitat. XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Balearics. Palma. 159-168.
- 2001b. «La Premsa». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 22. Promomallorca. Palma. 281-289.
- Company Matas, Arnau; Serra Busquets, Sebastià; Vives Reus, Antoni. 2012. «Premsa, turisme i Transició Democràtica a les Illes Balears». Dins *XII Congreso de la Asociación de Historiadores de la Comunicación*. [en xarxa]. <<http://ashiscom.org/12congreso/doc/2505150102-serra-company-vives.pdf>> [consulta: 29/07/2013].
- Diversos autors. 1914. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 1º de abril del año 1913)*. Instituto Geográfico y Estadístico. Madrid.

- 1921. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 1 de Febrero del año 1920)*. Instituto Geográfico y Estadístico. Madrid.
- 1930. *Estadística de la prensa periódica de España (referida al 31 de diciembre de 1927)*. Instituto Geográfico y Estadístico. Madrid.
- 1944. *Anuario de la Prensa Española: año I*. Dirección General de Prensa. Madrid.
- 1946. *Anuario de la prensa española: año II*. Dirección General de Prensa. Madrid.
- 1954. *Anuario de la prensa española: año III*. Revistas. Dirección General de Prensa. Madrid.
- 1957. *Anuario de la prensa española: año IV*. Revistas. Dirección General de Prensa. Madrid.
- 1961. *Anuario de la prensa española: año V. Diarios y semanarios*. Dirección General de Prensa. Madrid.
- 1965. *Anuario de la prensa española: 1965*. Dirección General de Prensa. Madrid.
- [196?]. «D. Guillermo Castell “Nou”. El hombre más famoso de s’Arracó». *Última Hora*. s/d.
- 1986. «El Parenostro». *N’Alí. La revista de la comarca de Ponent* 5.
- 1989. «Pueblo de Andraitx». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 14. Promomallorca. Palma. 44.
- 1992. «Jofre i Roca, Bernat». Dins Manent, Albert (dir.). *Diccionari dels catalans d’Amèrica: contribució a un inventari biogràfic, toponímic i temàtic*. Vol. 2: Cl-Li. Generalitat de Catalunya. Barcelona. 401-402.
- 1996. *Relació de les publicacions periòdiques disponibles a la biblioteca [municipal]*. Ajuntament de Palma. Palma. 51.
- 2000. «Buj García, Juan». Dins *Gran Enciclopedia Aragonesa*. [en xarxa]. <http://www.encyclopedia-aragonesa.com/voz.asp?voz_id=2638> [consulta: 29/07/2013].
- 2002. *Conveni de cessió de la col·lecció del setmanari Andraitx, per a la reproducció de dit fons, per part de l’Ajuntament d’Andratx*. Ajuntament d’Andratx. Andratx. [Document d’ús intern].
- 2006. *Llei 19/2006, de 23 de novembre, del sistema bibliotecari de les Illes Balears*. BOIB 170. 8-17.
- [200?]. *Cronologia de les Illes Balears del segle XX*. CEDOC. Palma. [en xarxa]. <<http://cedoc.uib.es/cronologies/>> [consulta: 29/07/2013].

- [200?]. *Fons de publicacions periòdiques de la Societat Arqueològica Lul·liana*. [en xarxa]. <www.arqueologicaluliana.com/Hemeroteca.pdf> [consulta: 29/07/2013].
- [200?]. *Orientacions metodològiques per a la presentació de treballs acadèmics*. Universitat de les Illes Balears. [en xarxa]. <http://ffl.uib.es/digitalAssets/125/125894_orientacions.pdf> [consulta: 29/07/2013].
- Ensenyat Pujol, Gabriel. 1987. «Antoni Calafell: Breu sernblança biogràfica» Dins Porcel Pujol, Baltasar (et al.). *Mestre Antoni Calafell. Andratx 1887-1987*. Coordinadora Parroquial de Joves d'Andratx. Andratx. 8.
- Enseñat Alemany, Josep. 1975. «En esta nueva aparición». *Andraitx. Portavoz de la comarca*. 10/05/1975.
- Fernández Ferragut, Antoni. 1966. «Memorias de un concejal». *París-Baleares* 132 i 133.
- Ferrer Massanet, Rafel. 1959. «Historia del periodismo mallorquín». *La Última Hora* 17/10/1959; 19/10/1959; 20/10/1959.
- Ferrer Pujol, Pere. 1930a. *Divulgaciones sociales*. Tipografia Ferragut. Andratx.
- 1930b. *Divulgaciones higiénicas*. Tipografia Calafell. Andratx.
- Galvadà Torrens, Antoni (et al.). 1994. «Models de catàlegs de publicacions periòdiques. El cas d'Alacant, Tarragona i les Illes Balears». Dins Serra Busquets, Sebastià; Company Matas, Arnau (ed.). *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 27-50.
- García Monserrat, Ana Laura. 2006. «*París-Baleares*», *l'òrgan de difusió de l'associació Les Cadetes de Majorque. (1954-1965)*. Universitat de les Illes Balears. Palma.
- 2007. «*Les cadetes de majorque* i la seva participació en la primera etapa de la publicació *París-Baleares*». Dins *I Jornades d'Estudis Locals a Sóller*. El Moixe Demagog. Palma. 249-258.
- 2009. «*París-Baleares*, d'òrgan de difusió de l'associació *Les Cadetes de Majorque* a membre de l'Associació de Premsa Forana». Dins Company Matas, Arnau (et al.). *Els estudis i la premsa local al segle XXI. Vol. 1. La premsa*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 31-36.

- Ginard Ferón, David. 1991. «Jofre Roca, Bernat». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 7. Promomallorca. Palma. 200.
- López, Máximo. 2010. «Los orígenes del periodismo en Aranda». Dins *Diario de Burgos*. 12/12/2010. [en xarxa]. <<http://www.diariodeburgos.es>> [consulta: 29/07/2013].
- Manresa Montserrat, Maria Antònia; Mas Barceló, Margalida A. 1992. «‘El Balear’.
- Publicació dels emigrants illencs a l’argentina». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d’Estudis Baleàrics. Palma.
- Marimon Riutort, Antoni. 1989. «El Pueblo». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 14. Promomallorca. Palma. 43.
- 1991. «Juncosa Iglesias, Lambert». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 7. Promomallorca. Palma. 241.
- 1991. «La Voz Arraconense». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 18. Promomallorca. Palma. 226-227.
- 1993. *Les repercussions de les guerres de Cuba i de les Filipines a les Illes Balears*. [tesi doctoral]. 438.
- 2005. «L’exili de Bernat Jofre». *Balears*. 23/08/2005.
- Mas Vives, Joan. 1989. «Gayà Sitjar, Miquel». Dins Dolç i Dolç, Miquel (dir.). *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 6. Promomallorca. Palma. 209-210.
- Massot Muntaner, Josep. 1978. *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)*. Publicacions de l’Abadia de Montserrat. Barcelona.
- Martí Rosselló, Jordi. 1935. «Es cas d’es conseqüent Bernat Jofre Roca». *Foch y Fum*. *Setmanari bilingüe, humorístich y defensó de sa veritat*. 06/12/1935.
- Méndez Vasco, Epifanio. 2004. Un paseo por la historia socialista de Andratx 1930-1943. Agrupación Socialista de Andratx. Andratx.
- Mir, Gregori. 1990. *El mallorquinisme polític 1840-1936. Del regionalisme al nacionalisme*. Vol. 2. Moll. Palma.
- Miralles Monserrat, Joan. 2002. *Memòria històrica dels illencs baleàrics a Cuba. Històries de vida*. Fundació Càtedra Iberoamericana de la Universitat de les Illes Balears. Palma.
- Morro Marcé, Mateu; Serra Busquets, Sebastià. 1986. *L’esquerra nacionalista a Mallorca (1900-1936)*. La Magrana. Barcelona.
- Oliver, Jaume. 1981. «L’Escola Normal i la Colònia Escolar de Porto Colom (1935)». *Maina* 3. 48-53.

- Paco des Racó. 1957. «Una fecha memorable. Enero 1924». *París-Baleares* 35.
- Peñarrubia Marquès, Isabel. 1991. *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca (1917-1923)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.
- Planas Sanjosé, Antoni M. 2003. *Baltasar Porcel. La novel·la de la vida*. Lleonard Muntaner. Palma.
- Porcel Pujol, Baltasar. 1961. «A Dios». *Andraitx. Semanario de Información Local*. 28/08/1961.
- Porcel Pujol, Baltasar. 1962. «Antonio Calafell y el semanario 'Andraitx'. Un hombre y una obra ejemplares». *Diario de Mallorca*. 20/07/1962.
- 1969. «Antonio Calafell, un periodista ejemplar». *La Vanguardia*. 29/06/1969.
- 1970. «Un "S.O.S." para el semanario "Andratx"». *Diario de Mallorca*. 22/05/1970.
- 1981. *Difunts sota els ametllers en flor*. Destino. Barcelona.
- 1984. *Les illes, encantades*. Edicions 62. Barcelona.
- 1993. *El mite d'Andratx*. Proa. Barcelona.
- 2004. *Olympia a mitjanit*. Planeta. Barcelona.
- 2010. *Cròniques d'un poble. Els articles de Baltasar Porcel al setmanari Andraitx*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.
- 2011. *Les passions ocultes. Correspondència i vida. Epistolari complet (1957-1976)*. Edicions 62. Barcelona.
- Porcel Pujol, Baltasar (et al.). 1987. *Mestre Antoni Calafell. Andratx 1887-1987*. Coordinadora Parroquial de Joves d'Andratx. Andratx.
- Pujol Bosch, Antoni. 1996. «Alguns indicis sobre la història de la indústria a Andratx (183?-1960)». *Estudis Baleàrics* 53. 27-47.
- Puigserver Pou, Rafel. 2011. «La premsa forana de Mallorca». *Temps de Comunicar* 1. [en xarxa]. < <http://www.cesag.org/ghcs/tempsdecomunicar/?p=143> > [consulta: 29/07/2013].
- Quetglas, Damià. 1986. «Andratx. La llei de l'embut». Dins *Memoria Civil-Baleares* 37. 8.
- 1986. «S'Arracó. Blancs i negres». Dins *Memoria Civil-Baleares* 37. 8.
- Ramon Lidón, Mateu. 2009. «Baltasar Porcel i el setmanari Andraitx (1952-1969)». Dins Pons, Margalida (ed.). *Escripures contemporànies: Baltasar Porcel i la seva obra*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 395-423.

- 2010. «El setmanari *Andraitx*, Baltasar Porcel i la seva obra». Dins Porcel Pujol, Baltasar. *Cròniques d'un poble. Els articles de Baltasar Porcel al setmanari Andraitx*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 17-30.
- [200?]. *Biografies de les persones que donen el nom als Premis Andratx*. Ajuntament d'Andratx. Andratx. [document d'ús intern].
- Riutort Riera, Jerònima; Álvarez Martínez, Juan Miguel. 2007. «Notes sobre l'emigració andritxola a França: 1920-1939». Dins *II Jornades d'Estudis Locals d'Andratx*. [en premsa].
- Serra Busquets, Sebastià. 1992. «L'Emigració de les illes Balears a Amèrica». Dins Piña Homs, Román (coord.). *Les Illes Balears i Amèrica*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 7-46.
- Suau, B. 1968. «¿Desaparición del Andraitx?». *París-Baleares* 160.
- Tomàs Alemany, Gabriel. 1969a. «Don Bernat Jofre Roca, nombre señero para Andraitx». *París Baleares* 167.
- 1969b. «Mestre Antoni de s'impremta, un andritxol ejemplar». *París-Baleares* 170.
- Tomàs Alemany, Gabriel. 1972. *Els corbs afamegats*. Edicions 62. Barcelona.
- 1977. «Don Pedro Ferrer, el andritxol insigne». *París-Baleares* 249.
- Verdager Traversi, Joaquim. 1959. *Andraitx, la villa de los "chefs"*. Imprenta Bernat Ferragut. Palma.
- Vilanova Ripoll, Catalina. 1998. «El moviment de renovació educativa a Mallorca (1900-1936). Aportacions per a un model del seu estudi». *Arc. Quadern Informatiu de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears* 5. 17-23.

Bibliografia complementària sobre premsa

- Alemany Vich, Lluís. 1948. *Notas históricas sobre la prensa balear*. Imprenta Guasp. Palma.
- Bover de Rosselló, Joaquim Maria. 1862. *Diccionario bibliográfico de las publicaciones periódicas de las Baleares*. Imp. de la V. de Villalonga. Palma.
- Carrió Trujillano, Bartomeu. 1994. «La història de la premsa a Mallorca». Dins Carrió Trujillano, Bartomeu. *Premsa i nacionalisme a Mallorca entre 1900 i 1936*. [tesi doctoral]. 192-217.
- Company Florit, Miquel. 1994. «La premsa forana de Mallorca a l'actualitat: canvis d'actitud a la fi de 1993». Dins Serra Busquets, Sebastià; Company Matas,

- Arnau (ed.). *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 205-212
- Company Matas, Arnau. 1993. *Catàleg de 100 anys de premsa diària de les Balears*. Hora Nova. Palma.
- Company Matas, Arnau (et al.). 2009. *Els estudis i la premsa local al segle XXI. Vol. 1. La premsa*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.
- Cortés Servera, Josep; Ferrer Massanet, Rafel (coord.). 1987. *L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca (1978-1987)*. Associació de la Premsa Forana de Mallorca. Manacor.
- Ferrer Gibert, Pere. 1945. «Bibliografia periodística mallorquina». *Gaceta de la Prensa Española* 37. 1570-1575.
- Givanel i Mas, Joan (ed.). 1931-1937. *Bibliografia catalana: premsa*. 3 vol. Institució Patxot. Barcelona.
- Gracià Sánchez, Miquel Company (coord.). 1987. *L'associació de la premsa forana de Mallorca (1978-1995). 17 anys de premsa local*. Associació de Premsa Forana de Mallorca. Sant Joan.
- Mercè Frontera, Gabriel. 2005. «Premsa Forana, premsa arrelada a la gent de Mallorca». Dins Melià Garí, Joan (et al.). *Reflexions sobre el paper de la premsa local a Menorca*. Associació de Premsa Local de Menorca. Alaior. 33-38.
- Oliver, Miquel del Sants. 1903. *La literatura en Mallorca (1840-19031)*. Tip. Lit. Amengual y Muntaner. Palma.
- Pons Fàbregues, Benet. 1903. *Bibliografia de las publicaciones periódicas impresas desde 1779 hasta hoy en las Baleares*. Palma.
- Puigserver Pou, Rafel. 2012. «La Premsa Forana en el procés democratitzador de Mallorca (1975-1978)». *Temps de Comunicar* 2. [en xarxa]. <<http://www.cesag.org/ghcs/tempsdecomunicar/?p=343>> [consulta: 29/07/2013].
- Rosselló Pòrcel, Bartomeu. 2013. *El periodismo en Mallorca (1779-1873)*. Documenta Balear. Palma.
- Roura Pujol, Miquel. 1897. «La premsa periòdica mallorquina». *Revista de Menorca*.
- Sampol Ripoll, Pere. 1898-1904. *Anuario bibliográfico de Mallorca, 1897-1902. Apuntes para una biblioteca mallorquina*. Impremta de F. Guasp. Palma.

- Serra Busquets, Sebastià. 2012. «Premsa cultural a Mallorca des de la transició democràtica». Dins *Cercles. Revista d'història cultural* 15. 33-43.
- Serra Busquets, Sebastià; Company Matas, Arnau (ed.). 1994. *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.
- Torrent Martínez, Joan. 1930. «Assaig d'un cens de la premsa catalano-balear». *Butlletí de la Federació de la Premsa Catalano-Balear* juny.
- Torrent Martínez, Joan; Tasis Marca, Rafael. 1966. *Història de la premsa catalana*. 2 vol. Bruguera. Barcelona.

Recursos electrònics consultats

- Biblioteca Digital d'Andratx. [en xarxa]. <<http://portal.conselldemallorca.net/web/11427/recursos>> [consulta: 29/07/2013].
- Biblioteca Digital de les Illes Balears. [en xarxa]. <<http://ibdigital.uib.cat>> [consulta: 29/07/2013].
- Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. [en xarxa]. <<http://prensahistorica.mcu.es>> [consulta: 29/07/2013].
- Censos de població d'Andratx 1857-1950. [en xarxa]. <<http://ibestat.caib.es>> [consulta: 29/07/2013].
- Hemeroteca ABC. [en xarxa]. <<http://hemeroteca.abc.es/>> [consulta: 29/07/2013].
- Hemeroteca La Vanguardia. [en xarxa]. <<http://www.lavanguardia.com/hemeroteca>> [consulta: 29/07/2013].
- Hemeroteca La Veu de Catalunya. [en xarxa]. <http://www.bnc.cat/digital/veu_catalunya/index.html> [consulta: 29/07/2013].
- Paris-Baleares. *Organe mensuel de l'Association des Originaires et Descendants des Baléares Résidant en France*. [en xarxa]. <<http://ibdigital.uib.cat/greenstone/cgi-bin/library.cgi?site=localhost&a=p&p=about&c=parisBaleares&l=ca&w=utf-8>> [en xarxa]. [consulta: 29/07/2013].

Publicacions periòdiques consultades

- ABC (1930)
- A Dios (1961-1962)
- Andraitx (1920-1971)

Andraitx. Portavoz de la comarca (1975-1978)
Arte Musical. Revista Iberoamericana (1917)
Balears (2005)
Boletín del V Congreso Ecuarístico Comarcal (1962)
Diario de Mallorca (1962 i 1970)
Diario de Burgos (2010)
Ecos de s'Arracó (1928-1929)
El Pueblo. Periódico Independiente (1931-1932)
Es Port. Revista de la Asociación de Vecinos del Puerto (1988)
Foch y Fum. Setmanari bilingüe, humoristich y defensó de sa veritat (1935)
La Última Hora (1959)
La Vanguardia (1917 i 1970)
La Veu de Catalunya (1927)
La Voz Arraconense (1924-1936)
La Voz de María (1932)
Maricel. Periódico decenal (1931)
N'Alí. La revista de la comarca de Ponent (1986-1998)
N'Alí. La revista del municipi d'Andratx (1998-2013)
Pantaleu. Revista escolar del Colegio Nacional Mixto de Andratx (1979)
Pariatge (1979-1980)
Paris-Baleares. Organe mensuel de l'Association des Originaires et Descendants des Baléares Résidant en France (1954-1998)
Pueblo de Andraitx. Semanario defensor de los intereses morales y materiales de este pueblo (1913, 1917-1919 i 1921)
S'Aguilot. Órgano local de la O.J.E. de Andraitx (1965)
Villa d'Andraig. Semanario defensor de los intereses morales y materiales de este pueblo (1912 i 1919)

Documents arxivístics

Cens de població de 1900. Arxiu Municipal d'Andratx.
 Cens de població de 1910. Arxiu Municipal d'Andratx.
 Cens de població de 1920. Arxiu Municipal d'Andratx.
 Cens de població de 1930. Arxiu Municipal d'Andratx.
 Fons Fotogràfic Rafel Ferrer Pujol. Arxiu Municipal d'Andratx.

Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Andratx, anys 1916-1917. Arxiu Municipal d'Andratx.
Padró de població de 1924. Arxiu Municipal d'Andratx.

Fonts orals

Entrevista a Alberto Andonegui Bauzà. Col·laborador del setmanari a la dècada de 1960. Nascut a San Sebastià el 17/04/1946. Entrevista realitzada a la Biblioteca Municipal d'Andratx el 15/07/2013.

Entrevista a Gabriel Tomàs Alemany. Empleat de l'Impremta Calafell, col·laborador i redactor de l'*Andraitx* a la dècada de 1950 i 1960. Nascut a Andratx el 09/02/1940. Entrevista realitzada a la Biblioteca Municipal d'Andratx el 15/07/2013.

12. Apèndix documental

1. Fitxa del setmanari *Andraitx* (1920-1971)

I. FITXA DESCRIPTIVA

A) CAPÇALERA

1. Títol: **Andraitx**

2. Subtítol: Semanario Independiente (10/06/1920-08/05/1938); Sense (15/05/1938-23/07/1939); Semanario de Información Local (05/08/1939-16/01/1971).

3. Lemes: No

4. Vinyetes: Sí, de forma excepcional.

5. Lloc: Andratx.

6. Llengua emprada: Castellà i esporàdicament català.

B) DATACIÓ

1. Cronologia:

a) Primer número (i número en prospecte): 1, 10/06/1920

b) Darrer número: 2609, 16/01/1971

c) Suspensions: Sí, 19/04/1941-12/06/1941; 10/08/1968-07/09/1968

2. Periodicitat: Setmanal, va sortir els dijous (10/10/1920-27/07/1922), els divendres (04/08/1922-22/06/1923), els dissabtes (30/06/1923-22/12/1928; 05/08/1939-16/01/1971) i els diumenges (30/12/1928-23/07/1939).

3. Moment d'aparició al dia:

4. Col·lecció:

5. Seu social:

a) Administració: Alfons XIII 7 (10/06/1920-04/08/1922; 30/03/1923-22/06/1923), Cerdà 45 (11/08/1922-23/03/1923); Alfons XII 8 amb canvis de nom i numeració com García Hernández 8, García Ruiz 8 i García Ruiz 24 (30/06/1923-16/01/1971).

b) Redacció: Alfons XIII 7 (10/06/1920-10/11/1928); Alfons XII 8 amb canvis de nom i numeració com García Hernández 8, García Ruiz 8 i García Ruiz 24 (17/11/1928-16/01/1971).

c) Lloc on s'imprimeix: Impremta de Francesc Soler Prats de Palma (10/06/1920-10/11/1928) i Impremta d'Antoni Calafell d'Andratx (17/11/1928-16/01/1971).

C) CARACTERÍSTIQUES TÈCNIQUES

1. Format:

a) Pàgines:

a') Número: 2 (16/12/1939-20/05/1944); 4 (10/06/1920-10/11/1928; 26/07/1936-09/12/1939; 25/05/1944-16/04/1971); 6 (05/02/1933-19/07/1936); 8 (17/11/1928-29/01/1933).

b') Dimensions: 45x32 (1927); 37x28 (1943); 55x37 (1954); 55x38 (1957-1965).

b) Columnes:

a') Número: 4 (10/06/1920-10/11/1928; 05/08/1939-16/01/1971), 3 (17/11/1928-23/07/1939).

b') Dimensions:

2.- Estructura:

a) Superfície impresa: Quasi tota.

b) Superfície il·lustrada: A vegades.

- Dibuixos: Sí, de forma excepcional.

- Fotos. Color/blanc i negre: Sí, blanc i negre.

- Ubicació: Variable.

- Format: Variable.

c) Superfície de publicitat: 1/2 pàgina a números de 2 p àgines 1 p àgina a números de 4 pàgines; 2 pàgines a números de 6 pàgines; 3 pàgines a números de 8 pàgines.

d) Seccions: Secció local, Secció del consistori, Secció de s'Arracó, Secció esportiva, Secció de teatres, Secció religiosa, Seccions de diferents col·laboradors, ...

e) Fulletons de qualsevol forma: No

II. FITXA ANALÍTICA

D) EMPRESA PERIODÍSTICA

1. Aspectes jurídics:

a) Fundadors: Bartomeu Enseñat Enseñat, Pere Ferrer Pujol, Daniel Cano, Bernat Jofre Roca, Antoni Calsina Amic, Antoni Fernández Ferragut, Lambert Juncosa Iglesias i Josep Enseñat Alemany.

b) Propietat: Bartomeu Enseñat Enseñat (10/06/1920-10/11/1928); Antoni Calafell Juan (copropietari 30/06/1923-10/11/1928; propietari 17/11/1928-23/06/1969); Catalina Calafell Covas (24/06/1969-16/01/1971).

c) Editors responsables:

2. Aspectes econòmics:

a) Administrador:

a') Administrador: Bartomeu Enseñat Enseñat (10/06/1920-04/08/1922; 30/03/1923-22/06/1923); Rafel Ferrer Pujol (11/08/1922-23/03/1923); Antoni Calafell Juan (30/06/1923-23/06/1969); Catalina Calafell Covas (24/06/1969-16/01/1971).

b') Indrets de subscripció: L'administració i corresponsals a s'Arracó, Palma, França i Amèrica.

b) Preu de la publicació

a') Venda del número: 15 cèntims (17/03/1929-16/05/1942); 20 cèntims (23/05/1942-20/05/1944); 1 pesseta (1957); 2 pessetes (1965).

b') Subscripcions:

- Local, trimestral 1,5 pessetes (10/06/1921-23/07/1939); trimestral 25 pessetes (1965); semestral 50 pessetes (1965); anual 100 pessetes (1965).

- Palma i províncies, trimestral 1,75 pessetes (10/06/1920-27/01/1921); 2 pessetes (03/02/1921-23/07/1939).

- Estranger, trimestral 3,5 pessetes (10/06/1920-27/01/1921); 4 pessetes (03/02/1921-23/07/1939).

c) Tarifa de publicitat: 1 pàgina, 500 pessetes (1965); 1/2 pàgina, 300 pessetes (1965); 1/4 pàgina, 200 pessetes (1965); 1/8 pàgina, 100 pessetes (1965).

d) Tiratge: 200 exemplars (1927); 300 exemplars (1943); 500 exemplars (1954); 660 exemplars (1965).

E) EQUIP REDACCIONAL

1. Direcció:

a) Consell de redacció:

b) Director: Bartomeu Enseñat Enseñat (10/06/1920-18/08/1923); Guillem Esteva Morey (25/08/1923-15/12/1928); Antoni Calafell Juan (22/12/1928-23/06/1969); Catalina Calafell Covas (24/06/1969-16/01/1971).

2. Redacció

a) Redactors en cap: Antoni Fernández Ferragut (10/06/1920-10/11/1928)

b) Redactors: Antoni Fernández Ferragut, Gaspar Porcel *Vergera*, Joan Juan Alemany, Pere Ferrer Pujol, Daniel Cano, Lambert Juncosa Iglesias, Bernat Jofre Roca, Jaume Calafell Roca, Antoni Calsina Amic, Guillem Esteva Morey,

Josep Enseñat Alemany, Rafel Ferrer Pujol, Pere Mir, Bartomeu Terrades, Gabriel Tomàs Alemany *de sa Costa*, ...

c) Corresponsals:

S'Arracó: Guillem Castell Vich *Nou*.

Port d'Andratx: Jaume Tortella Pieras *Mahona*; Joan Bauzà Bauzà *de la Romana*.

Es Capdellà: Miquel Sastre Tous; Maties Balaguer.

Calvià: Bartomeu Vaquer; J. Pallicer.

Estellencs: Mateu Vidal Riera.

Palma: Gaspar Alemany.

Barcelona: Manel Santana; Onofre Alemany *de s'Escultó*.

Reims: Joan Bosch *Forné*; Gabriel Calafell *Mir*.

Grenoble: Pere Bonnín; Antoni Bonnín.

Brest: Maties Alemany; Pere Alemany.

Nantes: Antoni Flexas *Pujola*.

Rouen: Francesc Vich.

Tours: Joan Bosch.

L'Havana: Maties Enseñat; Bartomeu Terrades.

Batabanó: Bernat Alemany *Picúa*.

Nova York: Gabriel Alemany.

d) Dibuijants: Sr. Roca; Onofre Alemany Bosch *Escultó*; Francesc Mollera Moreno; Joval.

e) Fotògrafs: Rafel Ferrer Pujol; Joan Alemany Simó.

3. Col·laboradors habituals:

Pere Ferrer Pujol, Josep Enseñat Alemany, Antoni Calsina Amic, Lambert Juncosa Iglesias, Antoni Fernández Ferragut, Daniel Cano, Jaume Calafell Roca, Bernat Jofre Roca, Guillem Esteva Morey, Elvir Sans Rosselló, Joaquim Ferrer Ribera, Joan Juan Alemany, Rafel Ferrer Pujol, Gaspar Forteza Cambra, Francesc Bonnín, Josep Bernat Bisañes, Francesc Creixell Alemany *Perejordi*, Pere Soler, Carles Maristany, Pere Mir, Joan Bauzà Bauzà *de la Romana*, Santiago Puente Alemany, Maties Flexas Moner, Josep Barbosa Gelabert, Miquel Gayà Sitjar, Pere Joan Pujol Abraham, Guillem Pieras Pujol *Seguina*, Miquel Mas Ginard, Antoni Vera Tomàs, Baltasar Porcel Pujol, Gabriel Tomàs Alemany *de sa Costa*, Bartomeu Terrades, Rafel Enseñat Tomàs, Jaume Enseñat

Juan, Gaspar Rosselló Enseñat, Alberto Andonegui Bauzá, Gabriel Jofre Mir Conrer, ...

4. Publica textos d'altres publicacions:

La Voz Arraconense, *El Obrero Balear*, *La Vanguardia Balear*, *El Día*, *La Última Hora*, *La Almudaina*, *Baleares*, *La Veu de Catalunya* (Barcelona), *La Vanguardia* (Barcelona), *ABC* (Madrid) o *La Libertad* (Madrid).

F) TEMÀTICA I IDEARI

1. Tendència política, social, econòmica i cultural:

Liberal durant el final de la Restauració i la Dictadura de Primo de Rivera però està obert a participacions de regionalistes, republicans i socialistes.; durant la II República es partidari del Partit Republicà de Centre i antiesquerrà i anticatalanista. Econòmicament defensa el liberalisme. Manifesta una preocupació per la millora del poble en temes d'economia, urbanisme, sanitat, educació, cultura, ...

2. Propòsit (editorial primer número):

Cerca l'expansió intel·lectual, dur la veu del poble a terres llunyanes on treballen els andritxols, no ser censor ni moralista i estar obert a totes les idees.

3. Polèmica amb:

Pueblo de Andraitx, perquè aquesta publicació representa al conservadorisme.

El Pueblo, perquè tenen idees polítiques diferents i per enfrontament entre col·laboradors de les publicacions.

La Voz Arraconense, per enfrontaments entre un col·laborador del setmanari i el director de *La Voz Arraconense* i pel tema de la independència de s'Arracó.

Maricel, perquè aquesta publicació representa al republicanisme que governa a Andratx i critica als liberals i al Partit Republicà de Centre. Durant la II República l'enfrontament és constant.

La Vanguardia Balear, per crítiques que fa Jeroni Massanet *Manitas* a la publicació i al consistori i per donar suport a les altres revistes andritxoles en els seus enfrontaments amb el setmanari.

Foch y Fum, perquè l'*Andraitx* es nega a publicar un comunicat d'Esquerra Republicana Balear d'Andratx sobre l'expedient obert a Bernat Jofre per participar a un acte polític a finals de 1935.

4. Temàtica de les il·lustracions:

Els dibuixos son caricatures de personatges del setmanari, dibuixos de paisatges o patrimoni. Les fotografies documenten actes socials, culturals o esdeveniments històrics.

G) DIFUSIÓ

1. Distribució: A l'administració; per via postal a Palma, Barcelona, França i Amèrica; a través del repartiment pels corresponents.
2. Zones de difusió: Mallorca, Barcelona, França i Amèrica.
3. Lectors:
 - a) Nombre: Superior al tiratge.
 - b) Composició: Andritxols de tot el món.

III. ASPECTES HISTÒRICS

1. Significació:

Publicació periòdica de més llarga durada a Andratx. Testimoni documental de 50 anys de la vida d'un poble, unes illes i un país. Revista on s'inicia en món del periodisme l'escriptor andritxol més universal, Baltasar Porcel Pujol.

2. Font històrica:

a) Temes als quals hi dedica especial atenció:

Andratx, emigració, política municipal i nacional, educació, cultura, esports, religió, agricultura, ...

b) Articles destacats:

Lambert Juncosa Iglesia: «Por y para la carretera de Andraitx»

Josep Enseñat Enseñat: «Mirando a la Graduada»

Pere Ferrer Pujol: «El Sagrario de la salud»

Puente Alemany, Santiago: «Proclamación de la República en Andraitx»

Anònim: «Una necesidad vital para Andraitx. La traida de aguas»

Baltasar Porcel Pujol: Articles de la secció «Puig Cornadó»

c) Informacions destacades:

Totes les que es refereixen a la història d'Andratx, en especial, a l'emigració, la política municipal, la indústria turística, els esports, la cultura, la religió o les festes.

d) Números especials dedicats a:

El 476 (04/08/1929) és un número de 14 pàgines dedicat a les noces d'or a la medicina de Pere Ferrer Pujol.

e) Llibres o premsa que anuncia:

Llibres i premsa que es ven a l'Impremta d'Antoni Calafell, destaca l'ABC.

f) Tipus d'anuncis:

Articles de l'Impremta Calafell, comunicacions del consistori, establiments del municipi, de Palma, de Barcelona, de França, d'Argentina o Cuba, espectacles dels teatres, companyies navilières, asseguradores, entitats bancàries, ...

IV. LOCALITZACIÓ DE FONTS

Biblioteca Municipal d'Andratx (digitalitzat):

Col·lecció quasi completa on falten 36 números.

Família de l'impressor Antoni Calafell:

Col·lecció quasi completa on falten 84 números.

Biblioteca Pública de l'Estat a Palma:

De juny de 1920 a desembre de 1922; de 1933 a 1941; de 1946 a 1951; 1955; de 1956 a 1959 números solts; de 1960 a 1970.

Biblioteca Bartolomé March:

De 1938 a 1961 números solts; de 1962 a 1971.

Arxiu Municipal d'Andratx:

Números solts de diferents anys.

Biblioteca Lluís Alemany Vich:

1240 (08/07/1944); 2076 (17/11/1956); 2602 (28/11/1970); 2616 (17/05/1975).

V. INFORMACIÓ SOBRE ALTRES PERIÒDICS

Villa de Andraig, informa sobre el seu fundador i alguns col·laboradors.

Hojas de Democultura, única referència que existeix sobre la publicació que avui es troba desapareguda.

Pueblo de Andraitx, informa sobre la composició del periòdic i la seva tendència política.

El Pueblo, informa sobre la composició de la publicació i la seva tendència política.

La Voz Arraconense, informa sobre el seu sorgiment, la composició de la revista i els números extraordinaris que publica

Maricel, informa sobre el seu sorgiment, la composició del desenal i la seva orientació política.

La Voz de María, informa sobre el seu sorgiment i els números especials que publica.

VI. OBSERVACIONS

El 30/06/1923 es fusiona amb el setmanari *Pueblo de Andraitx*.

La col·lecció presenta multitud d'errors en la numeració pel que és més fàcil citar-la amb referència a la data de publicació.

Falta recuperar 36 números de la col·lecció:

Del 1921, 11 números: 06/01/1921; 27/01/1921; 17/02/1921; 24/02/1921; 17/03/1921; 14/04/1921; 21/04/1921; 02/06/1921; 16/06/1921; 21/07/1921; 01/09/1921

Del 1923, 4 números: 26/01/1923; 16/03/1923; 23/03/1923; 15/06/1923

Del 1927, 1 número: 20/08/1927

Del 1928, 1 número: 13/10/1928

Del 1929, 1 número: 19/05/1929

Del 1930, 2 números: 20/04/1930; 14/12/1930

Del 1931, 5 números: 11/01/1931; 08/02/1931; 05/07/1931; 02/08/1931; 13/09/1931

Del 1932, 3 números: 17/04/1932; 10/07/1932; 18/12/1932

Del 1933, 3 números: 15/01/1933; 26/02/1933; 16/04/1933

Del 1934, 2 números: 24/06/1934; 23/12/1934

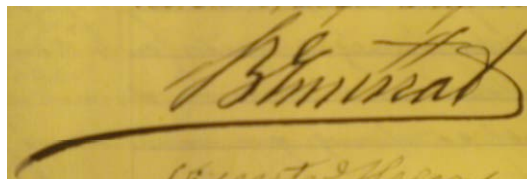
Del 1936, 1 número: 03/05/1936

Del 1952, 1 número: 19/01/1952

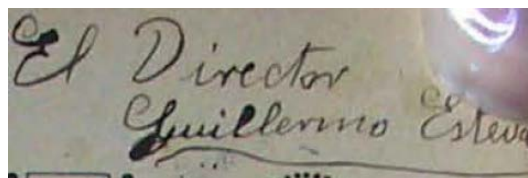
Del 1958, 1 número: 13/12/1958

2. Imatges dels personatges relacionats amb el setmanari *Andraitx*

Signatura de Bartomeu Enseñat Enseñat al llibre d'actes de l'Ajuntament d'Andratx en la seva època com a batle³²¹.

Darrera signatura de Guillem Esteva Morey com a director del setmanari³²².

³²¹ Llibre d'actes de l'Ajuntament d'Andratx, anys 1916-1917. Arxiu Municipal d'Andratx.

³²² *Andraitx. Semanario Independiente*. 15/12/1928.

Retrat d'Antoni Calafell Juan³²³.

Retrat d'Antoni Fernández Ferragut³²⁴.

³²³ *París-Baleares* 170.

³²⁴ *París-Baleares* 181.

Retrat de Pere Ferrer Pujol³²⁵.

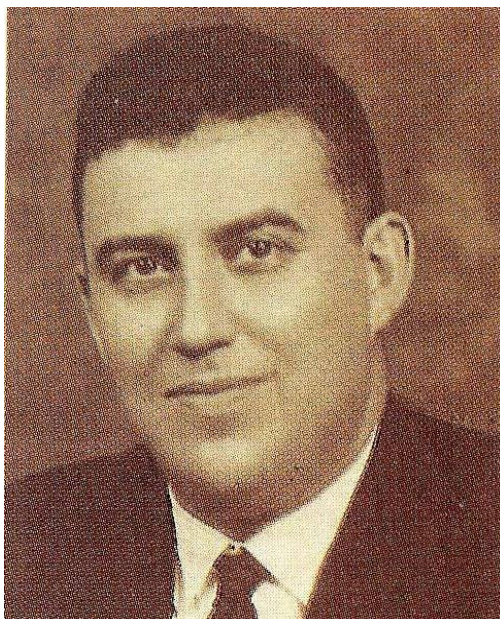
Retrat de Lambert Juncosa Iglesias³²⁶.

³²⁵ *París-Baleares* 249.

³²⁶ *París-Baleares* 146.

Retrat de Bernat Jofre Roca³²⁷.

Retrat de Josep Enseñat Alemany³²⁸.

³²⁷ Dolç i Dolç, Miquel (dir.). 1991. *Gran Enciclopèdia de Mallorca*. Vol. 7. Promomallorca. Palma. 200.

³²⁸ *París-Baleares* 151.

3. Evolució de la capçalera del setmanari entre 1920 i 1945.

Primera capçalera (1920-1921)

Año I
Andraitx (Baleares) 10 Junio 1920
Núm. I

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN	
Por trimestre anticipados	750 ptas.
En Andraitx	175 »
Provincias	175 »
Extranjero	350 »

Redacción y Administración
ALFONSO XIII, 7

ANDRAITX

Semanario
Independiente

DIRECTOR - GERENTE: D. Bartolomé Enseñat

Dos palabras

Vaya por delante nuestro más cordial saludo para todos.

Al hacer nuestra primera salida, queremos advertir a quien no lea, que no nos consideramos encargados de realizar misión alguna de más o menos trascendencia. Nuestros aspiraciones son mucho más modestas.

Al empezar la obra, que hoy comienza, lo hacemos obedeciendo lealmente a un íntimo deseo de expansión intelectual.

No pretendemos ser molestos, fustigadores ni ejercer de consejeros impertinentes. No queremos cargar sobre nuestra conciencia el compromiso de actuar como censores de la vida pública. Nuestra labor ha de ser humilde y proporcionada a nuestras fuerzas.

Queremos recoger todos los fatídicos de la vida en nuestro rincón y glosarlos conforme a nuestras impresiones y creencias. Queremos llevar a los que luchan bajo otros cielos un eco de la Patria lejana.

Si alguno se siente con espíritu para acudir a nuestro lado y sumar su valor a nuestras fuerzas, sepa que nuestros umbrales dispensan generosa hospitalidad a todas las ideas.

Sea pues este saludo una invitación a todos aquellos que quieran honrarnos colaborando en esta obra de entusiasmo y buena fe.

La Redacción

COLABORACIÓN

Palabras.....

Una viva satisfacción produce en mi ánimo una visita, una cariñosa visita, en la cual, honro lamercedo, se me solicitan unas cuartillas para el primer número de un Semanario, que con el título de ANDRAITX ha de aparecer muy su breve en un pintoresco pueblo, que sólo es por ser el de mis padres, el de mis amigos, y que sólo fuera de hecho, de vez el espíritu, los sentimientos, la conciencia y no el cuerpo, la materia, quienes tomarán carta de naturaleza.

Y muy gustoso acepto tan galante ofrecimiento que, reconociéndome me lleva a escribir unas líneas que quisiera impregnar de ese idealismo que me anima, y que semeja ser también, el impulsor de quienes se lanzan a una lucha romántica y desinteresada.

Es que en su pecho, late fuerte un ideal renovador, algo así como un deseo inmenso de romper con la rutina, con los moldes anticuados, algo en fin que significando cultura y progreso quisiera sacar de su aislamiento a sentires importantes de opinión, que apáticos e indiferentes contemplaban la sucesión paulatina de unos días tranquilos, que en placida quietud van sustituyéndose en un ambiente siempre hermoso, pero siempre el mismo.....

Ignoro si ANDRAITX tendrá tendencias políticas; desconozco por más que lo presumo, la ideología de sus elementos directores; pero cuando en el delicioso pintoresco valle de un tan hermoso pueblo, cuyo nombre es el del semanario, rasga la monotonía del vivir cotidiano un grito de juventud, que repentinamente por todo el llano llega a quienes laborando en lejanas tierras ansían el ambiente del terruño en que nacieron y en el cual dejaron a sus esposas y a sus hijos, cuando unos jóvenes sacrifican su cómodo *far niente* a una lucha planteada en difíciles circunstancias, es porque sienten un ideal, es porque ellos representando la virilidad de la idea, han sido acariciados por la ola de renovación que irradiando por todo el mundo va desde los prados a las montañas matizada de algo nuevo, de algo que nunca sentido significa la más grande revolución que jamás se registrara en el orden de las ideas.

Las luchas sociales, que consecuencia de esta ola renovadora han planteado en todas partes los tiempos actuales, precisan para su solución de la existencia de una opinión que marque los derroteros por que deba encauzarse la moderna tiranía, alentando o moderando ambiciones siempre dentro de una perfecta comprensión de la palabra *justicia*, que distinta según las épocas, tan claramente sabe manifestarse en aquellos ambientes sanos, que desprendidos de todo egoísmo evolucionan al compás de las exigencias de la constante cuestión social.

Por eso, y porque la actualidad así lo requiere, es de desear que ANDRAITX sea un periódico de opinión. Quienes dirijan este semanario, deben encauzarlo por derroteros políticos que signifiquen un aumento en el número de aquellos que luchan por sus ideas en aras de un mayor impulso o de una modificación de las instituciones, rompiendo con la indiferencia cuyos mejores efectos son la conservación de una estabilidad suicida.

Y no se alarmen los lectores ante la afirmación, por demás fundada, de que precisan políticos en un país en donde si algo sobra son gentes que desean gobernar, hombres que medran a la sombra de un régimen injusto y desgastado de puro viejo.

Pero si esto ocurre, adviértase que es precisamente por falta de políticos, y no de aquellos que ambicionan ser gobernadores, diputados y ministros, con sólo los méritos de un compadrazgo o un cacicato; sino de aquellos que, en un ambiente reducido y eliminados de toda consideración oficial laboren sin descanso, sin fatiga, para incalcar en ánimos aletargados necesarios sentimientos de ciudadanía, con el fin de que comprendan las gentes que el ser ciudadano exige algo más, que depositar de un modo indiferente una candidatura cualquiera en una urna electoral.

Por todo esto, no me cabe duda que el Semanario para el cual son estas líneas sabrá mantener viva y ardiente una sana opinión que derriberá por derroteros políticos radicales o reaccionarios, que más da mientras sean signo de vida, de fuerte vida espiritual. No importa que las ideas sean equivocadas con tal que sean sentidas. Mas vale un organismo enfermo que un cuerpo muerto.

JAIME ENSERAT ALERMAN

Crónicas palmerasanas.

A través de mis lentes

LA ALPARGATA

Es indudable que en Palma nos vamos cosmopolizando de día en día. Hasta nótese que el ambiente va adquiriendo este *cachet* característico de las grandes capitales, pero seamos sinceros, no estamos más que al principio del comienzo.

Precisamente por este afán de asimilamiento es por lo que todos nos vamos convirtiendo en monos vulgares. Vino de «allende los mares» la noticia de que la alpargata estaba a la moda, y como nuestros pollitos «bien», nuestras damiselas a la *demure*, los eternos muñecos del cien mil veces cursi y ramplón Paseo del Borne, se lanzaron a la calle calzados con el democrático utensilio. Y ¿qué ocurrió?

Lo natural, lo fatalmente lógico. Los que compraron alpargatas ahora han tenido que pagar dos facturas: la de zapatero y la de alpargatero. Y es muy natural. Razonando solamente un poquito se comprenderá fácilmente que la tal medida no tenía de práctica más que el nombre.

La alpargata es este año lo que en otros fue una corbata con los colores nacionales o un bastón con tirillas de piel: un nuevo objeto de moda, con la gran diferencia que esta vez, su inventor, con buena o mala fe, *le ha dado a sus* haciendo alarde de una importunidad alarmante.

El obrero, el empleado que encontraba con este calzado, un alivio para su presupuesto económico, ahora se han fastidiado, y esto es evidente. Como los aumentos provienen del exceso de demanda, he ahí por qué la alpargata vale hoy el doble de antes. Mas aún; ¡cuálquiera adopte este calzado como único! y el día que llegue un poco, como paleta de candidato a una pulmonía fulminante.....

En una palabra, siempre hablo considerando las cosas como cosas útiles, que es como pueden utilizarse; pero como perjudiciales, cosas que no sirven derecho.

El dilema que con esto ha salido

Andraitx - Balears, 9 de Juny de 1921

Any 11

Nº 53

ANDRAITX

Semanario independiente

1.50 Ptas.

TRIMESTRE

Precio: suscripción por adelantado: 1.50 ptas.
 id. en provincias: 2
 id. en extranjero: 4

Redacción y Administración

Alfonso XIII, 7

DECIAMOS AYER...

Mañana cumple el primer año de nuestra existencia, el primer año de vida en una época eminentemente difícil y precaria y la verdad, sentimos ahora, como humanos y como mortales, una alegría inmensa, vemos como ha tomado cuerpo real lo que fué nuestra suprema ilusión, contemplamos, en nuestra casa, las colecciones completas de nuestra querida hoja semanal y el corazón se enternece: allí hemos vertido un año de nuestra juventud, en aquellas páginas hemos impregnado nuestras penas y nuestros optimismos, en días crecientes de desesperación hemos desahogado nuestra alma transformando en letras, los gritos de rebeldía o de dolor que forcejaban en nuestros pechos.

Y como el hombre cuando se cree dichoso, quiere que participe de su dicha los demás, así nosotros os brindamos nuestra alegría. Para todos, que sea nuestro optimismo de hoy y para ti patetizando lector que has seguido desde el primer número, nuestra torpe labor, para ti querido amigo desconocido, el más profundo agradecimiento y la más pura demostración de afecto.

Es costumbre en todo aniversario periodístico, verificar un estado comparativo de las promesas hechas y de las promesas cumplidas: una especie de balance. Nosotros, queríamos rehacer este comparativo creado por la costumbre. ¿Para qué hablar de nuestros trabajos? Cuanto hemos hecho, bueno o malo, ha sido inspirado por nuestra aconcordado amor hacia esta favorecida tierra, todo nuestro esfuerzo, absolutamente desprovisto de toda aspiración de lucro imposible en estos tiempos, ha sido la de santar nuestra tierra y lograr para ella cuando estuviere a nuestro alcance.

EL PERIODISMO

S Plátón, el más sublime escritor de la Grecia, haciendo hablar a Sócrates, dijo, hace ya veinte y dos siglos, o sean años mil seiscientos años antes de la invención de la imprenta, calificaba la escritura de *Voz infinita ideada, ya por algún Dios, o ya por divino hombre, lo que traducido al equivalente valor del moderno lenguaje significa, según un egregio sabio español: Una voz perpetua e inmensa de origen divino, no tiene nada de extraño que hoy, al ver lo asombrosamente aumentada que ha quedado la trascendencia de esa voz con la invención de la imprenta; al ver cómo gracias a los maravillosos medios de reproducción que las ciencias físicas inventan de continuo en nuestros días, la prensa periódica se ha ido convirtiendo en una especie de red nerviosa de la inteligencia, cuyas impresiones, cualquiera sea su origen, con vertiginosa rapidez transmite a todos los órganos del cuerpo social; al ver cómo se ha invertido en un vehículo, en un alado conductor del pensamiento, que salvando las dificultades del tiempo y del espacio, difunde y propaga a todas partes el centelleo luminoso de todas las ideas y de todos los ideales, no tiene nada de extraño, decíamos, que hoy sea la prensa periódica apellidada *palabra poderosa del ideal, cuarto poder, corriente del pensamiento a través de las masas, etc., etc.**

Todo esto se ha dicho que es la prensa periódica, y todo ello puede ser mientras responda a su elevada misión. Ella es, en efecto, uno de los más potentes instrumentos de transformación del mundo, uno de los más activos fermentos para el desenvolvimiento de la conciencia pública, uno de los medios más eficaces para modificarla, encausarla y hacerla marchar en una dirección determinada y fija. Por eso comprendemos cuán mucho ha de imponer a todo espíritu bien intencionado tomar la pluma para hacer públicos y permanentes sus conceptos, y cuán mucho ha de temblar si pone en parangón su pequeño con la inmensa obra de los deberes que el escribir para el público impone. Pues qué, ¿quiere ningún escritor público ignorar que uno de sus más sagrados deberes es exponer la verdad? ¿quiere ignorar que uno de sus sagrados deberes es realizar y difundir el bien? Y puesto que para exponer la verdad y predicar el bien no basta poseer la bondad del propósito, sino

que precisa y se requiere además tener dotes nada comunes de virtud y perspicuidad. ¿No se ve claramente que esa sola consideración es más que suficiente para poner espanto en todo corazón probo y generoso?

¡Ah! sí, grande, grandísima es la responsabilidad del periodista, porque es grande, grandísima la influencia que para el bien o para el mal puede ejercer la prensa periódica en la vida y modo de ser de una localidad o de un país. Para que esté siempre en disposición de servir a lo primero, que es seguramente lo que a todos nos interesa, es necesario, es indispensable, en otras condiciones, que tenga carácter, fisonomía y tendencias propias y netamente definidas: es indispensable que toque, como vulgarmente se dice, con sus propias manos las necesidades del pueblo, y que recoja las palpitaciones de todos sus anhelos; es indispensable que con verdadero deleite busque que su conciencia y su pensamiento marchen al unísono con el pensamiento y el corazón de las multitudes, de las multitudes sanas por supuesto, pensando y obrando siempre por encima de todas las pasiones y de todos los intereses y de todas las máculas de la política al uso; es indispensable que en todos los momentos procure dirigir la opinión pública, si bien inspirándose siempre en sus vibraciones, oro rectificando sus errores, oro fustigando sus vicios, oro ensalzando sus virtudes, y todo sin consideración ni piedad a nada ni a nadie, y estén donde estén. En una palabra, es indispensable que lleve e infundir en todos los corazones y en todas las conciencias, y de una manera constante y permanente, ideas y sentimientos de justicia y de bondad, de derecho y de honradez.

Una prensa periódica que en tales condiciones no podrá por menos de ocupar un lugar preferente y distinguido, en la consideración del pueblo; no podrá menos de contar con las simpatías y adhesión de la opinión general, ni podrá por menos de identificarse con ella hasta el extremo de llegar a convertirse en expresión gráfica de sus afecciones y aspiraciones. Y entonces, aquella hoja de endeble papel, elevada a los honores de banderas de símbolo, la personificación del pensar, sentir y querer de un determinado y más o menos numeroso núcleo o colectividad, tendrá derecho, apoyada por la mirada feroz de innumerosos amigos, tendrá derecho a erguirse como de potencia a potencia ante cualquier poder o autoridad, y exigir el debido respeto y hasta obediencia.

ANDRAITX (Baleares) Domingo 15 de Mayo de 1938

ANDRAITX

Precios: suscripción local . 1'50 ptas. trimestre
 id. en provincias . 2 id id
 id. en el extranjero. 4 id id

Número suelto
 15 céntimos

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN:
 Calle García Ruiz, 8

PARA ESTA TARDE

Andraitx debe cumplir con su deber

El pueblo de Andraitx está hoy de fiesta: le cabe el honor de celebrar un acto benéfico en pro de los soldados mallorquines que allá en los campos de batalla de la Península, están salvando el honor de nuestra Madre Patria.

El partido de fútbol que se celebrará, D. M., esta tarde, en el campo de juego de esta villa, entre elementos locales y del Ejército, es a beneficio de nuestros hermanos que luchan, caen y mueren, defendiendo el honor de nuestra tierra, en pugna contra los esbirros de Moscov que en un día, helasto, pretendieron esclavizar al pueblo español, creador y colonizador de pueblos y naciones; pretendieron clavar sus garras sangrantes en el sagrado suelo de la España inmortal, sin pensar que allí, en el puesto del honor, en el puesto de sacrificio, estaba, fustil en mano, para defenderlo, el soldadito español.

Por esos soldaditos —por los combatientes que en los frentes de la Península llevan la representación de Mallorca— va destinada la recaudación que se obtenga del partido de esta tarde.

Andraitx, sumamente patriota, no podrá faltar en esta cruzada deportiva que Mallorca está llevando a cabo para aliviar en algo a nuestros hermanos, a la juventud deportiva mallorquina, que allí nos representa.

Andraitx, con el festival deportivo benéfico de esta tarde, se suma a los actos deportivos realizados en Palma, Luca, Felanitx, Llo Puëb, etc., etc., demostrando su profundo amor a los que allá, en tierras hermanas de las nuestras, contribuyen a la Gran Cruzada Nacional de Franco el Conquistador.

Desde estas columnas, y con el corazón lleno de ¡Arriba España!, para ellos, pedimos la colaboración de todos los habitantes de este pueblo: el aficionado porque lo es; y el que no lo sea, solo por instinto patrio.

Y de este modo, contribuiremos en algo al bienestar y alivio de esa heroica juventud, que en los campos de batalla peninsulares, está salvando el honor de la españolísima tierra de Mallorca.

Antonio Barceló
 (Delegado de deportes de la Delegación Provincial de Asistencia a Frentes y Hospitales).

* * *

El partido de fútbol —amenizado por una Banda de Música— será presidido por las Autoridades locales y la Delegación local de Asistencia a Frentes y Hospitales.

Empezará a las cinco de la tarde.

Regístran precios populares.

Asociación Católica de Padres de Familia de Andraitx

Cualquier que esta Asociación ha dirigido a todas las de Mallorca.

Sr. Presidente:

Me distinguido amigo: Por indicación de la Asociación Provincial de Padres de Familia, la de esta Villa ha organizado un Día de Retiro Espiritual, que se celebrará, Dios mediante, el domingo 22 del actual, en el Oratorio de Puguera, situado en la ensenada del mismo nombre, en la que apareció, mutilada bárbaramente por los rojos, una imagen del Santo Cristo, en los primeros meses del Glorioso Movimiento. Hecha su restauración, fué trasladada, procesionalmente, el 24 de abril último, a dicho lugar para su veneración.

En la estación del ferrocarril de Palma habrá dispuesto un servicio de autocars que saldrán para dicho Oratorio a las 9 y media. Dándose principio al acto, a las 10 y media, con la Santa Misa.

En el «Hotel Maigra», situado junto a la playa del Caserio expreso, se servirá comida a quien lo desee a cuatro pesetas cubierto. Suplicando se avise hasta el 19 inclusive el número de comensales, a esta Asociación de Andraitx o a la de Palma, Zavella 17, así como el número de los que piensen utilizar el servicio de autocars.

Olvio es recordar la asistencia a los días de Retiro pero de manera especial al que nos ocupa, porque además de los fines que se persiguen en los mismos, éste de un modo primordial ha de ser en honor y reparación de los agravios y profanaciones hechas a la imagen de Cristo que providencialmente fué elegido uno de los más hermosos rincones de Mallorca para su veneración.

Padres de Familia, acudid a tan piadoso acto en desagravio de las ofensas y sacrilegios inferidos a Dios por sus enemigos.

May de V. atento y afmo. amigo,
E. Presidente,
J. Barbosa

AÑO XVII

ANDRAITX

SEMANARIO DE INFORMACION LOCAL

NUM. 397

REDACCION Y ADMINISTRACION:
Calle de Garcia Ruiz, n.º 8

|| Número suelto ||
15 céntimos

Sábado 5 de Agosto de 1939
AÑO DE LA VICTORIA

Nuestras reformas y nuestra conducta

Te prometimos, lector, unas reformas: ahí las tienes. Reformas modestas; pero que ponen de relieve que nosotros no hemos de rendirnos a una apacible siesta, en estas horas solemnes ribeteadas por el laurel de Franco.

Aparece este semanario con nuevos tipos de letra y con tamaño de mayor dimensión, en esos días que corren al regazo de la Victoria. Pero, advierte el lector que nosotros damos a nuestra victoria, a la victoria española, sus adecuadas proporciones.

El Caudillo nos ha llevado al triunfo, a un triunfo sobre nosotros mismos, porque eran españoles quienes combatían en ambos parapetos. Y esto significa mucho más que ganar tierra o mar o espacio. Se trata de un triunfo plenamente espiritual, porque en lo material, irremisiblemente, se dará ahora, por añadidura.

Por eso, en la apoteosis magnífica de esa resurrección integral del país, cada estadio ha sufrido su transformación, al lograr su propia victoria. La victoria del soldado español ha llevado tras sí la victoria del obrero español, del sabio español, del productor español, del médico, del arquitecto, del abogado, españoles, y ¡no digamos! del periodista español. Porque, hay que decirlo, la victoria de Franco es la victoria de la dignidad y de la dignificación española.

Urgía esa dignificación en la prensa. Una democracia enferma había llenado el solar español de resentimientos y lo mismo se dejaba sentir en la mísera aldehuela que en la capital del país. Un periodismo zafio envenenaba el ambiente ibero. A fuerza de improperios se quería ahogar toda voz serena o culta, disconforme con el plebeyismo de osados y arrivistas. Aquel plebeyismo consistía en afanarse en tratar igualmente a los desiguales, y comenzó exactamente a últimos de 1930.

Inútil era repetir, como repetíamos: «El oficio de escribir, como las manzanas de las Hespérides, no deben ponerse al alcance de todas las manos». Y para contestar —*audaces fortuna iuvat*— se creía bastante tener osadía incivil, quince años de irresponsable edad, y una ignorancia indolente, disimulando una avispada guardia al cajón del pan. De ahí innúmeros concurrentes, disputándose la presa en la arena pública.

Entonces teníamos nosotros nuestra posición y pertenecíamos a un grupo, y en la jerga de la lucha, sentíamos que contábamos con «amigos» y «adversarios».

La victoria de Franco ha hecho que no haya más que españoles. Aquella indignidad pública y aquel vocerío, han pasado para siempre. ¿Cuáles son los órganos a través de los cuales se manifiesta la vitalidad total de los españoles? El Estado, el Municipio, la familia, el sindicato de productores. Y por eso la prensa queda al servicio del Estado, del Municipio, de la familia y de la riqueza patria.

Nuestra misión, reducida al área local cobra acentos propios. Si siempre nos mostramos defensores de los intereses del pueblo que da nombre a este semanario, ahora más que nunca intensificaremos humildemente esa labor. Sería ridículo que nos propusiéramos una tarea peculiar de gran rotativo. Nosotros solo podemos ser un débil reflejo de los grandes anhelos e iniciativas nacionales. En cambio, sí, podemos acentuar nuestra tarea: defensora de cuanto es andritxol.

Sean estas líneas, la reiteración de nuestra promesa. Adelante, pues. Y sépase: para nosotros no quedan más que andritxoles. Quien se acerque con la intención buena será bien recibido con tal que venga a colaborar en esa obra que dirige el Caudillo, y que tiene por fin hacer más grande y más próspero cada cachito de tierra hispana.

Los tres años que hemos ido desarrollando, desde que comenzó la lucha, abonan una conducta y una nobleza. Porque hay una cosa que desconocemos: el rencor. Ahora, solo el favor del público puede hacer que nuestro propósito resulte eficaz y sea provechoso para todos.

DELEGACION LOCAL C. N. S. Ministerio de Organización y Acción Sindical

AVISO

a las empresas y patronos

Declarado obligatorio que los elementos patronales y obreros den aviso de los puestos vacantes y de la falta de trabajo a la Oficina de Colocación respectiva, y ampliada dicha disposición por el Decreto del Ministerio de la Gobernación de 16 de Mayo último obligando a las empresas y patronos a solicitar de la Oficina de Colocación el personal que necesitan, se pone en conocimiento de los interesados que el incumplimiento de dichos preceptos se sancionará con multas de **50 a 500**

pesetas, según las circunstancias que en el caso concurren.

SALUDO A FRANCO
¡ARRIBA ESPAÑA!

El oro de España

Gran satisfacción ha producido entre nosotros, como en todo el territorio nacional, la noticia de la llegada a Madrid, la noche del 31 de Julio, de cinco camiones blindados con las cajas que contenían las 40 toneladas e i total (8 cada uno de los vehículos) del oro español que Francia acaba de restituírnos, en virtud de sentencia del tribunal civil del Sena. Al entrar los vehículos en el patio de la Central del Banco de España, prorrumpió el público en vítores a la Patria y al Caudillo; expresando así su alegría por el retorno del precioso metal de que los rojos habíamos desposeído. Justo es, pues, que celebremos todos la justicia que al fin se ha hecho.

El Delegado Local de Educación Popular
Agustí
 Sábado 27 Mayo de 1944

ANDRAITX

SEMANARIO DE INFORMACIÓN LOCAL

AÑO XXIII	Redacción y Administración: Calle de García Ruiz n.º 24	NÚM. 1234
-----------	---	-----------

A guisa de prólogo

Dinámico, ameno, práctico, tan ilustrativo y educativo como se pueda, en guataposición con las reglas del arte aplicado a las publicaciones, es lo que pretendemos sea asiduamente nuestro semanario en esta nueva etapa de su existencia que iniciamos con el presente número, después de un prolongado letargo. Para conseguir este remozamiento que el lector advertirá, ha sido constituido un cuerpo de redacción compuesto por la mas heterogénea de las expresiones. De él forman parte, con esferas de acción bien delimitadas, personas representativas de los sectores intelectuales de la villa y de distinta condición social, con el sano propósito de servir a la opinión local y dar a la publicación un sabor eminentemente popular, pues es el mismo vecinalario quien lo compondrá a través de las personas de tal investidura.

Nuestra satisfacción vendrá colmada sabiendo que ANDRAITX es leído con avidez y es recomendado. No a mas aspiramos porque nuestra ambición se circunscribe a eso.

Cómo es premis ineluctable de la Prensa, respecto a su cualidad informativa, procuraremos que la vida local quede totalmente reflejada en nuestras columnas, reproduciendo en ellas cuanto, écos registre en todos sus ámbitos; patrocinaremos resueltamente las iniciativas que redunden en la prosperidad del Municipio, prestando el servicio atento del centinela para preservarlo de una alarmante decadencia; estimularemos gratamente la propensión al desarrollo artístico sano e inconcebiblemente postergado de nuestros medios sociales y exonerado de nuestras costumbres tan dadas al arte antonomástico; seremos, finalmente, leales consejeros en las empresas de destitución importante, fijando, con decidida sinceridad, el punto de vista que consideramos preciso y que las conveniencias de Andraitx precíen.

Sirvan, pues, estas líneas de cordial saludo a los lectores de ANDRAITX en favor de quienes primordialmente ha sido acordada esta saludable innovación a qué por su perseverancia se han hecho acreedores.

Nuestra respetuosa salutación también, a nuestras Autoridades y Jerarquías, a las que ofrecemos la colaboración necesaria en el desempeño de su cometido público, ya que se antepone a la circunstancial y accesorio nuestro legítimo interés de españoles de dirigir los actos propios a la grandeza de España y a utilidad cierta de su glorioso Caudillo.

UNA NECESIDAD VITAL PARA ANDRAITX

La traida de aguas

El ilustre convillatano, Don José Enseñat Alemany, moró hace unos días por unas horas en nuestra villa y aprovechando la coyuntura solicitamos de su acrisolada benevolencia, y la obtuvimos presto, audiencia para trabar con él conversación

acerca de este asunto y conocer su opinión autorizada.

Pácil en la expresión y con ese singular dón de persuasión de qué disfruta en franca convergencia con la prontitud y elegancia de su gesticulación, contestó, con su habitual mo-

destin franciscana, a cuantas preguntas le formulamos, de las que son fiel reproducción literal los siguientes párrafos:

—La traida de aguas y su consiguiente canalización responden a imperativos de necesidad, y utilidad.

—¿Es necesaria el agua canalizada porque sólo así se puede consumir agua pura, ya que de otra manera está sujeta a un proceso de continua reinfeción con su secuela de peligros para la salud.

—La cisterua está rodeada de peligros; la contaminación de los tejados; el peso continuo, por los brocales, de minutas infecciosos; la poca garantía de pureza de los cubos y cuerdas y de las manos que los usan; la proximidad de estercoleros y pozos negros; la contaminación del subsuelo.

—El agua canalizada, por su abundancia y comodidad, hace aumentar su uso y la higiene sale ganando en todos sentidos.

—El problema del agua es, además, un problema bello. Plantea V, pues, plausiblemente, a la atención de los andraitxos, una hermosa cuestión, es decir, un problema que manifiesta sensiblemente una idea, y al modo de Hegel, nada es mas real que lo ideal. Usted me invita a soñar: una tubería central yendo carretera abajo o a lo largo de la calle del Padre Pascual con caños secundarios en palmados en cada calle transversal y otras cañerías a barriadas asequibles; depósitos grandes en Sa Planeta; elevadores; jardines y arboledas urbanos; huertas y jardinellos en los solares sin edificar que en un gran número existen; desaparición de establos, estercoleros y pocilgas en el interior de la población; en una palabra: riego, plantas, orden y limpieza. Pero...

—El «pero» opuesto a este bello sueño es una cosa muy grave, en tal caso. Y este «pero» en lo que menos es, económico, ya de por sí casi insalubre, encuentra poca viabilidad en cualquier otro aspecto. Las reformas municipales de envergadura, aplicadas a una población pequeña, encuentran un primer obstáculo en la poca densidad de población. En Andraitx, cada casa, una sola morada y en el caso del agua, un empalme, solamente para un cabeza de familia. Si el casco de la población contiene, por ejemplo, quinientas y pico de familias, van a abonar esos quinientos y pico de suscriptores el presupuesto de gastos? Si ha de recaer el gasto sobre todo el término, equitativamente, habrá de extenderse la instalación a las barriadas extremas y, así, calcule... Y esto después de tener en cuenta todos los auxilios del Estado.

Nuestro distinguido interlocutor hizo una pausa para añadir luego:

—El mismo caso de población es terriblemente desigual. La densidad de población, desde «Es Pou Amunt» a la plaza de España, proporciona un contingente muy superior al que habita desde dicha plaza a la calle de Sevilla, y, sobre todo, contado desde la calle de Juan Payés.

—Yo no creo que «Garraf», como mucha gente imagina, guarde grande depósitos de agua, y especialmente agua potable. El subsuelo de Andraitx es pobre en aguas potables, uno de los mas pobres de esta sierra que va hasta Formentor; al contrario que Soller, que es, sin duda, la población mas rica en el codiciado líquido. Este es el principal obstáculo; que Andraitx sea un pueblo seco.

—Aprovechar solamente las aguas actualmente alumbradas (Para a la tercera página)

4. Diferents imatges, portades i documents apareguts al setmanari o relacionats amb la publicació

Caricatura feta pel Sr. Roca de Lambert Juncosa Iglesias en motiu de l'homenatge realitzat el 6 de gener de 1921³²⁹.

Fotografia feta per Rafel Ferrer Pujol de l'homenatge realitzat el 6 de gener de 1921 a Lambert Juncosa Iglesias, al centre, a la seva dreta està Pere Ferrer Pujol³³⁰.

³²⁹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 13/01/1921.

³³⁰ Fons Fotogràfic Rafel Ferrer Pujol 2050/2. Arxiu Municipal d'Andratx.

Partitura musical de la sarsuela «El Veneno de los Borgia» composta per Antoni Calsina Amic i Lambert Juncosa Iglesias en motiu del primer festival del setmanari *Andraitx* celebrat dia 24 d'abril de 1921³³¹.

PÁGINA MUSICAL
INSPIRADO FOX-TROT DE LA ZARZUELA

El Veneno de los Borgia

estrenada en el Teatro Argentino la noche del 24 de Abril de 1921 con extraordinario éxito.
Letra original de D. A. Calsina (Ple-Nik) y música del inspirado compositor Sr. Juncosa Iglesias.

MARGOT

FOX-TROT

L. JUNCOSA IGLESIAS

The musical score is written for piano and includes the following sections and markings:

- INTRODUCCION**: The first section, marked *PIANO*.
- FOX-TROT**: The main section, marked *PIANO* and *(sobre madera)*.
- Scherzando**: A section marked *Scherzando*.
- TRIO**: A section marked *TRIO* and *manera*.

³³¹ *Andraitx. Semanario Independiente*. 09/06/1921.

Retrat del soldats andritxols a Cartagena l'any 1921 entre els que està el fotògraf Rafel Ferrer Pujol³³².

Retrat de la coral i seu el director Antoni Salvà que van participar en el segon festival del setmanari *Andraitx* celebrat dia 23 d'abril de 1922. Es troba al centre Lambert Juncosa Iglesias i a la seva esquerra Antoni Calsina Amic³³³.

³³² *Andraitx. Semanario Independiente*. 01/12/1921.

³³³ *Andraitx. Semanario Independiente*. 08/06/1922.

Cartell anunciant el segon festival del setmanari *Andraitx* celebrat dia 23 d'abril de 1922³³⁴.

TEATRO ARGENTINO

Gran festival organizado por el semanario "Andraitx",

Domingo, 23 de Abril de 1922

PROGRAMA

1.º **Estreno** de la farsa cómica en dos actos, original de D. Carlos Arniches, titulada:

LA CASA DE QUIRÓS

por la Compañía que dirige D. Francisco Fuster y en la que figura como primer actor cómico D. Juan Forteza.

Reparto.—*Sol de Quirós*, Srita. Margarita Forteza; *Modesta*, Sra. Juana Román; *Casimiro Pérez*, D. Juan Forteza; *D. Gil de Quirós*, D. Cayetano A. Cortés; *D. Valeriano*, D. Francisco Fuster; *D. Dalmacio*, D. Antonio Caimari; *D. Benigno*, D. Ventura Catany; *Lucio*, D. José Carsí; *Lingote*, D. Jaime Santiago.

2.º **Estreno** del himno, letra original de D. Antonio Calsina (*Pic-nik*) y música de D. L. Juncosa Iglesias, titulado:

¡GLORIA A ANDRAITX!

cantado por un numeroso grupo de niños de esta Villa, preparados por el inteligente profesor D. Tomás Salvá. Una orquesta compuesta por 20 competentes profesores acompañará la ejecución del citado Himno.

3.º **Gran Concierto musical** por la citada orquesta bajo la dirección del joven maestro Juncosa. En los intermedios ejecutará los mas bellos e inspirados fragmentos de la ópera *Gato Montés*, de las operetas *El As*, *El Príncipe Carnaval*, *El Pájaro Azul*, *El veneno de los Borgias*, varias sinfonías de concierto, etc., etc.

4.º **SUSPIRO DEL MORO**. Romanza a dos voces cantada por los notables aficionados D. Tomás Salvá y el joven D. Vicente Flexas acompañados al piano por el Sr. Juncosa.

5.º **Estreno** del pasatiempo cómico en un acto, escrito a propósito para esta fiesta por el popular *Pic-nik*, titulado

PALACIO HÔTEL

por la compañía Fuster, bajo el siguiente reparto.—*Doña Petronila*, D.ª Juana Román; *Cándida Avecilla*, D.ª Francisca Fuentes; *Nicasio*, D. Juan Forteza; *Palacio*, D. Cayetano A. Cortés; *Gorrión*, D. Antonio Caimari; *Nicelo*, D. Ventura Catany; *D. Alfonso*, D. Francisco Fuster; *Serapio*, D. Jaime Santiago; *D. Homobono*, D. José Carsí.

A las 8 y media en punto

Regirán los precios siguientes:

Palcos plateas con 6 entradas, ptas. 14.—Butacas con entrada, ptas. 2.—Palcos primer piso, ptas. 8.—Entrada de Tertulia, ptas. 0'75.—Entrada de Paraiso, ptas. 0'40.

³³⁴ *Andraitx*. Semanario Independiente. 20/04/1922.

Gloria a Andraitx!

Himno dedicado por sus autores a esta Villa, que fué cantado con grandioso éxito en el Festival organizado por este Semanario

Autor de la letra
Antor^o Calsina (Pic-Nik)

Autor de la música
Lamberto Juncosa Iglesias

INTRODUCCION

Coronación

Andraitx vi-lla que ri-da doo-sen-lan su pu-re-za las flo-res del al-mendro y el ai-re de la mar Aun-que a lo-ja-nas tier-ras la suen-te nos em-pu-ja ja-mas tu buen re-

-cuer-do po-dre-mos ol-vi-dar

Cual ja-lón deu-na ho-mé-ri-ca ha-za-

na a-qui un Rey sue-lan dar-te fi-jo y San Tel-mo re-cuen-dó-hoy a Es-pa-ña que la Cruz al tur-ban-le ven-ció "Pau-lo-leu" es cual tron co ca-

-i-do que ha-ce ai-glos Tu sa-via le dió y cual a-ve que guar-da su ni-do le a-ce-caen tre tubos el gran ulal zó "Gorra Gay-bies - clip" le co-

-ro-nan de pi-nos y mu-las cual re-ina sin par y sus can-los mas bellos en lo-man be-a-so de sus co-sas las o-las del mar

Solo PP amable

Go-lon-dri-nas de aere-mi-gran-tes a-ban-don-an las hi-jas su ho-gar regre-san-do des-pues an-te-las de-re-cho a tu se-ni-a-gu-zar

GRANDIOSO

Su bla-son el gran sol en ce-rro a-dan-ten-do el gran sol por-que no hay un ri-vi-ni-do de la tier-ra don-de no ha-n-do-mi-ni-cu-lal An- (Gloria a Andraitx! Gloria a Andraitx!)

107

TEATRO ARGENTINO

Grandioso festival organizado por el Semanario "ANDRAITX",
Con motivo del tercer aniversario de su fundación

DOMINGO 15 DE ABRIL DE 1923

Programa

1.º Sinfonía por la orquesta.
2.º Representación de la opereta en un acto y tres cuadros letra original de los Sres. Perrin y Palacio, música del maestro Vives, titulada

BOHEMIOS

desempeñada por la Cátedra declamatoria y cuadro de cantantes de la importante entidad palmesana, LA PRO-
TECTORA bajo el siguiente REPARTO:
Cossetti, Srta. María Llobera; Juana, Srta. Dolores Roca; Cecilia, Srta. Carmen Sancho; Pelagia, Sra. Mercedes Salas; Gerard, D. Venancio García; Víctor, D. Miguel Bosch; Roberto, D. Pedro Sansó; Marcelo, D. Andrés Femenia; Un bohemio, D. Jaime Roca.

40 coristas de ambos sexos 20 profesores de orquesta

Director artístico: D. Miguel Oliver.—Director de orquesta: D. Pablo Coll.—Apuntador: D. Jacobo Pérez.—
Traspunte: D. Bernardo Llobera.—Sastrería y mobiliario: Vda. de Rotger.—Material: Sociedad Autores españoles.—
Decoración del segundo cuadro pintada expreso por el notable pintor Sr. Oliver.

3.º CONCIERTO MUSICAL por la orquesta que dirigirá el notable *amateur* D. L. Juncosa Iglesias.
4.º Presentación del renombrado orfeón de

LA PROTECTORA

que cantará a gran orquesta dirigida por el Maestro Sr. Coll los siguientes coros: Himno a la senyera, Jota Aragonesa del maestro Elvira y Himno a la Protectora.

5.º Salida de la estrella del varietés

María Morey

que acompañada por la orquesta que dirigirá el Sr. Juncosa cantará los más selectos cuplés de su valioso repertorio.

6.º Apoteosis final. El Himno, letra original de D. Antonio Calsina *Pic-Nik*, música de D. L. Juncosa Iglesias, titulado

"GLORIA A ANDRAITX,"

Cantado por el Orfeón de LA PROTECTORA a gran orquesta que dirigirá el autor de la música.
Cuadro plástico representativo de Andraitx formado por distinguidas Sritas. de la Compañía.

A las 8 y media en punto.

NOTAS: Se recomienda la mayor puntualidad. El teatro estará perfumado por los notables extractos **ASTRA** de cuyos es concesionaria para Mallorca, la Casa Marroig de Palma.

PRECIOS. Palcos plateas con seis entradas, ptas. 14.—Butacas con entradas, ptas. 2.—
Palcos primer piso, con seis entradas ptas. 8.—Entradas de Tertulia, ptas. 0'75.—Entrada de
Paraiso ptas. 0'40.

Imp. de P. Sula. Baleares, 27.

³³⁶ Andraitx. *Semanario Independiente*. 20/04/1922.

Portada del número especial dedicat a Pere Ferrer Pujol en motiu dels seus 50 anys com a metge.

Retrat fet per Rafel Ferrer Pujol de les guanyadores del concurs femení de les festes de Sant Pere de l'any 1930.

ANDRAITX (Barcelona) Domingo 20 de Julio 1930

ANDRAITX

Semanario independiente

Precios: suscripción local 1'50 pias. trimestre
id en provincias id id
id en el extranjero 4 id id

Número suelto 15 céntimos

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN:
Calle ALFONSO XII, 8.

CONCURSO FEMENINO

La Reina de la Simpatía, señorita Andraitx y Damas de Honor, proclamadas en los festejos de San Pedro.

De izquierda a derecha: Sritas. Angela Santamaría, Catalina Serra, Raymunda Planas, Sebastiana León y Margarita Pujol.

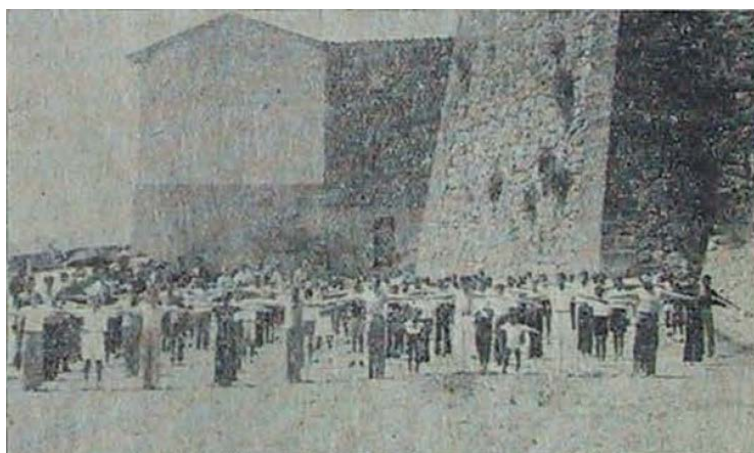
Retrat de l'agrupació socialista de Palma que visità el 20 de juliol de 1930 a Pere Ferrer Pujol, a la seva esquerra es troba el líder socialista Llorenç Bisbal Barceló³³⁷.

Fotografia feta per Rafel Ferrer Pujol de la colcada en motiu de la festa del 2 d'agost de 1935³³⁸.

Fotografia d'estudiants de l'escola graduada fent exercicis gimnàstics el dia 5 de juliol de 1936³³⁹.

³³⁷ Andraitx. *Semanario Independiente*. 17/08/1930.

³³⁸ Andraitx. *Semanario Independiente*. 11/08/1935.

³³⁹ Andraitx. *Semanario Independiente*. 12/07/1936.

Portada demanant el vot pels candidats de la centre-dreta a les eleccions a Corts de 1933.

ANDRAITX (Balears) Domingo 19 de Noviembre de 1933

AÑO III
Nº 692

ANDRAITX

Semanao independiente

ANDRAITX - BALEARES
150 Ptas.
TRIMESTRE
\$

Precios: suscripción local . 1'50 ptas. trimestre	Número suelto	REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN:
id en provincias . 2 id id	15 céntimos	Calle García Hernández, 8
id en el extranjero. 4 id id		

Electores andritxoles:

¡Votad hoy la candidatura de la UNION DE DERECHAS!

Coalición Centro-Derecha-Regionalista

- D. Juan March Ordinas
- D. Pedro Matutes Noguera
- D. Bartolomé Fons Jofre de Villegas
- D. Luis Zaforteza Villalonga
- D. Tomás Salort Olives

Votad para libertaros del yugo opresor del marxismo tiránico. Votad esta candidatura íntegra, sin tachar ni sustituir un solo nombre, porque de esa unanimidad depende el triunfo. Votad en favor de la Propiedad, de la familia, del Trabajo y de la Religión. Votadla, si no quereis abrir un boquete al socialismo. Votad por los elementos del orden. Votad, en fin, contra los enemigos de la Patria.

¡A las urnas hoy, hombres y mujeres andritxoles!

LA COALICION ELECTORAL CENTRO-DERECHA

El mitin del Teatro Argentino

El día 11 del corriente, como estaba anunciado, tuvo lugar en esta villa, el mitin, en que debían hablar el candidato don Bartolomé Fons, y el ex diputado a Cortes y querido paisano don Luis Alemany.

Se registró en el teatro Argentino un lleno imponente, que ha superado en mucho por su animación, a todas cuantas reuniones electora-

les se han celebrado en esta villa. Todos los asientos quedaron ocupados, y los pasillos, completamente obstruidos por el público que hubo de permanecer de pie.

Comenzó el acto a las nueve, y en las numerosas sillas del escenario tomaron asiento los oradores, varios miembros y correligionarios del partido de Centro local, y del Regionalista,

lista, y distinguidos amigos que vinieron de Palma, entre los cuales se encontraban algunos vocales del Comité Provincial Centrista.

Abierto el acto por el Presidente del Círculo local don Pedro José Jofre, se levantó nuestro querido amigo el abogado don José Enseñat, quien dijo que sin querer entrar en el objeto principal del acto, en el que no debía tomar parte, sólo por disciplina, había de pronunciar breves frases para presentar la candidatura en su aspecto personal y agregar otras también brevísimas respecto de los oradores.

De esta manera, el señor Enseñat fué analizando la obra que cabía esperar de cada una de las personas que llenan la candidatura de coalición y glosó el sentido particular de todos para trabajar en pro de las islas, extremos sumamente interesantes para la mujer que por primera vez tomaba parte en la política electiva.

Al nombrar a uno de los candidatos, algunos enviados de Acción Republicana y algunos mozillones socialistas, quisieron iniciar una protesta que fué apagada por los aplausos del público, al replicar valientemente el señor Enseñat, nombrado cuatro veces más a dicho candidato, orgullo y gloria—como dijo—del Partido.

Dijo, además, que aquellos que quisieron hacer su palabra esclava, es que adoran, y por lo tanto, merecen la cadena de la esclavitud.

Siguió, enumerando algu-

Portada demanant el vot pels candidats de la centre-dreta a les eleccions a Corts de 1936.

ANDRAITX (Balears) Domingo 16 Febrero de 1936

ANDRAITX
Semanao independiente

Precios: suscripción local . 1'50 ptas. trimestre
id en provincias . 2 id id
id en el extranjero. 4 id id

Número suelto
15 céntimos

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN:
Calle García Hernández, 8

Candidatura que deben votar en
ANDRAITX los electores de
Centro - Derecha

☒ ☒ ☒

DON JUAN PUJOL MARTINEZ
DON JAIME SUAU PONS
DON JUAN MARCH SERVERA
DON PEDRO MATUTES NOGUERA
DON BARTOLOME FONS
Y JOFRE DE VILLEGAS

Votad esta candidatura íntegra.
No debeis tachar ni cambiar ningun nombre.
Borrar o cambiar un nombre es votar al enemigo y dar el
triunfo a la Revolución.

Portada amb fotografia de Francisco Franco davant la conquesta de Barcelona l'any 1939.

ANDRAITX (Balears) Domingo 29 de Enero de 1939

ANDRAITX

PRECIOS: suscripción local 1'50 ptas. trimestre
 id. en provincias 2 id id
 id. en el extranjero. 4 id id
 Número suelto 15 céntimos

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN:
 Calle García Ruiz, 8

Barcelona es ya de España

FRANCO

FRANCO

FRANCO

¡VIVA EL EJERCITO!

¡VIVA BARCELONA!

¡VIVA ESPAÑA!

REDENCIÓN

A los órdenes de un Caudillo invicto: Franco, el glorioso Ejército y las no menos heroicas fuerzas de los Institutos armados; paso a paso y día tras día devuelven a la Madre Patria pueblos y ciudades, ávidas de amor y justicia, que hombres nefastos y doctrinas diabólicas tuvieron la osadía de pretender arrebatarlas, imponiéndolas un yugo de terror y de sangre.

Las ciudades y «cinturones» que habían de ser tumba de la «militarada», del glorioso azafrán de la Juventud Nacional, no fué sino tierra abonada para la fructificación de la sana doctrina nacionalsindicalista.

Como se derrumbaron aquellas ciudades, Barcelona ha vuelto a España, a esta España Una, Grande y Libre que se ha forjado en el fragor de las batallas más cruentas, en donde lo heroico es ya vulgaridad.

Barcelona ha sido redimida por el amor y sus épocas pasadas hace que la amemos más que nunca. Es fuerte razón el amor de la madre. Cuantos dolores, cuanta fatiga y cuanto orgullo en el sacrificio.

Al volver Barcelona a España deja sangre y lágrimas en sus provincias hermanas; sangre generosamente ofrendada; lágrimas de dolor profundo, que surcan las mejillas de las madres huérfanas de hijos, perlas diamantinas de la corona excelsa de la Patria.

España se ha conmovido, la alegría brotó

Retrat fet per Rafel Ferrer Pujol d'un grup d'estudiants de l'Academia Mandilego a la porta de la seu de Caja de Pensiones, en el centre es troba el religiós Maties Flexas Moner³⁴⁰.

Dibuix fet per Francesc Mollera Moreno de la desapareguda Torre Gran de la Vila³⁴¹.

³⁴⁰ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 12/07/1941.

³⁴¹ Andraitx. *Semanario de Información Local*. 01/08/1942.

Fotografia d'un grup de dones amb la mantellina espanyola³⁴².

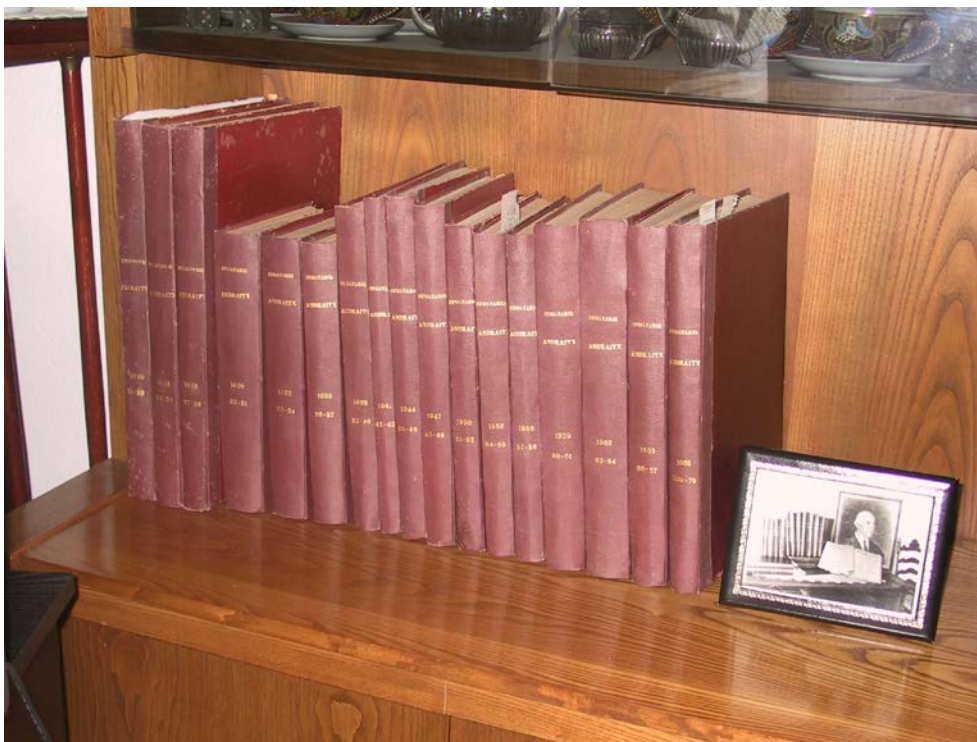
Retrat fet per Rafel Ferrer Pujol de la reunió celebrada per la premsa d'Andratx a Sant Elm a principis de gener de 1967. D'esquerra a dreta en primer pla estan Gabriel Tomàs Alemany *de sa Costa* i Baltasar Porcel Pujol. En segon pla estan Joan Bonnín, Antoni Calafell Juan, Joan Balaguer, el capellà Gaspar Aguiló, Baltasar Porcel Covas (pare de Baltasar Porcel), Gabriel Simó Alemany, Rafel Ferrer Pujol i Bernat Jofre Roca³⁴³.

³⁴² Andraitx. *Semanario de Información Local*. 01/05/1943.

³⁴³ *París-Baleares* 143.

5. Col·lecció completa del setmanari *Andraitx* (1920-1971) en 17 toms enquadernats

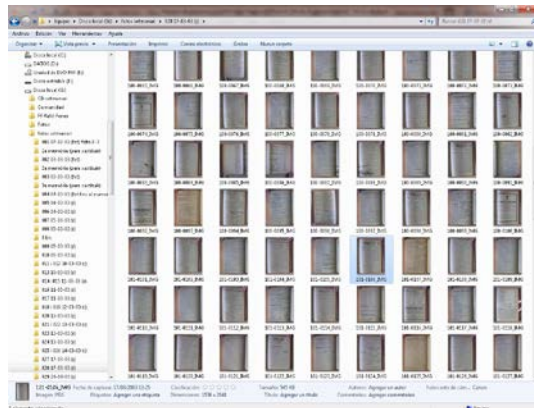
6. Resum gràfic de tot el procés de digitalització del setmanari *Andraitx*

Reproducció fotogràfica del setmanari *Andraitx* al domicili de la família Calafell

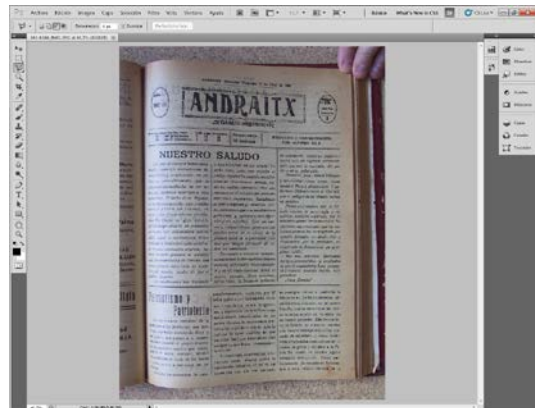

Procés de retoc fotogràfic, composició de números i pujada a la xarxa del setmanari

Es selecciona una imatge en format jpg

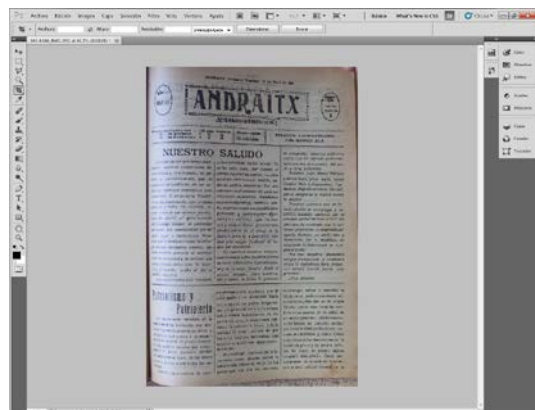
Estat inicial de la imatge sense retocar

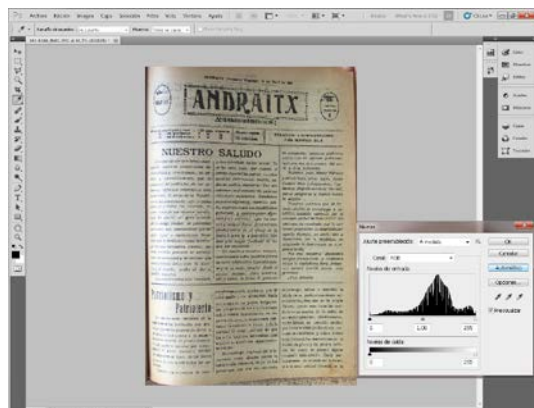
Es retalla i posa recta la imatge

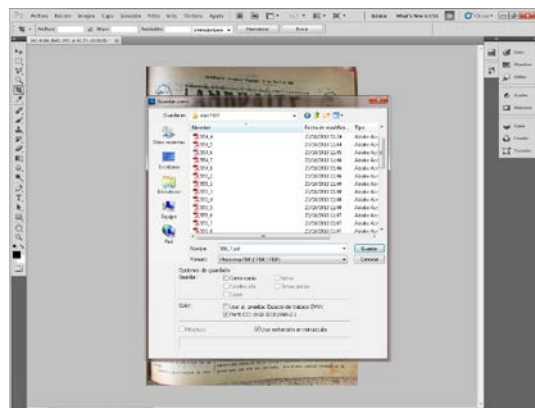
Imatge retallada i recta

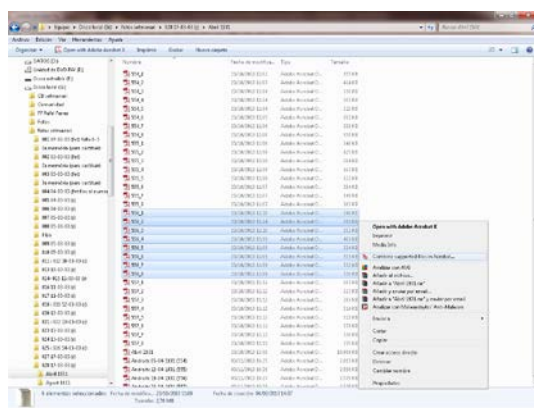
S'apliquen nivells per il·luminar la imatge

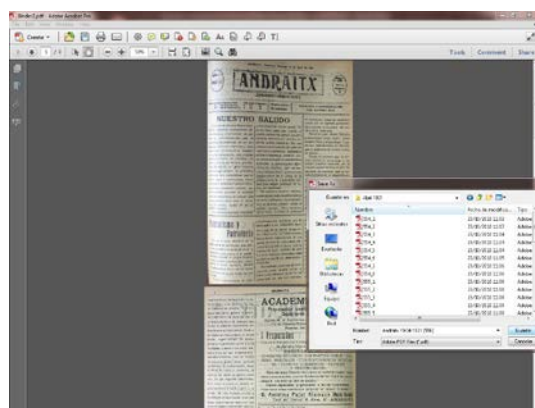
Es guarda la pàgina en format pdf

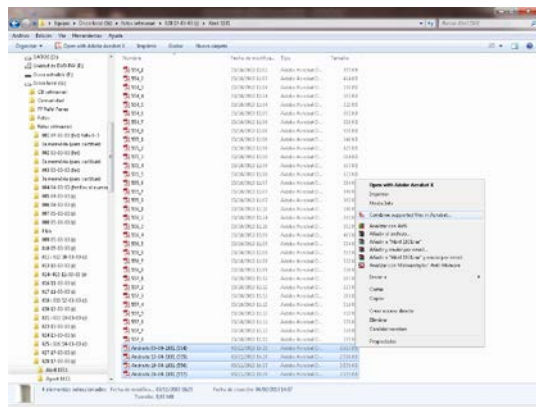
Es seleccionen les pàgines que formen un número

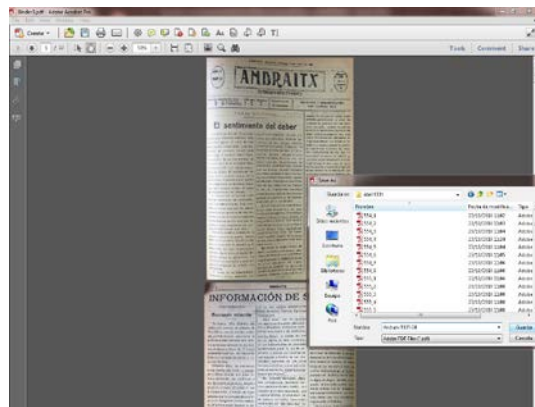
Es guarda el número sencer en format pdf

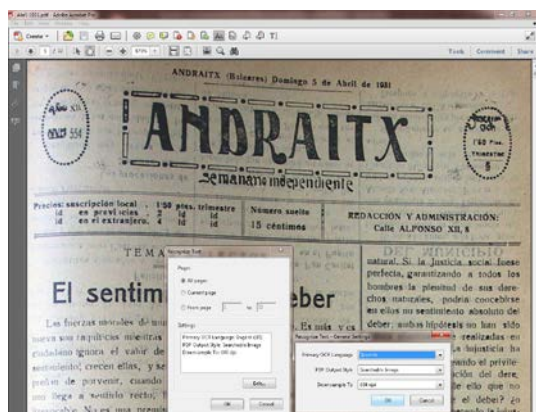
Es seleccionen els números que formen un mes

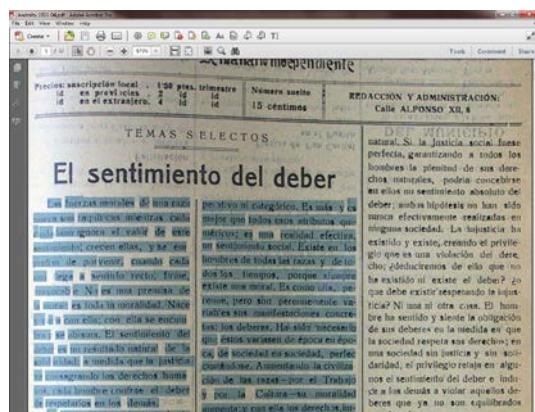
Es guarda el mes sencer en format pdf

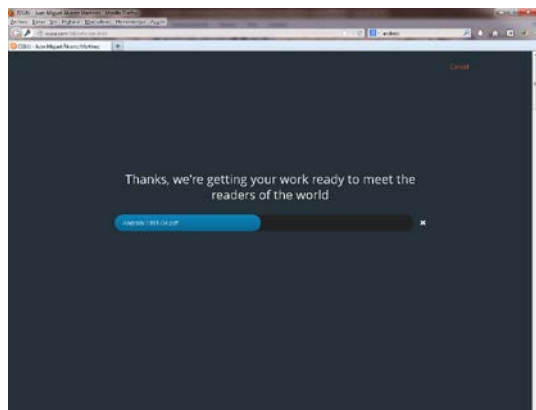
S'aplica reconeixement de text (OCR) a un mes

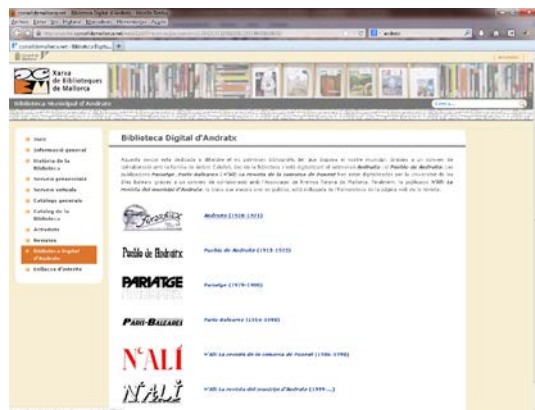
Resultat final que permet seleccionar el text

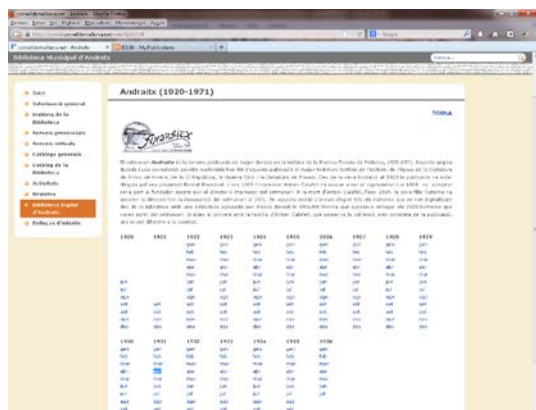
Es puja el mes a Internet amb Issuu

Biblioteca Digital d'Andraitx amb les capçaleres

Mesos accessibles de l'Andraitx

Resultat final amb consulta del mes a Issuu

7. Capçaleres de la premsa andritxola (1912-213)

Capçalera de *Villa de Andraig*

Capçalera de *Pueblo de Andraitx*

Capçalera de *El Pueblo*

Capçalera de *La Voz Arraconense*

Capçalera de *Ecos de s'Arracó*

Capçalera de *Maricel*

Capçalera de *La Voz de María*

Capçalera de *París Balears*

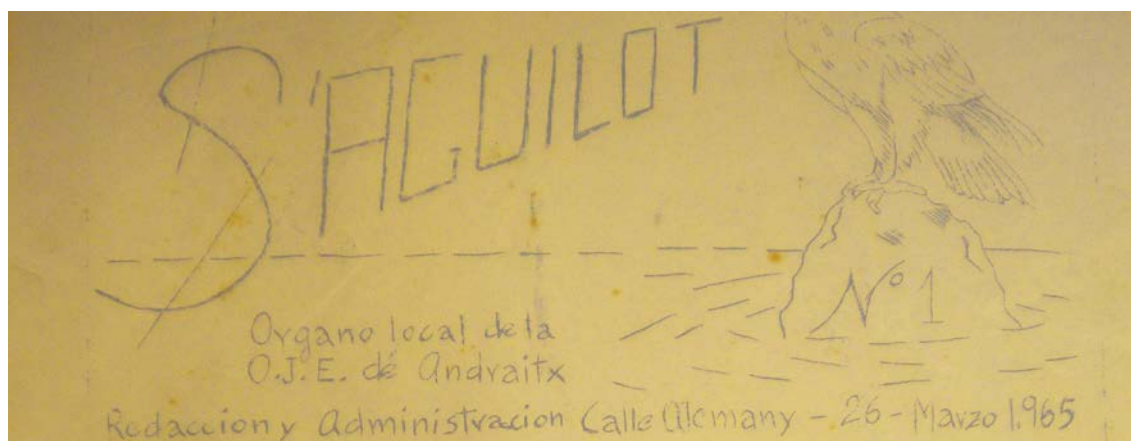
Capçalera de *A Dios*

Capçalera de *Boletín del V Congreso Eucarístico Comarcal*

Capçalera de *S'Aguilot*

Capçalera de *Andraitx Portavoz de la comarca*

Capçalera de *Pariatge*

Capçalera de *Pantaleu*

Capçalera de *N'Alí*

Capçalera de *Es Port*

